

ZPRÁVODAJ

MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Srpen – září 2004

Ročník XIV

Číslo 8 – 9

ČASOPIS SE TISKNE NA RECYKLOVANÉM PAPIRU

OBSAH

Rozhovor měsíce

Veřejnost si snad začne přírody víc vážit 1

Aktuality

Hnutí Duha vypsalo odměnu

za informace o pytlácích 5

Mezinárodní den Dunaje ve znamení D-O-L 6

Zákaz lovu dravých ryb na živou rybičku 7

Dalších pět firem získalo značku EŠV 8

Projekt spolupráce byl úspěšně dokončen 9

Ministr životního prostředí

Makedonie navštívil ČR 9

Podporou k rovnováze 9

Problematika splouvání toku Teplé Vltavy 10

Výherci jarní soutěže MŽP převzali ceny 10

Nad dokumenty Světové konference

o obnovitelných zdrojích energie 12

V Lednici proběhl 4. ročník

mezinárodní Bioakademie 13

Evropská unie

Neformální zasedání Rady ministrů

životního prostředí členských států EU 14

Neziskové organizace před vstupem ČR do EU..17

Informace o zasedání Rady EU

pro životní v Lucemburku 18

Biologická rozmanitost a EU:

zpráva z Malahide 20

V Evropském parlamentu o monitorování

biologické rozmanitosti 21

Otázky životního prostředí

v mezinárodních vztazích a rozšířená EU 23

Informujeme

Postupné kroky k omezování rizika

znečišťování životního prostředí rtutí

v globálním měřítku a v ČR 24

Konference Realizace národní strategie

rozvoje cyklistické dopravy 29

7. zasedání konference smluvních stran

Úmluvy o biologické rozmanitosti:

globální péče o biodiverzitu na křižovatce 30

Vyjádření k Memorandu Svazu průmyslu

a dopravy k současnému stavu v legislativě

a péči o životní prostředí 35

Turisté a MŽP mají dohodu o spolupráci 38

Česko-francouzský týden

udržitelného rozvoje 2004 38

DvojCD Český svět BIO 40

Ing. Immo Bellman (druhý zprava) a Ing. Erik Geuss (vpravo) předávají známku Ekologicky šetrný výrobek. K článku na str. 8.

Foto Jana Plamínková

Veřejnost si snad začne přírody víc vážit

**Rozhovor Jany Plamínkové
s RNDr. Petrem Rothem, CSc., ředitelem odboru
mezinárodní ochrany biodiverzity
na Ministerstvu životního prostředí ČR**

Jaký je současný stav ve vytváření soustavy Natura 2000?

Návrhy nařízení vlády pro 41 ptačích oblastí byly již odevzdány našemu legislativnímu odboru a postupně odcházejí do meziresortního připomínkového řízení. Až toto řízení skončí, proběhne vypořádání a jednotlivé materiály půjdou do vlády. Pokud jde o evropsky významné lokality, tam se intenzivně předjednává návrh národního seznamu, zveřejněný koncem dubna na Internetu. MŽP prostřednictvím správ CHKO a národních parků seznamuje veřejnost, včetně vlastníků a nájemců, s návrhy lokalit, s jejich lokalizací, hranicemi, předměty ochrany a s navrhovanými kategoriemi budoucích zvláště chráněných území. Předjednávání v terénu by mělo trvat do počátku července, pak se bude dělat vypořádání a zpracování připomínek. Definitivní návrh nařízení vlády by měl odejít do meziresortního připomínkového řízení počátkem září. Na pořad jednání vlády by se tedy měl tento materiál dostat ještě v září nebo v říjnu.

RNDr. Petr Roth, CSc.

Návrh evropsky významných lokalit obsahuje 905 položek. Máte představu, kolik jejich zůstane v definitivní verzi?

Tento návrh není množina, ze které by se vybíralo. Je to definitivní návrh, jen se v rámci vypořádání dělají určité úpravy, ať už na základě připomínek veřejnosti – vlastníků, obcí, krajů apod., nebo i z vnitřních důvodů. Když třeba orgány ochrany přírody zjistí, že lokality nebyly úplně šťastně navrženy z hlediska správního uspořádání, tak se mohou rozdělit. U několika málo lokalit jsme zase kontrolou zjistili, že předměty ochrany, pro něž byly navrženy, během minulého roku zanikly. Výsledný počet tedy bude oscilovat kolem čísla 905, řekněme 905 ± 20 . Návrh vznikl podle kritérií a metod, které byly důkladně oponovány a jsou do značné míry vědecky přesné, nejde tam tedy dělat operace typu „něco vypustíme a něco jiného tam za to dáme“. Celé specifikum české cesty je totiž právě v tom, že máme návrhy odborně podložené. Metodiky jsou konstruovány tak, že kdyby to kdokoli opakoval, měl by dojít ke stejnému výsledku.

V jiných zemích to takto udělané nemají?

Ne. Řekl bych, že tímto způsobem to nemají dělané nikde v Evropě. V ostatních zemích – a to jak zemích EU 15, tak i v nových členských státech – se spolehli na nejlepší vědecký odhad, který ale ne vždy byl zcela vědecký. A velmi často teprve dodatečně zjišťují, co vlastně v těch lokalitách mají. Samozřejmě, že hodnota takových lokalit je velmi zpochybnitelná a také je velmi často zpochybňována. Což je samozřejmě špatné a je otázka, zda to Evropská komise bude dlouhodobě tolerovat. Myslím, že my jsme si nyní jakoby přidělali práci, ale že v dlouhodobém výhledu tím ušetříme jak práci, tak i peníze. Od kolegů v západní Evropě vím, že oni teprve dodatečně začínají inventarizovat a zjišťovat, co v lokalitách mají, což při averzi veřejnosti nebude jednoduché řešit.

Proč k vyhlášení ostatní země nepřistoupily stejným způsobem jako Česká republika?

Nikdo je k tomu nenutil. V Evropské komisi teprve v roce 1998 došlo v příslušné jednotce, která má na starosti ochranu přírody a biodiverzitu, k personální změně vedoucího a teprve v té době začal být vyvíjen silný tlak na dokončení Nature 2000 v EU 15. Do té doby šlo jen o verbální prohlášení. A do té doby nebyl tlak ani na Naturu 2000 jako takovou, ani na vědecké podklady. Věřím ale tomu, že v letošním roce budou evropské seznamy konečně schváleny i v EU 15 – s obrovským zpožděním, ale budou. Oceňuji, že na nás jako na tehdy kandidátské státy byly od počátku kladeny větší požadavky než na země EU 15, protože teď máme velmi dokonalé podklady. Některé státy, jako Slovensko, Slovinsko či Maďarsko mají rovněž podklady velmi dobré, rozhodně lepší, než země EU 15.

Které nejvýznamnější oblasti, které dosud u nás nebyly chráněny, jsou na seznamu evropsky významných lokalit?

Na mapě na první pohled vynikají velké lokality, jako jsou třeba vojenské újezdy. Nejmarkantnější je vojenský výcvikový prostor Hradiště, čili Doupovské hory, který je zároveň i ptačí oblastí, i když hranice nejdou přesně přes sebe. Zajímavé je, že to není z hlediska evropsky významných lokalit druhová lokalita, ale stanovištní. Jinde – na Šumavě, v Beskydech, v Jeseníkách – jsou totiž velké lokality zřizovány většinou pro velké šelmy, které jsou velmi pohyblivé. Hradiště je ale zřízeno výslovně pro stanoviště – díky činnosti armády, charakteru krajiny a třetihorním horninám se tam totiž vytvořila unikátní a nesmírně cenná rostlinná společenstva. Naprostá většina ostatních lokalit má ale malé rozměry, jsou to lokality jen pro několik málo druhů či typů stanovišť. Jejich vytvoření tedy nebude znamenat žádné převratné zásahy do krajiny. Velký je jen jejich počet, nikoli rozloha.

Jakým způsobem se lokality vybíraly z vymapovaných biotopů?

Metodika byla poměrně složitá a je ke stažení na Internetu, případně je možné se s ní seznámit na Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR, která byla pověřena přípravou. Zjednodušeně: dělaly se tři GISové vrstvy – jedna pro stanoviště, jedna pro lokality živočišných druhů a jedna pro lokality rostlinných druhů. Pro živočišné a rostlinné druhy byly údaje většinou známy, případně se domapovaly. Podle kritérií přílohy 3 směrnice o stanovištích se vytipovaly lokality, které mají určité charakteristiky tak, jak je ve směrnici předepsáno – že je v nich velká většina populace, velká hustota jedinců apod. Z toho vznikly dvě GISové vrstvy, které se přeložily přes sebe. Třetí a nejdůležitější vrstva, tedy vrstva stanovišť, byla nejsložitější. Vycházelo se z mapování biotopů, které probíhalo od roku 2000 až do letoška, tedy pět vegetačních sezón. Na základě mapování byly podle přesné metodiky vytipovány tzv. přírodní komplexy, což jsou území s největší koncentrací nej kvalitnějších biotopů předepsaných směrnici o stanovištích. Tím vznikly návrhy lokalit. Přírodní komplexy v celém státě byly seřazeny od nej kvalitnějších po nejméně kvalitní a pro každý typ přírodního stanoviště, kterých je v České republice šedesát, byly stanoveny tzv. naturové kvóty, čili určitá minimální rozloha vztahovaná k celkové rozloze toho biotopu na území státu, která by měla být zahrnuta do Nature. Seznam přírodních komplexů se strojově určitým algoritmem porovnal se stanovenými kvótami a ve chvíli, kdy se naplnily všechny kvóty pro všech 60 typů stanovišť, se udělala čára. To nad čarou je návrh habitatových lokalit, pod čarou je zásobník pro případný výběr dalších lokalit. Z vybraných lokalit se udělala další GISová vrstva a proložila se přes vrstvy druhové. Teprve tímto sjednocením vznikly definitivní návrhy naturových lokalit.

Nebrali zpracovatelé do úvahy také třeba předpokládaný odpor vlastníků? Třeba že by vojenské újezdy, které jsou v majetku státu, měly přednost před lokalitami v soukromém vlastnictví?

Nebrali a nesměli brát, protože to by bylo v mém rozporu se zásadami směrnice o stanovištích. Řada rozsudků Evropského soudního dvora dokumentuje, že stát, který to udělá, se se zlou potáže, protože pak musí lokality doplňovat. Lokality se musí navrhovat čistě podle vědeckých kritérií. Opatření, která jsou potom pro každou lokalitu předepisována k aktivní ochraně, už ale musí vzít do úvahy i sociálně-ekonomické a regionální charakteristiky a kritéria. Ale jinak platí, že to, co navrženo podle vědeckých kritérií být má, také navrženo být musí. Až v předjednávání je určitý prostor na diskusi, takže zdaleka ne všechno se dostane do návrhu nařízení vlády tak, jak to bylo původně navrženo. Dělají se třeba úpravy hranic, názvů apod. Snažíme se, aby se do lokalit dostalo co nejméně „balastních“ pozemků a aby maximum lokalit připadlo do stávajících zvláště chráněných území. Zde se ovšem často nekryjí hranice, protože naturové lokality jsou vymezovány podle jiných kritérií než stávající zvláště chráněná území.

V jedné z nejkontroverznějších lokalit, v Dolní Lutyni u Karviné, se uvažuje buď o variantě větší naturové lokality, která by zahrnovala i ochranu motáka pochopa, nebo – pokud by byl příliš velký odpor těch, kdo prosazují výstavbu tamní průmyslové zóny – by se udělala zóna menší bez ochrany motáka s tím, že by se chránil někde jinde. Jak je takový postup možný?

To je zase otázka ptačích oblastí. Při jejich navrhování se vycházelo z metodiky, která byla modifikována podle zásad mezinárodní organizace Birdlife International. Ta dělala ve všech evropských státech návrhy významných ptačích oblastí, z nichž vycházejí návrhy oblastí podle směrnice o ptácích. My jsme kritéria této organizace aplikovali velmi striktně, takže ČR je v Bruselu hodnocena v podstatě jako vzorové území. Nedali jsme tam o nic víc, ale také o nic méně, než jsme měli. Samozřejmě jsou v ČR i jiné lokality, kde se vyskytuje moták pochop. Žádná z nich ale není srovnatelná z hlediska velikosti populace a kvality s Lutyní. My si teoreticky můžeme dovolit tuto ptačí oblast vyškrtnout nebo ji zmenšit tak, aby se moták pochop nestal předmětem ochrany. Můžeme i navrhnout jiné lokality, ale je otázka, zda nám to při hodnocení v Bruselu projde. Je sice fakt, že ptačí oblasti nebudou posuzovány Evropskou komisí tak, jako evropsky významné lokality, nicméně Evropská komise již delší dobu ví, že navrhujeme tuto oblast pro motáka a kdyby tam najednou moták nebyl předmětem ochrany, tak by se to všichni zainteresovaní díky Internetu během chvíle dověděli. Birdlife International je velmi úzkým partnerem Evropské komise a svá zjištění si nenechává pro sebe. Těžko říci, jak by se zachovali, ale vzhledem k tomu, že zde by se měla lokalita zmenšit kvůli čistě podnikatelským zájmům, tak si nejsem jist, zda to bude Evropská komise brát jako dostatečně závažný důvod. V případě průmyslové zóny totiž existuje mnoho alternativních řešení, jejichž neexistence by podle zákona teprve byla důvodem pro zvažování zásahů do ptačích oblastí. Myslím, že by to nebylo hodnoceno kladně.

Do jaké kategorie chráněných území budou patřit ptačí oblasti?

Novela zákona č. 114/1992 Sb. rozhodla, že to nebudou zvláště chráněná území, ale že půjde o novou kategorii chráněných území, vyhlášených nařízením vlády. Tím vzniknou různé problémy, protože např. neexistují plány péče, nejsou bližší ochranné podmínky v tom pojetí, jaké známe u zvláště chráněných území.

Proč nebudou ptačí oblasti zahrnuty do zvláště chráněných území?

Opravdu netušíme, jakou logikou bylo vedeno závěrečné hlasování poslanců ve sněmovně. Prostě Parlament to v této podobě schválil.

Vyhlásit okolo devíti set evropsky významných lokalit nebude jednoduché. Jak to bude probíhat? Vždyť v současné době se vyhláší jen několik lokalit ročně a bývají s tím docela problémy...

Tyto úvahy jsou nyní ještě předčasné. Nejdříve bude Evropská komise muset schválit evropský seznam. A není žádným tajemstvím, že žádný člen EU 15 nedodal seznam kompletní hned napoprvé. Očekáváme tedy, že mohou být výhrady od Evropské komise i k našemu seznamu. Několik měsíců a možná i let tedy bude probíhat lhůta, kdy nám mohou ukládat doplňování seznamu. Až usoudí, že seznam už je kompletní, a až dostanou kompletní seznamy i od všech ostatních států, které leží ve stejných biogeografických oblastech jako ČR (panonikum a kontinentální oblast), potom budou omci v Bruselu schválit podle jednotlivých oblastí příslušné evropské seznamy. My jsme pak povinni v určité lhůtě vyzvat všechny vlastníky, aby – pokud mají zájem – sdělili, že chtějí uzavřít smlouvu na vyhlášení. Na základě jejich odpovědi se buď bude postupovat v režimu smluvní ochrany, nebo se budou vyhlášovat řádným procesem „oznámení záměru – projednání – vyhlášení zvláště chráněnými územími“. Příslušné orgány, což budou zejména kraje a MŽP, budou asi muset přijmout určitá personální a kapacitní opatření, aby celou agendu zvládly. Nicméně termín je stanoven na šest let od schválení Evropského seznamu v Bruselu, tak to snad zvládnutelné bude. Navíc je tam 60% překryv s existujícími zvláště chráněnými územími.

V jaké kategorii zvláště chráněných území budou tyto lokality vyhlášovány? Četla jsem, že to mají být povětšinou přírodní památky či dokonce jen přírodní parky.

Přírodní parky určitě ne, protože to není kategorie zvláště chráněných území. Podle zákona by to – pokud nepůjde o smluvní ochranu – mělo spadnout do některé ze stávajících kategorií zvláště chráněných území, a bude to různé podle předmětu ochrany, tedy podle toho, zda se chrání jeden druh nebo jeden typ stanoviště nebo zda je tam větší kumulace druhů a stanovišť. Naprostá většina lokalit je navrhována do kategorie přírodní památka, a z toho vyplývá i poměrně jednoduchá ochrana s minimem restrikcí. Čím budou fenomény vzácnější, čím jich bude více a čím budou velkoplošnější, tím vyšší kategorie bude

použita. Neplatí to ale paušálně, máme navrhovány některé lokality, které mají řádově i stovky čtverečných kilometrů a z hlediska předmětů ochrany jednoznačně vycházejí na přírodní památku. Navržené kategorie pro jednotlivé lokality lze nalézt na Internetu.

Jak dopadne vznik soustavy Natura 2000 na kraje? Pokud vím, tak se počítá s tím, že některé kategorie budou vyhlašovat právě kraje...

Na kraje dopadne Natura významně, protože „přírodní“ kategorie, tedy přírodní památky a přírodní rezervace, budou v působnosti krajů a budou je vyhlašovat krajské úřady. Jen národní kategorie a případně CHKO budou v působnosti MŽP.

Kolik z navržených lokalit bude vyhlašovat MŽP a kolik kraje se už zhruba ví?

Dnes ještě ne, ale na podzim už se to vědět bude, protože do návrhu nařízení vlády dáváme i budoucí kategorii. To je důležité právě proto, aby se vyřešily kompetence, a také proto, že si každý může již nyní odvodit, jaký tam asi bude režim a tedy také požadavky na management. A také jaké budou finanční požadavky. Počítáme s tím, že na péči o lokality bude muset stát i kraje dostávat finanční prostředky ze státního rozpočtu. Kolik ale budou dostávat kraje, to se teprve ukáže, neboť zatím nelze finanční potřeby odhadnout.

Kde jsou oblasti hlavních střetů? V poslední době se mluví hlavně o Boleticích a o Lutyni, ale jistě je jich víc.

V tuto chvíli jsou střety hlavně u ptačích oblastí prostě proto, že se intenzivně projednávají a že kategorie ptačí oblast už má svého druhu bližší ochranné podmínky (i když formulace v zákoně je nazývá odlišně). Bylo tam tedy možné dát konkrétní údaje, kterých je možné se chytit. Známou kauzou je Komárov, kde šlo o střet se silnicí R 35. U Lutyně jde jednak o střet s průmyslovou zónou, jednak o snad už vyřešený střet s navrhovanou dálnicí D 47. Lutyně je asi nejproblematictější případ.

U evropsky významných lokalit probíhá předjednávání zatím velice krátce. Střety samozřejmě někde mohou nastat – navrhuje například dolní Labe až po hranici s Německem. Je to logické, protože celý tok Labe na německém území je navržen do Natury 2000 od Hamburku až po státní hranici s ČR. Podle směrnice o stanovištích my ani nemůžeme jinak, než náš

*V těchto místech by v Dolní Lutyni měla vzniknout velká průmyslová zóna.
Foto J. Plamínková*

úsek Labe také navrhnout, aby byla zachována přeshraniční koherence, protože na naší straně rovněž jsou naturové fenomény stejné, jako v Německu. Tady bude asi střet největší. Další horkou lokalitou bude soutok Moravy a Dyje, kde resort dopravy prosazuje multimodální překladiště Břeclav, které znamená, že by se musel vybudovat umělý průplav, jenž by šel nad tokem Dyje a přes tuto pravděpodobně vůbec nejceněnější evropsky významnou lokalitu v ČR. Už dnes víme, že zde bude střet obrovský, protože díky povaze území tu není mnoho příležitostí ke kompromisům. Uvidíme, jak se to bude řešit mezi resorty.

Jaké postihy by nám hrozily, kdybychom soustavu Natura 2000 buď nevyhlásili, protože by k tomu chyběla politická vůle, nebo kdyby se vyhlásila a pak se nedodržovaly ochranné podmínky?

Zde hrozí tři možnosti. Tou první je, že připravíme národní seznam, ale že politická reprezentace přikáže vyškrtnout určité lokality. To se pochopitelně snadno pozná, protože v dubnu jsme zveřejnili návrh 905 lokalit. Ten se bude upravovat a pokud z toho vyjde pro vládu definitivní návrh, který se bude lišit od původního v řádu stovek, tak to bude jednoznačný signál pro Evropskou komisi, že nebyla dodržena kritéria směrnice. Budeme donuceni seznam doplnit, ale po tu dobu hrozí zastavení možnosti čerpání z evropských fondů, protože Evropská komise nebude moci být ubezpečena, že se prostředky z rozpočtu Evropské unie nebudou vydávat na něco, co bude ničit lokality, které měly být navrženy do Natury 2000. Kromě toho hrozí i sankce uložené Evropským soudním dvorem za nedostatečnou implementaci směrnice o stanovištích.

Druhou možností je, že předložíme seznam z našeho hlediska úplný, který ale Evropská komise shledá jako ne zcela úplný a bude žádat, abychom ho doplnili, jak jsem již popsal. Pokud budeme ochotni ho rychle doplnit podle požadavků, nemusely by v tomto případě hrozit žádné sankce.

Třetí problém by nastal, pokud bychom nerespektovali ochranný režim. Tam opět hrozí restrikce evropských fondů a ještě daleko víc řízení pro porušení evropského práva a následné soudní procesy u Evropského soudního dvora. To je nepříjemné z hlediska finančního, ale přináší to i negativní mezinárodní publicitu a zvýšený zájem nevládních organizací.

Jak to bude vypadat s povolováním různých výjimek pro činnosti s negativním vlivem na životní prostředí, jako jsou třeba lyžařské vleky, plavební kanály apod? Vždyť u nás stále považuje veřejnost za téměř normální, že se postaví lanovka v první zóně národního parku. A naturové lokality budou mít nižší stupeň ochrany...

Budou mít nižší stupeň ochrany z hlediska kategorie, ale podstatně vyšší stupeň ochrany z hlediska ochranného režimu, který je zaveden už od účinnosti zákona, tedy od 28. dubna 2004. Je obsažen v ustanoveních paragrafů 45 h) a i), které hovoří o posuzování záměrů a koncepcí, které mohou mít vliv na lokality Natury 2000. To je novinka v našem právním řádu, jde vlastně o transpozici čl. 6 směrnice o stanovištích a o základ

ochrany Natury 2000 v celé Evropě. Podle tohoto ustanovení nastává u každého záměru i koncepce, kde by mohl být významný vliv na kteroukoli lokalitu Natury 2000 – ať už je záměr situován do ní nebo mimo – povinnost prokázat, že tento vliv nenastane. V případě, že by nastal, tak je předepsán poměrně složitý režim, podle něhož lze takovou výjimku povolit. Musí se prokázat převažující veřejný zájem na úrovni nejméně celého státu, nikoli v měřítku jednoho města či okresu. V určitých případech je nutné stanovisko Evropské komise, které je pak bezpodmínečně nutné respektovat. Když už nakonec záměr musí být povolen, je zde povinnost realizovat kompenzační opatření. A evropské právo velmi striktně odlišuje zmírňující a kompenzační opatření. V české investiční praxi je naprosto běžné, že se termínem „kompenzační opatření“ označuje právě to, čemu se na Západě říká zmírňující opatření – ozeleňování, budování biokoridorů apod. V evropském právu se kompenzační opatření vykládá tak, že to je např. zřízení nové ekvivalentní lokality jako náhrady za tu zničenou. Kompenzace mohou být stejně náročné a drahé jako vlastní projekt. A kromě toho existují ještě zmírňující opatření, která mohou být také velmi drahá. Smysl je celkem jednoduchý: je-li opravdu určitý záměr v natolik vysokém veřejném zájmu, že musí být realizován i za cenu zničení jiných hodnot, které chrání evropská legislativa, pak musí být tento záměr financován v takovém rozsahu, aby se z financí zaplatila i ekvivalentní náhrada. Pokud na náhradu nejsou peníze, nejde o tak významný záměr a realizován být nemůže. Není to tedy podle neblaze proslulého českého hesla „když se kácí les,

létají třísky“. Tady platí, že ten, kdo kácí, musí mít na nový les. Nemá-li na nový les ještě před zahájením prací, nemůže kácet a nemohou létat třísky. V novele zákona č. 114/1992 Sb. je to pojištěno i legislativně – souhlas se záměrem nelze vydat, pokud nejsou odsouhlasena kompenzační opatření. Ta by se měla buď začít realizovat, nebo by na ně minimálně měla být pravomocná rozhodnutí; teprve pak lze povolit původní záměr. Jde o to, aby se pojistilo, že investor nenaslubuje vše možné a ve chvíli, kdy získá stavební povolení, řekne „je mi líto, nemám peníze“. Čili investor napřed musí zajistit kompenzace, teprve pak by měl zahájit devastaci činnosti. Má to svoji logiku, protože zejména v případě živočišných druhů je někdy možné je přemístit, a chci-li něco přemístit, musím nejprve mít kam.

Myslíte, že soustava Natura 2000 přispěje k ochraně naší přírody?

Pevně tomu věřím. Přispěje jednak tím, že se nebudou bez nejmenšího uzardění povolovat zásahy, které by být vůbec nemusely a které se velmi často realizují na výjimky, a dále že se podstatně zvýší vynutitelnost práva, protože je tady kontrola Evropské komise a povinnost monitoringu a reportingu. Bude to prostě celé pod kontrolou, což bude mít obrovský přínos pro naši přírodu. A snad si i naše veřejnost začne trochu víc přírody vážit. I přes peníze třeba dojde k poznání, že příroda má značnou hodnotu a když ji chce někdo znehodnotit, tak to musí zaplatit – a nebo si záměr rozmyslet.

Děkuji za rozhovor.

21. 6. 2004

Hnutí Duha vypsalo odměnu za informace o pytlácích

Počátkem června byla na Šumavě nalezena zastřelená samice rysa. Hnutí Duha uvedlo, že nejde o ojedinělý případ, neboť ze čtrnácti rysů označených na Šumavě vysílačkou pytláci pravděpodobně zabili už osm. Uvedený případ je ovšem o to tragičtější, že podle sdělení expertů byla samice matkou tří malých koťat, která po její smrti nepochybně zahynula hladu.

Experti Akademie věd odhadují, že za posledních dvacet let bylo u nás celkem ilegálně odstřeleno nejméně 500 rysů. Populace rysů na jihozápadě Čech byla v polovině devadesátých let odhadována na 150 kusů, zatímco při posledním sčítání bylo nalezeno pouze do 80 zvířat, takže nesporně došlo k dramatickému úbytku. V anonymním průzkumu Akademie věd ze oslovených 204 myslivců na Šumavě, v severních Čechách a Jeseníkách 20 přiznalo, že zastřelilo rysa, z toho tři ulovili více než jedno zvíře. Úplně byli ryši vystříleni v Českosaském Švýcarsku, v Jeseníkách zbyli pouze jeden nebo dva.

S jednotlivými čísly je patrně možné polemizovat, nicméně situace je nepochybně alarmující. Hnutí DUHA na ni zareagovalo způsobem, který u nás zatím nemá obdoby: vyhlásilo, že vyplatí odměnu 20 tisíc korun za informaci, jež povede k usvědčení

a odsouzení lovce, který kdekoli v České republice ilegálně zastřelí rysa, vlka nebo medvěda. Zároveň vyhlásilo veřejnou sbírku, která má umožnit zvýšení nabízené částky.

Odměna, jejíž vyhlášení umožnil první příspěvek soukromého dárce, má pomoci usvědčení pytláckých myslivců a zároveň je odstrašovat od dalšího ilegálního lovu.

Peníze z veřejné sbírky budou ukládány na zvláštní konto na účtu eBanky, které je pod kontrolou správní rady. Účet má číslo **1694749001/2400**. Správní rada rovněž rozhodne o případném vyplacení odměny. Tvoří ji Jaromír Bláha z Hnutí DUHA; Jiřina Jirásková, herečka Divadla na Vinohradech; Věra Petrová, předsedkyně Sdružení vlastníků honebních pozemků; Pavel Doucha, právník Ekologického právního servisu; Vladimír Zíval z firmy Geovision; ředitel Správy šumavského národního parku Alois Pavlíčko; zoolog Pavel Marhoul a František Šulgan, místostarosta Rožnova pod Radhoštěm.

Pla

Další informace o odměně i sbírce: www.hnuti-duha.cz

Mezinárodní den Dunaje ve znamení D-O-L

Dunaj, druhá největší řeka Evropy, oslavil v úterý 29. června svůj mezinárodní svátek. Toto datum zvolila Mezinárodní komise pro ochranu Dunaje proto, že v tento den před deseti lety byla podepsána Úmluva o spolupráci pro ochranu a ušlechtilé využívání Dunaje, jejíž smluvní stranou je také Česká republika. Hlavním cílem Úmluvy je mezinárodní spolupráce na zlepšování kvality vody v řece, ale i v ochraně přírody a životního prostředí v celém jejím povodí.

Ve všech zemích v povodí Dunaje proběhly v tento den různé aktivity pro děti i dospělé, jejichž cílem bylo připomenout všem, že jsou závislí na řece, u které žijí. A také, že řeka a její stav jsou závislé na nich a na jejich chování.

Dunajské environmentální fórum (DEF) uspořádalo při příležitosti Dne Dunaje mezinárodní soutěž s názvem „Mladí tvůrci pro Dunaj“. V České republice ji zajišťuje nevládní organizace Unie pro řeku Moravu ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí, Ministerstvem zemědělství a dalšími partnery. Úkolem soutěžících bylo vytvořit prostorové výtvarné dílo inspirované motivem přírodních vod, nebo jejich okolí. Vyhodnocení prací proběhlo v předvečer Dne Dunaje – 24. 6. Hlavní cenu, kterou je plavba po řece Dunaji, získal kolektiv dětí ze základní školy Komenského, Staré město u Uherského Hradiště, za působivě ztvárněnou mozaiku z přírodních materiálů nazvanou „Kapřík Cyrilek“. Ministerstvo životního prostředí udělilo svou cenu studentům gymnázia Elgartova v Brně za výtvarnou akci „Svitava s námi, my s ní“. Také v této práci se nejedná pouze o výtvarné dílo, ale o akci studentů gymnázia, kteří vyčistili část řeky, z odpadu vytvořili „nového živočicha“, který s nimi putoval městem do školy, kde vznikla za pomoci dalších materiálů vytažených z vody řeka nová.

Unie pro řeku Moravu a Hnutí DUHA uspořádaly při příležitosti Dne Dunaje akci, která má upozornit na rizika výstavby kanálu Dunaj – Odra – Labe. Ekologové upozorňují, že kanál Dunaj – Odra – Labe není polozapomenutým projektem z minulosti, protože plánovaná stavba se stala součástí příloh ke smlouvě o rozšíření Evropské unie. Součástí akce proto byla exkurze na místa v trase kanálu a plánovaného přístavu mezi Břeclaví a Lanžhotem, prezentace podrobných podkladů k projektu i panelová diskuse se zástupci obcí, ekologických organizací a ministerstev. Podobné akce připravily také partnerské organizace na Slovensku a v Rakousku – zemích, kterých se první etapa projektu dotýká v nemenší míře.

Projekt, který by byl enormně nákladný, vyvolává ekonomické i ekologické námitky. Pochyby panují o jeho potřebnosti a rentabilitě, neboť vodní doprava v České republice rapidně klesá v důsledku malé poptávky. Ve srovnání s počátkem devadesátých let tak vykazuje

Ohyb Dunaje mezi Ostřihomí a Budapeští – místo, kde se odehrávaly důležité události maďarské historie

pouze zhruba třetinový výkon. Přestože o trase kanálu není zdaleka jasno, stavební uzávěry vyhlášené kvůli jeho stavbě už v sedmdesátých letech omezují život řady obcí a komplikují život vlastníkům nemovitostí. Kanál by poškodil vzácné přírodní ekosystémy lužních lesů, bohatých luk a mokřadů, které jsou domovem bobra, vydry a dalších ohrožených druhů. Změní také vodní režim a bude problematický i z hlediska zajištění protipovodňové ochrany (viz též rozhovor v tomto čísle Zpravodaje, pozn. red.).

Zastánci kanálu argumentují, že evropské silnice jsou přetížené a je lepší podporovat šetrnější způsob dopravy. Ekologové nicméně argumentují tím, že silniční a vodní doprava si prakticky nekonkurují, protože lodě převážejí rozměrné náklady, u nichž nehraje velkou roli přepravní čas, například stavební suroviny. Počet kamionů na silnicích ale nesníží, protože ty se používají k přepravě jiných druhů zboží.

Ekologické organizace z pěti středoevropských zemí založily mezinárodní koalici, která požaduje, aby plánovaný kanál byl posouzen na evropské úrovni.

Pavel Příbyl z Hnutí DUHA řekl: „*Kanál silnicím neodlehčí. Evropská strategie přesunu nákladní dopravy ze silnic počítá mezi lety 2000 a 2020 s nárůstem objemu nákladní přepravy na silnicích o 96 % a se stodvaceti-procentním růstem u železnice. Zato podíl vnitrozemské vodní dopravy v nových členských zemích na celkových přepravách dnes činí pouhých 2,4 %, v roce 2020 to má být 2,8 %. V počtu vlaků na kolejích a kamionů na silnicích bude hrát pouze mizivou roli. Namísto obětování krajiny a života v obcích u nás a v dalších tranzitních zemích musí unie hledat způsoby, jak využívání dopravních cest spravedlivě zpoplatnit a objem dopravy snížit.*“

Jaroslav Ungerman z Unie pro řeku Moravu poznamenal: „*Kopcovitá ČR je rozvodnicí střední Evropy a řeky tu jsou na vodu chudé. Pro kanál se proto počítá s přečerpáváním vody z Dunaje „do kopce“, aby byl v korytě vůbec dostatek vody. Takový způsob vodní dopravy míří přímo proti přirozenosti.*“

Institut aplikované ekologie Daphne v Bratislavě upozornil na to, že projekt, na který tlačí zájmové skupiny v ČR, nepodporuje Bratislavský kraj ani řada obcí ze slovenského Pomoraví. Připouští jen stavbu malých

osobních přístavů a rekreační plavbu podobnou té, jaká je provozována na Baťově kanálu. Podle Daphne je potřeba slovenské Pomoraví směřovat k ekologickému zemědělství (agro-environmentální opatření), venkovské turistiky a rekreaci.

Řeka Dunaj (s délkou 2857 km je v Evropě druhá největší) a její přítoky hrály vždy velmi významnou roli v politickém, sociálním, ekonomickém a kulturním vývoji střední a jihovýchodní Evropy. K jeho přítokům patří například řeky Inn, Morava, Váh, Dráva, Sáva, Tisa, Siret či Prut, které protékají přes území 18 států. Plocha povodí zabírá 817 000 km² od německého Černého lesa (Schwarzwald) až po deltu Dunaje, nacházející se na hranici mezi Rumunskem a Ukrajinou. Dunaj a jeho přítoky spojují přes 80 milionů lidí ve 13 zemích – Německu, Rakousku, České a Slovenské republice, Maďarsku, Slovinsku, Bosně a Hercegovině, Chorvatsku, Srbsku a Černé Hoře, Rumunsku, Bulharsku, Moldavsku a na Ukrajině (pro úplnost nutno dodat, že se velmi malé oblasti povodí Dunaje nacházejí i v dalších 5 zemích – Polsku, Itálii, Švýcarsku, Albánii a Makedonii).

Mezinárodní komise pro ochranu řeky Dunaje je mezinárodní institucí zemí povodí Dunaje známou pod anglickou zkratkou ICPDR (International Commission for the Protection of the Danube River). Při přípravě Dne Dunaje spolupracuje s Organizací spojených národů (v rámci tzv. Dunajského regionálního projektu – společného projektu Rozvojového programu OSN a Světové banky) i s jinými organizacemi, jako je například Dunajské environmentální fórum (jedna z největších evropských nevládních organizací), Global Water Partnership (GWP) a WWF (Worldwide Fund for Nature – Světový fond na ochranu přírody).

Řeka Dunaj je tedy velmi důležitá pro evropskou flóru a faunu. Bohužel za posledních 100 let se stav životního prostředí kolem řek povodí Dunaje značně zhoršil. Například do dnešního dne se zachovalo pouze 20 % někdejších říčních niv (záplavových oblastí) Dunaje a jeho přítoků, z čehož jen asi polovina se nachází ve stavu, který se více či méně

přibližuje přirozeným podmínkám. Znečištění vody degraduje některé oblasti a mnoho úseků řek bylo regulováno či jinak ovlivněno - „kanalizace“ řek či výstavba hrází, jezů a přehradních hrází značně zvýšila hrozbu záplav a riziko znečištění vod.

Informace o mezinárodních oslavách Dne Dunaje lze zjistit na webových stránkách sekretariátu Mezinárodní komise pro ochranu Dunaje www.danubeday.org.

Informace k soutěži „Mladí tvůrci pro Dunaj“ najdete na webových stránkách Unie pro řeku Moravu <http://www.sweb.cz/uprm>

Informace o akci Hnutí DUHA a Unie pro řeku Moravu najdete na <http://www.hnutiduha.cz>.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP, Hnutí DUHA a Unie pro řeku Moravu)

Zákaz lovu dravých ryb na živou rybičku

Ve středu 16. června zahájili sportovní rybáři sezónu lovu dravých ryb na mimopstruhových vodách. Oproti minulým letům tento den provázelo hned několik změn.

Podle nového zákona o rybářství č. 99/2004 a jeho prováděcí vyhlášky č. 197/2004 byl zrušen všeobecný zákaz lovu na tekoucích vodách. Některé druhy ryb jsou však hájeny až do 16. 6. a stejně tak nejsou povoleny určité způsoby lovu. Od 16. 6. je proto možné lovit dravé ryby na mrtvou rybičku a umělou nástrahu. Zásadní změnou je plošný zákaz lovu na rybičku živou.

Podle novely zákona č. 246/1992 na ochranu zvířat proti týrání je zakázáno „...odchytávat nebo usmrcovat volně žijící zvíře pomocí zvířat použitých jako živá návnada“. Za volně žijící zvíře jsou považováni pouze obratlovci, mezi které však patří všechny ryby. V tomto ustanovení (§ 14) hovoří zákon jasně a nelze z něj udělit výjimku. K tomuto závěru došli i právní experti Českého rybářského svazu. Tento zákaz vyvolal velkou nevoli mezi mnoha rybáři používajícími tuto v našich zemích tradiční nástrahu. Předkladatelem výše uvedeného zákona bylo Ministerstvo zemědělství. Kritika je ovšem často cílena na státní ochranu přírody a celý resort životního prostředí. Přitom právě v poslední době začíná fungovat v některých oblastech velice dobrá spolupráce mezi ochranou přírody a Českým rybářským svazem. Spojení ochrany přírody se zákazem lovu na živou rybičku je rybáři mylně vnímáno jako omezení výkonu rybářského práva ze strany právě

ochrany přírody, přičemž panuje obava z omezení tohoto práva jako celku. V žádném případě tomu tak není. Zmíněný zákaz lovu na živou rybičku se navíc netýká pouze sportovních rybářů, nýbrž všech osob a subjektů v České republice.

Lov dravých ryb na živou rybičku je rozporuplnou záležitostí. Na jedné straně je zde tradice, na straně druhé stále větší důraz kladený na etiku při zacházení s živými zvířaty. Při dnešní vysoké návštěvnosti rybářských revírů na mnoha místech například poklesla početnost i dříve tak běžného druhu, jakým je štika obecná. K tomuto faktu výrazně přispívá právě lov na živou rybičku. Tento způsob lovu dravých ryb v tradičním pojetí proto zcela jistě potřebuje změny, těm by však měla předcházet důkladná odborná diskuse. V dnešní době je navíc možné lovit plnohodnotně na umělé nástrahy.

(zpráva Agentury ochrany přírody a krajiny)

Kontakt: Martin Dušek, ředitel Agentury ochrany přírody a krajiny, tel: 724 166 133, e-mail aopk@nature.cz, www.nature.cz

Dalších pět firem získalo značku Ekologicky šetrný výrobek

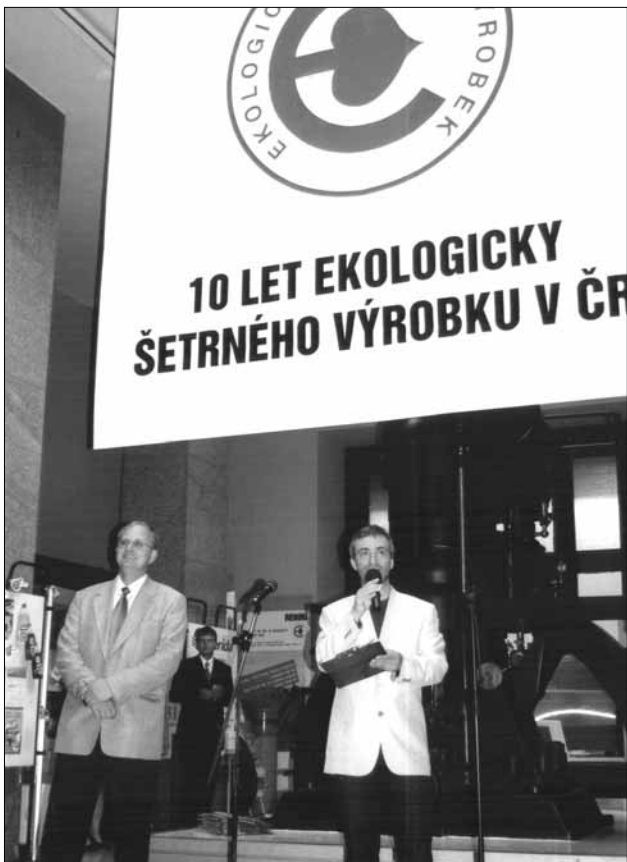
Dne 7. června 2004, přesně deset let poté, co byla v ČR udělena první ekoznačka, ministr životního prostředí RNDr. Libor Ambrozek v Národním technickém muzeu v Praze oficiálně zahájil výstavu k 10. výročí označování Ekologicky šetrných výrobků v České republice. Při této příležitosti se ministr setkal s dosavadními držiteli známek EŠV a předal sedm nových certifikátů Ekologicky šetrný výrobek pěti firmám.

Certifikát a ekoznačku Ekologicky šetrný výrobek získaly:

- 1) Za recyklované papírové ručníky společnost MERIDA Hradec Králové
- 2) Za kancelářský nábytek s nulovým obsahem formaldehydu společnost ALAX Praha
- 3) Za kanalizační, drenážní a svodné potrubí, potrubí pro rozvody pitné vody, plynu a tlakovou kanalizaci získala hned tři ekoznačky společnost REHAU Čestlice
- 4) Za universální a hydrofobní adsorbenty vhodné mimo jiné k likvidaci ropného znečištění společnost O.G.N. Praha
- 5) Za teplovodní kotel na spalování dřevěných palet Viadrus Herkules společnost ŽDB, závod topenářské techniky VIADRUS Bohumín.

Českou ekoznačku získalo za uplynulých deset let již více než 300 výrobků, přihlášených k hodnocení 75 výrobců nebo dovozců. Spotřebitel většinou najde ekoznačku na obalu, etiketě nebo na jiném viditelném místě výrobku.

Ministr Libor Ambrozek a moderátor Petr Vacek zahajují výstavu EŠV.

Na výstavě Ekologicky šetrných výrobků, která trvala v Národním technickém muzeu do 13. června, prezentovalo své produkty téměř 25 firem. Jedná se o širokou škálu výrobků běžné denní spotřeby jako například různých druhů obalových materiálů z papíru, čistících a odmašťovacích prostředků až po oleje do transformátorů, barvy ředitelné vodou, vytápěcí kotle, nábytek a další. Na výstavě se také představila Česká společnost pro jakost, která představila výsledky programu Národní politika podpory jakosti (jehož garantem je ministerstvo průmyslu a obchodu). Celkem třikrát se návštěvníci mohli aktivně zapojit do ekovýchového programu sdružení pro ekologickou výchovu Tereza „Hřbitov odpadků“.

Po celou dobu výstavy v kinosále muzea probíhalo promítání filmů s tematikou životního prostředí Ozvěny Ekofilmu. V rámci doprovodného programu ke konalo i promítání spojené s besedou s potápěčem, režisérem a producentem Stevem L. Lichtagem – mimo jiné se promítal i jeho nový film o velrybách „Tanec modrých andělů“.

Zajímavým zpestřením vernisáže výstavy byla i módní přehlídka, kterou uspořádalo pražské Ekogymnázium. Veškeré modely byly vyrobené z odpadového materiálu – starého papíru, plastů (kreace z igelitových pytlíků, PET lahví i z víček od lahví), ale např. i z vyvolaných filmů.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP a Pla)

Další informace:

<http://www.ekoznacka.cz>, <http://www.ceu.cz>
<http://www.ntm.cz>, <http://www.terezanet.cz>
<http://www.csq.cz>

Studenti Ekogymnázia předvádějí modely z odpadových materiálů.
 Foto J. Plamínková

Projekt spolupráce byl úspěšně dokončen

2. července 2004 byl v Kongresovém centru Floret VÚOZ ST v Průhoních oficiálně ukončen holandsko-britsko-český twinningový projekt s názvem „**Posílení implementace směrnice o IPPC v České republice**“.

Roční twinningový projekt financovaný z programu Phare probíhal od srpna 2003. Projekt byl realizován konsorciem holandských organizací (DCMR Agentura ochrany životního prostředí v Rotterdamu, Provincie Jižního Holandsko a společnosti Infomil) a Agentury životního prostředí z Velké Británie za účasti odborníků z britských a holandských úřadů životního prostředí, kteří porovnávali své zkušenosti z udělování integrovaných povolení podnikům se svými českými kolegy.

Povolení „IPPC“ pokrývají všechny druhy emisí a environmentálních problémů. Český zákon o integrované prevenci je založen na legislativě Evropské unie s cílem zajistit vysokou úroveň ochrany životního prostředí jako celku.

Mezi hlavní aktivity projektu patřily:

- příprava příručky pro klíčové otázky zavádění IPPC do praxe (například revize povolení a vyhodnocování přeshraničních efektů)
- uskutečnění tří školicích seminářů
- příprava návrhu integrovaného povolení pro elektrárnu ČEZ Pruněřov ve spolupráci s Ústeckým krajským úřadem, Ministerstvem životního prostředí, Agenturou integrované prevence a Českou inspekcí životního prostředí

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Ministr životního prostředí Makedonie navštívil ČR

Od středy 16. do soboty 19. června 2004 byl v České republice na pozvání ministra životního prostředí České republiky Libora Ambrozka na oficiální návštěvě ministr životního prostředí a územního plánování Republiky Makedonie Ljubomir Janev.

Oba ministři slavnostně podepsali protokol o vzájemné spolupráci v ochraně životního prostředí. Ministři spolu jednali o českých zkušenostech z oblasti ochrany vod, posuzování vlivů na životní prostředí a financování projektů s využitím fondů EU. Makedonští partneři mají také zájem o naše zkušenosti z přípravy na vstup a členství v Evropské unii.

Ministr Janev navštívil Český hydrometeorologický ústav a Chráněnou krajinou oblast Český ráj.

Do roku 2003 probíhala spolupráce mezi Českou republikou a Makedonií pouze v rámci zahraniční roz-

vojové pomoci. Projekty této pomoci v gesci MŽP jsou většinou víceleté a jsou zaměřeny na hydrogeologický průzkum, geologický průzkum surovinových zdrojů, geologický průzkum seismicky aktivních oblastí, ekologizaci zemědělství či zavádění čistší produkce. Například v roce 2000 vláda ČR schválila pro Makedonii realizaci první části tříletého projektu v oblasti budování kapacit pro čistší produkci. Dalším projektem byla technická pomoc v oblasti meteorologie, hydrologie a ochrany ovzduší se zaměřením na klimatický databázový systém CLICOM.

Mgr. Eva Veverková,
tiskové oddělení MŽP

Další informace o zahraniční rozvojové pomoci MŽP: <http://www.env.cz/AIS/web.nsf/pages/pomoc>

Podporou k rovnováze

Projekt zaměřený na průmyslová rizika v regionu a jeho výsledky

V České republice je stále ještě mnoho průmyslových podniků, jejichž činnost má negativní dopad na životní prostředí a které v horších případech mohou způsobit havárii ohrožující lidské zdraví a životy. Projekt **Podporou k rovnováze** (dále jen POKR) vznikl především proto, aby využil postavení neziskových organizací ve společnosti, zejména jejich schopnosti působit jako zprostředkovatel mezi průmyslovými podniky, úřady, volenými zástupci obcí a občany.

Realizátorem projektu je sdružení Vita ve spolupráci s VŠB-TU Ostrava. Projekt POKR podpořila Evropská unie ze zdrojů Phare.

V průběhu uplynulých 18 měsíců vznikly v rámci projektu komunikační strategie, osvětové a informační materiály a proběhla řada seminářů pro zainteresované organizace. Významná byla spolupráce se školskými zařízeními. Studenti třínečského gymnázia srovnávali rizika, která vyplývají z letu letadlem, jízdy autem nebo na kole či z konzumace pokrmů grilovaných na dřevěném uhlí. Menší děti z ekologického kroužku Jubilejní Masarykovy ZŠ si například vyzkoušely, jak rychle

a účelně sbalit evakuační zavazadlo a připravily divadelní scénku na téma chování při havárii. Pro pedagogy jsou získané zkušenosti důležité pro začleňování tematiky ochrany člověka za mimořádných situací do vzdělávacích programů.

Nezbytnost komunikace s veřejností a poskytování dostatečných informací v oblasti rizik průmyslových havárií ukazují výsledky anket: např. v Třinci více než polovina dotazovaných obyvatel odpověděla, že neví, jak reagovat, kdyby havárie v podniku skutečně nastala.

Díky zkušenostem nashromážděným v průběhu trvání projektu vzniklo Konzultační centrum s širokou paletou služeb v rámci prevence průmyslových havárií. Pro odborníky, úřady a zástupce průmyslových podniků nabízí přípravu informačních materiálů, realizaci tematických anket pro veřejnost, facilitaci, mediaci, moderování, zpracování informací pro specifické cílové skupiny a další servis, včetně volně dostupných tiskových materiálů s tematikou průmyslových rizik. Další informace na www.vitaova.cz/pokr

Kontakt: Kamila Kanichová, tel.: 603 449 385,
e-mail: step@ecn.cz

Problematika splouvání toku Teplé Vltavy

Okresní inspektorát ČIŽP České Budějovice přijal dne 5. 5. 2003 stížnost Okrašlovacího spolku Zdikovska (p. Kjučuková) ke změně Návštěvního řádu NPŠ, týkající se umožnění splouvání Vltavy již od 1. května místo od 1. června v prostoru Vltavského luhu. Obdobnou stížnost přijalo i MŽP. ČIŽP odpověděla na stížnost dne 5. 6. 2003 s tím, že budou vyžádána stanoviska odborných institucí a budou provedena místní šetření v letní sezóně. Výsledky šetření ČIŽP byly poskytnuty MŽP v lednu 2004.

Po základním sběru informací inspekce dospěla k názoru, že vlastní obsah stížnosti je pouhým okrajem negativ a nedostatků, které se vyskytují v této vybrané části NP ve vazbě na posuzovanou činnost nebo i mimo ni.

Charakteristika toku a jeho okolí

Pro posouzení území byla jako reprezentativní úsek zvolena část toku Teplé Vltavy s největším zatížením, která je současně velmi cenná z pohledu ochrany přírody. Nejintenzivněji splouvanou částí Teplé Vltavy je území od profilu Soumarský most – most Pěkná v délce 16,5 km od říčního km 390,0 až po 373,5 km. Typově se jedná o meandrující tok, jehož průměrná šíře je cca 15 m (rozmezí 8 – 25 m) a průměrná hloubka vody 0,8 m. Charakter dna je šterkovitý, od hrubšího písku až po valouny. Jedná se o upravený tok s břehovým opevněním, místy i opracovaným blokovým kamenem v souvislosti s plavením dříví v 18. – 19. století. Plochá a široká říční niva s meandrujícím tokem a četnými odstavnými rameny skýtá velmi pestrou mozaiku stanovištních poměrů, která se odráží v rozmanitosti vegetace. V tomto území s četnými kalmy a jezery chladného vzduchu se vytváří specifické vlhké a chladné klima s inverzními polohami, které umožňuje přetrvání řady reliktních společenstev zejména na rašeliništích. Území je mimořádné zejména z hlediska ornitologického – ač tvoří rozlohou 1 % z rozlohy CHKO a NP Šumava, hnízdí zde celých 75 % druhů ptactva ze 145 druhů na celém území Šumavy. Z pohledu ichtyologického je toto území rovněž mimořádné – jedná se o lipanové pásmo, které přechází v pásmo pstruhové. Vyskytuje se zde řada chráněných druhů, např. perlorodka říční – z tohoto důvodu je několik úseků s výskytem perlorodky pod zvláštním, zprísňeným ochranným režimem.

Ve jmenovaném území převažují plochy zařazené do I. zóny ochrany NP; tvoří je plných 10 říčních km toku Teplé Vltavy z celkové délky 16,5 ř.km. Zbývající část se nachází ve II. zóně a jen nepatrná část v zóně III.

Táboření a splouvání Teplé Vltavy

Táboření a splouvání toku Teplé Vltavy je vymezeno Návštěvním řádem NP Šumava vyhlášeným Správou NP vyhláškou č. 9/1995 a doplněným a změněným dalšími vyhláškami z roku 2001 a 2003, který v čl. 8 přímo vyhrazuje úseky vodních toků k provozování vodních sportů. Tím je vodní tok Vltava v úseku Borová Lada – Polka a Nová Pec – Soumarský most – Lenora. Článek 9 pak stanoví podmínky pro využívání toku pro provozování vodních sportů tak, aby byl minimalizován jejich negativní dopad na přírodní prostředí. Patří mezi ně omezení ročním

obdobím, denní dobou a stavem vody. Poslední změna Návštěvního řádu uvádí, že úsek Borová Lada – Polka je povoleno splouvat od 15. 3. do 31. 5. mezi 8. a 18. hodinou, úsek Lenora – Soumarský most – Nová Pec je povoleno splouvat od 1. 5. do 31. 10. mezi 8. až 19. hodinou. Nastupovat a vystupovat do lodí lze pouze na nástupních, výstupních a odpočinkových místech. Jako nástupní jsou označena Borová Lada, Lenora a Soumarský most. Jako odpočinková místa jsou označeny lokality Chlumský most, železniční most u osady Dobrá, Pěkenský most a Nová Pec, které slouží také jako výstupní místa. Posledním omezením je zákaz vstupu do koryta vodního toku za účelem koupání na území I. zón NP Šumava.

Množství lodí, které splouvají Vltavu, je sledováno strážní službou. Orientační počty lodí v posledních letech jsou následující:

rok 2000 – 7 674 lodí
rok 2001 – 11 790 lodí
rok 2002 – 9 180 lodí
rok 2003 – 11 285 lodí

Podle údajů strážní služby ubývá případů nedovoleného táboření v okolí řeky, odpočinková místa jsou respektována.

Stanoviska expertů na posunutí termínu splouvání, na jeho stávající rozsah a dopady na ekosystém toku a údolní nivy

Stanovisko AOPK ČR Středisko České Budějovice vychází z pozorování ptactva letích 1993 a 1994 ve Vltavském luhu. V uvedeném stanovisku je zdůrazněn výskyt 114 druhů ptactva v šetřeném území, z nichž je 101 druhů hnízdících. Největší negativní vliv možného splouvání v měsíci květnu lze spatřovat při vystupování vodáků na břeh, delším setrávání na jednom místě, táboření apod. Je uveden i jistý negativní vliv vlastního splouvání, který je dán přítomností člověka v okolí hnízda či mláďat a tím i odrazováním ptáků od krmení mláďat. Rušení jednou proplouvající lodí je krátkodobé, se zvyšováním počtu lodí se doba počítá. Z tohoto důvodu by bylo nezbytné stanovit limit proplouvajících lodí na cca 50 denně, a to zhruba mezi 8. a 19. hodinou.

Botanický ústav AV ČR, pracoviště Třeboň konstatoval, že za nízkého stavu vody, tj. pod 40 cm na vodočtu Chlum, dochází k závažnému ohrožování vodního ekosystému řeky tím, že plavidla drou o dno a ničí přirozenou, již dnes ohroženou vegetaci. Splouvání při nízkém stavu vody má také vážný dopad na výskyt perlorodky a na ničení vodních porostů, které slouží jako úkryt rybám. V závěru stanoviska byl vysloven požadavek na podrobné zma-

pování vodní vegetace toku Vltavy, která byla provedena pouze orientačně před deseti lety.

Ve stanovisku **Entomologického ústavu AV ČR** se konstatuje, že situace je kritická zejména co se týče příbřežní vegetace rostlin, kde proces její regenerace může trvat i několik let. Narušení vegetace má za následek vymizení nejen těch druhů hmyzu, které jsou na ní závislé, ale i těch, které se v ní pouze ukrývají.

Stanovisko **koordinátora Záchraného programu perlorodky říční** v ČR uvádí jako největší nebezpečí pro její populaci samotné provozování vodáctví za nízkého stavu vody – k poškozování ohrožených mlžů dochází zejména při brodění a přetahování lodí v mělčinách, kde se v povrchových vrstvách dna vyvíjejí mladé perlorodky. Za žádoucí stav z hlediska ochrany perlorodek se považuje regulace vodáctví hlavně v úseku začínajícím pod Soumarským mostem až po přítok Volarského potoka. Doporučením je zpracovat aktuální studii na posouzení vlivu nízkých průtoků na biotop perlorodky a na základě výstupů upravit režim vodáctví v tomto úseku.

Terénní šetření

Zajištění informací o podmínkách splouvání je dáno informačními tabulemi v kempech a také některé půjčovny lodí poskytují informační letáky s upozorněním na specifika splouvání v I. zónách NP.

Na nástupních místech Lenora a Soumarský most dosud nebyla instalována zařízení s označením minimálního stavu vody – dne 7. 5. 2004 však proběhlo místní šetření na základě pozvání Správy NP a CHKO Šumava k věci umístění vodočetné latě s vyznačením minimální hladiny pro splouvání na Soumarském mostě (provede Povodí Vltavy, podrobnější informace lze získat na Správě CHKOŠ).

Odpočinková místa nejsou dostatečně vybavena. Chybí odpovídající zajištění přístupu, které by nepoškozovalo břeh, dále informační tabule o specifikách území. Chybí toalety, což má za následek značné znečištění míst. Výstupní místo Pěkná je nezajištěno, tudíž zde dochází k devastaci a znečištění lokality.

Závěrem lze konstatovat, že splouvání toku teplé Vltavy v současném stavu neúměrně zatěžuje a poškozují ekosystém toku a přilehlou část jeho nivy s přímými dopady na zvláště chráněné druhy rostlin i živočichů. Jeho neřízenost, nezajištěnost vhodných podmínek a dopady na ekosystém toku a přilehlé nivy jsou v rozporu s posláním NP Šumava, jeho Plánem péče.

Česká inspekce životního prostředí je připravena tuto problematiku nadále sledovat a jednat s odpovědnými institucemi tak, aby nedocházelo k poškozování přírody.

**Eva Rolečková,
tisková mluvčí ČIŽP**

Výherci jarní soutěže MŽP převzali ceny

Ministr životního prostředí Libor Ambrozek, ředitel ZOO Praha Petr Fejk a náměstek ředitele Správy Národního parku Šumava Vladimír Silovský předali dne 1. července 2004 v pražské zoologické zahradě ceny výhercům **Jarní internetové soutěže MŽP**. Soutěž MŽP uspořádalo ve spolupráci se Správou NP Šumava, časopisem ABC, ZOO Praha a dalšími partnery a vyhlásilo ji u příležitosti letošního Dne Země.

Vědomostní test zaměřený na ochranu životního prostředí a zejména přírody měl celkem tři kola, která byla postupně zveřejňována na webových stránkách MŽP. Soutěžící vyplňovali dotazník přímo na Internetu. Během jednoho a půl měsíce dostali organizátoři téměř 2000 odpovědí od dětí z celé republiky. Na celkem 31 otázek odpovědělo bez chyby 12 soutěžících, kteří všichni dostali věcné ceny. Z těchto dvanácti byla nakonec vylosována i hlavní vítězka, která získala týdenní prázdninový pobyt pro sebe a svoji rodinu na Šumavě. Stala se jí třináctiletá **Tereza Hlušíčková** z Prahy, která v pražské ZOO slavnostně pokřtila tříměsíční vlčici. Tereza jí dala jméno, které si sama vybrala – vlčice se tedy od července jmenuje Elmína. Na druhém místě skončila sedmiletá **Alžběta Ferencíková** z Ostravy a třetí byla devítiletá **Iveta Hasenkopfová** ze Skuhrova u Železného Brodu.

Ocenění byli i vylosovaní výherci jednotlivých kol. V prvním kole, zaměřeném na planetu Země, to byl **Marek Huťr** z Prahy, ve druhém kole, které bylo na téma velké šelmy v Čechách, **Anna Kraushuberová**

z Velkých Přílep a ve třetím kole týkajícím se obecně ochrany přírody v naší zemi **Petr Bláha** z Blatné. Všichni úspěšní soutěžící zároveň měli možnost podívat se s ministrem Liborem Ambrozkem do zázemí pavilonu žiraf a sami nakrmit žirafího samečka Šimona. Poté ještě absolvovali prohlídku zoologické zahrady s průvodcem jako dárek za svoje znalosti prokázané v soutěži.

„Internetovou soutěž jsme letos připravili poprvé a byli jsme příjemně překvapeni, jaký ohlas mezi dětmi a i učiteli na školách měla“, komentuje vyhlásování vítězů ředitel odboru vnějších vztahů MŽP Jakub Kašpar. „Z některých škol, například ze ZŠ Hlučín – Rovniny či ze školy v Bílé Třemešné, se úspěšně zapojilo více žáků a do Prahy na předávání cen s nimi v některých případech přijeli i jejich učitelé“, doplňuje koordinátorka soutěže Helena Knappová.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Více informací k soutěži najdete na webové stránce <http://www.env.cz/soutez>

Kontakty:

Mgr. Jakub Kašpar – ředitel odboru vnějších vztahů MŽP,
tel.: 267 122 040, 724 175 927

RNDr. Helena Knappová – koordinátorka soutěže,
tel.: 267 122 226

Ing. Vít Kahle – tiskový mluvčí ZOO Praha, 296 112 257

RNDr. Iva Vilhumová – vedoucí výchovně vzdělávacího oddělení ZOO Praha, tel.: 296 112 174

Nad dokumenty Světové konference o obnovitelných zdrojích energie

V návaznosti na Světový summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu se ve dnech 1. až 4. června 2004 uskutečnila v Bonnu mezinárodní konference o obnovitelných zdrojích energie.

Pořadatelem bylo Spolkové ministerstvo pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a Spolkové ministerstvo životního prostředí, ochrany přírody a jaderné bezpečnosti. O velkém zájmu o konferenci svědčí mimo jiné téměř 3000 účastníků zastupujících vlády 154 států, 30 mezinárodních institucí, nevládních organizací a průmyslových svazů.

S ohledem na význam a očekávaný přínos byla konference uspořádána na vysoké úrovni. Za Českou republiku se jí zúčastnili Ing. Martin Pecina, MBA, náměstek ministra průmyslu a obchodu, a JUDr. Petr Petržílek, Ph.D., náměstek ministra životního prostředí. Za Spolkovou republiku Německo měl úvodní vystoupení spolkový kancléř Gerhard Schröder, který mj. přislíbil rozvojovým státům dalších 500 mil. EUR na podporu obnovitelných zdrojů energie.

Základní dokument konference

V základním dokumentu konference byl zhodnocen současný stav ve využívání obnovitelných zdrojů energie, jejich přínos a navrženy postupné kroky k širšímu využívání. Problematika využívání obnovitelných zdrojů energie je členěna na politiku pro rozvoj trhu, způsoby financování a posílení administrativního zabezpečení. Výzva k vyššímu využívání obnovitelných zdrojů energie je v dokumentu podrobně analyzována především v návaznosti na přínosy z jejich využívání. Dokument zdůrazňuje, že 1,5 bilionu lidí v rozvojových státech nemá odpovídající přístup k energetickým službám jako jedné z podmínek pro snížení chudoby. Dále je mezi přínosy zahrnována nezávislost a bezpečnost zásobování, snižování emisí skleníkových plynů, snižování emisí plynů se zdravotními riziky, záruka dlouhodobého zásobování energií na rozdíl od fosilních zdrojů energie, podpora ekonomického růstu a nových pracovních míst.

Za jeden z klíčových cílů politiky je zajištění konkurenceschopnosti obnovitelných zdrojů energie oproti konvenčním zdrojům prostřednictvím internalizace externích nákladů. Poučný je i přehled o možných způsobech podpory využívání obnovitelných zdrojů od kvót, certifikátů a výkupních cen až po zajištění přístupu k energii ve venkovských oblastech rozvojových států. Financování je druhou podrobně popisovanou oblastí zaměřenou především na odstraňování rizik a překážek. Byly doporučeny různé způsoby financování jako veřejné a soukromé partnerství (PPP), rozvojová pomoc (ODA), společné projekty (JI), obchodování s emisemi skleníkových plynů atd. V rámci posílení administrativního zabezpečení je pozornost zaměřena na zvyšování povědomí veřejnosti, vzdělávání odborníků, funkční institucionální zabezpečení a vhodné technologie vyvinuté v návaznosti na výzkum, vývoj a inovační proces.

Na konferenci byly projednávány tři dokumenty: Mezinárodní akční plán pro obnovitelné zdroje energie, Doporučení pro politiku v oblasti obnovitelných zdrojů energie a Politická deklarace.

Mezinárodní akční plán pro obnovitelné zdroje energie

Mezinárodní akční plán obsahuje dobrovolné akce a závazky vlád či jiných subjektů a představuje tak soubor konkrétních opatření, která jsou provázána s ostatními dokumenty konference. Jedná se o otevřený dokument, který byl aktualizován ještě v průběhu konference a účastníkům byla předána aktualizace provedená ke dni 3. června 2004. K tomuto dni obsahoval Mezinárodní akční plán 215 položek.

Doporučení pro politiku

Doporučení pro politiku v oblasti obnovitelných zdrojů energie, jako druhý klíčový dokument, obsahuje současně známé přístupy a nástroje k podpoře obnovitelných zdrojů energie na základě dosavadních zkušeností veřejného i soukromého sektoru z celého světa. Různorodost praktických zkušeností vede k závěru, že lze předpokládat odlišný přístup v každém státě či regionu. Materiál doporučuje především priority politiky pro podporu obnovitelných zdrojů energie, ale také definuje úlohu vlád, mezinárodních organizací, místních úřadů, soukromého a veřejného sektoru, nevládních organizací a výzkumu a vzdělávání.

Doporučení vychází především z předpokladu účinného a efektivního fungování trhu. Proto je potřeba v dlouhodobém časovém horizontu vytvořit prostor pro energetický trh, který bude fungovat bez podpor a bude založen na plné internalizaci externích nákladů. Je totiž zřejmé, že v současné době energetický trh nepříznivě ovlivňuje podpory pro konvenční energetické zdroje a nedostatečné zahrnutí externích nákladů do tržních podmínek, zejména cen. (V materiálu je uvedeno, že podpory konvenčních energetických zdrojů se v současné době odhadují celkově na 200 mld. USD ročně.) Dále je zde konstatováno, že většina států nemá přijatu politiku, která by dostatečně stimulovala vyšší využívání obnovitelných zdrojů energie. Jednou z důležitých součástí politiky jsou cíle a úkoly, které pomáhají vytvořit tržní prostředí. Nejpodstatnější je vytvořit „nástrojový mix“, který by měl být klíčovým pro vznik tržního prostředí.

Doporučení pro vlády vychází z jejich odpovědnosti za formulaci politiky. Zejména je zdůrazňováno přijetí takové energetické politiky, která dává důraz na obnovitelné zdroje energie a naplňuje cíle udržitelného rozvoje. Důležité je, jak již bylo uvedeno, formulovat jasné cíle a opatření. Politika by měla vytvořit podmínky trhu, který bude podporovat investování. Zároveň je žádoucí integrovat politiku v oblasti obnovitelných zdrojů ener-

gie i do ostatních odvětvových politik. Důležité je zaměřit politiku na veřejné povědomí o potenciálu obnovitelných zdrojů energie a jejich přínosu.

Politická deklarace

K politické deklaraci byla dlouhá diskuse, neboť někteří delegáti považovali text některých pasáží za příliš obecný, jiní naopak poukazovali na některé zavazující formulace. Hodně se diskutovalo o přijetí konkrétních cílů ve zvýšení podílu obnovitelných zdrojů, které však v konečné verzi nebyly v dokumentu uvedeny s tím, že konkrétní postup v jednotlivých státech je obsažen v Mezinárodním akčním plánu.

V Politické deklaraci ministři a zástupci vlád znovu potvrdili dosažení Rozvojových cílů Milénia Organizace spojených národů, zejména cíle pro snížení počtu lidí žijících v extrémní chudobě o polovinu a o dosažení udržitelnosti životního prostředí do roku 2015. Splnění těchto cílů bude vyžadovat významně rozšířený přístup k energii v rozvojových zemích. Odhaduje se, že až 1 miliarda lidí se může poskytnout přístup k energetickým službám z obnovitelných zdrojů za podmínky, že se dá rozvoj trhu a finančních ujednání zlepšit takovým způsobem, jak se zamýšlí v Mezinárodním akčním programu této konference.

Dále je v Programovém prohlášení zdůrazněna potřeba přijetí právní regulace a politik, které podporují rozvoj prosperujících trhů s technologiemi pro energii z obnovitelných zdrojů a uznání významné úlohy soukromého sektoru. To zahrnuje odstraňování překážek a povolení spravedlivé konkurence na energetických trzích a zvážení koncepce internalizace vnějších nákladů u všech zdrojů energie. Takové rámce jsou zásadní pro uplatnění technologií obnovitelných zdrojů energie efektivním a účinným způsobem a pro vytvoření příznivých podmínek pro veřejné a soukromé investice do obnovitelných zdrojů energie a pro rozšíření moderních energetických služeb i na obyvatele, kteří k nim v současnosti nemají přístup.

Z hlediska větší podpory v oblasti financování by měly mezinárodní finanční instituce včetně Světové banky a regionálních rozvojových bank významnou měrou rozšířit své investice do obnovitelných zdrojů energie a účinného využívání energie a měly by ve svých portfoliích stanovit jasné cíle pro obnovitelné zdroje energie.

Své místo má v deklaraci i posilování lidských a institucionálních kapacit pro obnovitelné zdroje energie. Vyzdvížena je i potřeba orientovaného výzkumu. Důraz by měl být kladen na cenovou dostupnost a snižování nákladů, na inovační modely obchodu a financování a na modely s účelným vynaložením nákladů a s vysokou návratností nákladů s tím, že ministři a zástupci vlád uznávají, že odlišné technologie obnovitelných zdrojů energie nabízejí různé příležitosti a čelí různým omezením.

Velmi důležitá je závěrečná pasáž Politické deklarace, která se zabývá následným procesem. Ministři a zástupci vlád potvrdili ochotu spolupracovat na naplňování celosvětové politiky v oblasti podpory obnovitelných zdrojů energie spolu se zástupci parlamentů, místních a oblastních úřadů, akademickými vzdělanci, soukromým sektorem, mezinárodními institucemi, mezinárodními průmyslovými sdruženími a spolky, spotřebiteli, občanskými sdruženími a společnostmi, skupinami žen a příslušnými partnerstvími po celém světě. Zároveň se zavázali dosáhnout hmatatelného pokroku a pokračovat v dialogu na vysoké politické úrovni.

Závěr

Z jednotlivých vystoupení a diskuse probíhající na konferenci vyplynulo, že všichni účastníci si uvědomují naléhavost zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie, že v kombinaci se zvyšující se účinností využití energie se takto vyrobená energie stane ve smyslu Politické deklarace nejdůležitějším a široce dostupným zdrojem energie a nabídne nové příležitosti pro spolupráci mezi všemi státy.

Konference byla vyhodnocena jako velmi pozitivní. Stala se v návaznosti na Světový summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu významným krokem k podpoře využívání obnovitelných zdrojů energie na celosvětové úrovni. Řada států informovala o ambiciózních cílech v oblasti využívání obnovitelných zdrojů energie, na druhé straně mezinárodní finanční instituce v čele se Světovou bankou se přihlasyly k vyšší podpoře obnovitelných zdrojů energie a energetické účinnosti.

**Doc. Ing. Miroslav Hájek, Ph.D.,
ředitel odboru ekonomiky
životního prostředí MŽP**

V Lednici proběhl již čtvrtý ročník mezinárodní Bioakademie

V Lednici na jižní Moravě proběhl od středy 30. června do pátku 2. července již čtvrtý ročník Evropské letní Bioakademie – mezinárodní konference, věnované ekologickému zemědělství. Konference byla letos věnována zejména pozici ekologického zemědělství v rámci sjednocující se Evropy a její dvě odborné části se zabývaly dvěma konkrétními tématy: Správná zemědělská praxe a ochrana životního prostředí a Ekologické zemědělství jako podnikání.

Konferenci pořádal Svaz ekologických zemědělců PRO-BIO spolu s rakouským Svazem ekologických

zemědělců BIO ERNTE, rakouským spolkovým Ministerstvem zemědělství, lesnictví, životního prostředí a vodního hospodářství a českými ministerstvy životního prostředí a zemědělství.

Podrobné informace o programu Bioakademie najdete na stránkách <http://www.pro-bio.cz>.

Kontakt: Ing. Markéta Doubravská, Svaz ekologických zemědělců PRO-BIO, tel.: 583 216 609, marketa.doubravska@pro.bio.cz

Neformální zasedání Rady ministrů životního prostředí členských států Evropské unie

Jako již tradičně se během půlročního předsednictví Evropské unie koná jedno neformální zasedání ministrů životního prostředí členských států Evropské unie. Během irského předsednictví se uskutečnilo takové zasedání v historickém městě Waterfordu dne 15. května 2004. Bylo to první zasedání, kterého se zúčastnili čelní představitelé ministerstev životního prostředí všech 25 členských států a tří kandidátských zemí (Bulharska, Rumunska a Turecka).

Zasedání, kterému předsedal irský ministr životního prostředí, dědictví a místní samosprávy Martin Cullen, bylo věnováno problematice přírodních zdrojů a odpadů v souvislosti s připravovanými strategiemi a iniciativami EU pro prevenci a recyklaci odpadů, pro integrovanou výrobovou politiku, pro udržitelné využívání přírodních zdrojů a pro podporu environmentálních technologií. Cílem je postupně minimalizovat, zastavit a poté snížit radikálně negativní dopady ekonomického růstu na stav životního prostředí a zdraví obyvatelstva v souladu s cíli Lisabonské strategie z března 2000 a Göteborgské strategie udržitelného rozvoje z června 2001.

Dosavadní stav a možná východiska

V letech 1990 – 2002 vzrostl hrubý domácí produkt v dosavadních patnácti členských státech Evropské unie o 27 % (v USA o 41 %). Podařilo se dosáhnout snížení energetické náročnosti tvorby HDP. Jestliže např. v letech 1995 – 2001 vzrostl HDP o 16 %, spotřeba energie pouze o 7 %. Avšak přímá materiálová spotřeba je stále vysoká, okolo 16 tun na 1 obyvatele, z nichž zhruba 75 % tvoří neobnovitelné suroviny, především stavební. Znepokojivým je růst celkového objemu odpadů (zhruba 4 tuny na jednoho obyvatele ročně), zvláště komunálního (okolo 415 kg na jednoho obyvatele ročně) a především odpadů z obalů, jejichž produkce vzrostla v období let 1997 – 2001 o 7 %. Nejvíce odpadů z obalů je vyprodukováno na 1 obyvatele v Irsku, Francii, Itálii a Nizozemsku. V r. 2001 bylo 53 % odpadů z obalů recyklováno (především v Německu, Belgii a Rakousku). Nedaří se tak dosáhnout výraznějšího obrátu ve spotřebě materiálů a v minimalizaci produkce odpadů. Proto irské předsednictví na neformální Radě ministrů životního prostředí položilo několik námětů k výměně názorů na danou problematiku s cílem hledat společná východiska.

Ministři si vyměnili názory na takové otázky, jako např. jaké akce mohou být realizovány v krátkém období, stejně jako ve středním a dlouhém časovém období, na podporu efektivnějšího využívání přírodních zdrojů a současně i při prevenci vzniku odpadů? Zda, a jaký z těchto přístupů by mohl těžit ze spolupráce na úrovni EU? Měly by být tyto akce řízeny ustanovením cílů pro prevenci odpadů, nebo vývojem plánů pro prevenci odpadů, nebo obojím?

Prevence vzniku odpadů

Většina vystupujících, včetně vedoucího delegace České republiky náměstka ministra – ředitele sekce zahraničních vazeb JUDr. Ing. Novotného, navrhovali

problematiku prevence odpadů z hlediska odpadového hospodářství řešit mnoha způsoby. Opatření v tomto směru mají často formu ekonomických nástrojů nebo informačních kampaní a mohou mít vliv na podporu prevence odpadů i na zpracování odpadů jinými vhodnějšími metodami, např. formou recyklace. Dosažení významného

pokroku směrem k prevenci odpadů vyžaduje změnu chování domácností, výrobců i jiných ekonomických subjektů. Lze zlepšit koordinaci národních opatření zaměřených na aktéry na příslušných trzích. Pro podporu využívání odpadů by bylo dobré zpracovat analýzu nástrojů vyplývajících z integrované výrobové politiky.

Většina předchozích pokusů o definování cílů pro prevenci odpadů vycházela z hmotnosti či objemu produkovaného odpadu. Je sporné, zda hmotnost či objem jsou vždy nejvhodnějším ukazatelem environmentální zátěže způsobené odpadem. Jakýkoli pokus o stanovení cílů pro prevenci odpadů se potýká s neuspokojivými statistickými údaji o prevenci odpadů. Jejich nedostatek způsobuje, že v této fázi není možné navrhnout žádné funkční kvantifikované cíle pro prevenci odpadů na základě komplexní environmentální a ekonomické analýzy.

Prevence odpadů je jednou z komplexních oblastí environmentální politiky a některé základní prvky by měly být vyřešeny předtím, než bude moci být vyvinut celkový evropský rámec pro prevenci odpadů. V oblasti prevence odpadů je třeba při definování cílů vždy vycházet z ověřených dat o produkci a kvalitě odpadů, vytvářet tlak na prodloužení životnosti výrobků, uplatňovat systém čistší produkce a zajistit informovanost.

Definování cílů

Definování cílů prevence odpadu by mělo zahrnovat jak kvalitativní, tak i kvantitativní preventivní akce. V první fázi by cíl měl být především cílem kvalitativním, tj. snižování produkce nebezpečných odpadů. Celkový objem produkce odpadů v řadě členských států roste. Je značně závislý na ekonomickém růstu jednotlivých států. Především nové členské státy procházejí složitým vývojem, kdy po ekonomickém útlumu dochází k oživení ekonomiky, tj. i k růstu výroby. Snižování objemu produkce nebezpečných odpadů je reálnější, protože lze opatřeními vyvíjet tlak na výrobce k přechodu na méně nebezpečné materiály. Naplnění tohoto cíle samozřejmě vede i k určitému naplnění kvantitativních cílů, přinejmenším k zmenšování tempa růstu objemu produkce odpadů.

Dosažení cíle prevence odpadů je možné prostřednictvím:

- a) podpory využití odpadů namísto jeho odstranění (skládání, spalování),
- b) omezení environmentálních dopadů odpadů již v počáteční fázi životního cyklu (LCA)
 - pro zpracování LCA definovat správný a jednotný přístup
 - co nejvyšší použití obnovitelných zdrojů surovin
 - snížení množství nebezpečných látek ve výrobcích
- c) omezení objemu vzniku odpadů.
 - jasná definice odpadu
 - maximální zhodnocení technologických odpadů.

Evropská databanka manuálů a další kroky

Jako základní nástroj pro podporu prevence a minimalizace odpadů doporučil vedoucí delegace ČR zřídit Evropskou databanku manuálů. Manuál ve formě jednoduchého softwaru by bylo možno aplikovat na různé typy výrob, služeb a dalších činností. Vložením dat z činnosti subjektu lze získat rychlé informace o možnosti úspory materiálů a energií a tím i docílit snížení produkce odpadů. MŽP řeší v současné době vzorové manuály pro papírenský a textilní průmysl a nakládání s autovraky. Dále se zvažuje příprava manuálu pro chemický průmysl a průmysl cestovního ruchu (poskytování služeb).

Prevence vzniku odpadů by se měla zaměřit zejména na zavádění nízkoodpadových technologií a čistší produkce. Jako možný indikátor je produkce odpadů u jednotlivých producentů, to však naráží na problém získávání potřebných dat. Podpora recyklace odpadů by měla být zaměřena zejména na podporu zavádění nových recyklačních technologií společně s hledáním nových odbytových možností u výrobků získaných z odpadů.

Měly by být vytvořeny také nástroje na využití odpadů jako druhotných surovin. Mohla by vzniknout databanka některých použitelných jednodruhových odpadů, které by některé jiné podnikatelské subjekty byly schopny využít jako druhotnou surovinu.

Dalším opatřením může být podpora uplatnění ostatních nástrojů, zejména dobrovolného typu, ovlivňování veřejného mínění ve smyslu společenského ocenění dobrých podnikatelských příkladů, používání výrobků se značkou eco-labelling apod.

Jakékoli cíle musí vycházet z důkladného vyhodnocení vývoje produkce odpadů v různých odvětvích

hospodářství a jejich potenciálu k prevenci odpadů na základě úplné vědecké analýzy. Stanovení cílů pro prevenci odpadů musí být doprovázeno hodnocením potenciálních opatření směřujících k jejich plnění. Rovněž by bylo vhodné doplnit dosavadní systém novým přístupem zaměřeným podstatněji na vstupní materiály, namísto produktů na konci životnosti.

Cíle pro recyklaci by se měly stanovit na základě důkladného rozboru stávajících i budoucích možností, a to jako minimální hodnoty, které by měly jednotlivé státy dosáhnout.

Postoj ČR

Plány prevence odpadů lze sjednávat na různých úrovních, včetně úrovně EU, úrovně národní či úrovně místní, a to s různými cíli, které však musí být navzájem slučitelné. Tyto plány mohou být povinné na základě legislativy ES nebo mohou zůstat na úrovni environmentálních dohod.

ČR doporučila následující aktivity:

- a) krátkodobé:
 - provést revizi stávajících definic pojmů a definovat nově používané pojmy, např. zbytkový odpad, druhotná surovina, využitelný odpad apod.,
 - důsledně zavést Evropský katalog odpadů ve všech státech EU, zároveň provést jeho přehodnocení, resp. doplnění.

Bez jednotných a jednoznačných definic a bez jednotného určování druhů odpadů dle Katalogu odpadů nelze hodnotit využívání odpadů a prevenci vzniku odpadů.

- b) střednědobé:
 - stanovit jednotné indikátory prevence vzniku odpadů,
 - vyhodnotit stávající data o odpadech,
 - návrh legislativních opatření pro zajištění prevence vzniku odpadů.

Aby bylo možno hodnotit stanovené indikátory, je nutné zavést jednotný Katalog odpadů.

- c) dlouhodobé:
 - stanovit jednotné recyklační standardy,
 - zavádět a realizovat systémy čistší produkce (CP).

Stanovením standardů využití by byla dosažena harmonizace v rámci států EU na vysoké úrovni ochrany životního prostředí, zabránilo by se ekodumpingu a nenarušila konkurence.

Nastolené otázky

Irské předsednictví nastolilo otázku, zda se může přístup na bázi materiálů doplnit a budovat podle úspěchů dosažených pomocí politiky zaměřené na jednotlivé toky odpadů? Jakou úlohu by měla mít rozšířená odpovědnost výrobce v kontextu s přístupem na bázi materiálu? Měl by být tento komplex také provozován?

Ministři členských států upřednostňovali, aby přístup byl budován na bázi materiálů. Pro sledování dalších toků odpadů nebo komodit odpadů lze využít zkušeností a dosažených úspěchů z politiky nakládání s již řešenými toky odpadů. Odpovědnost výrobce je mimořádně důležitá a nezastupitelná, a proto musí být v celém procesu vyžadována.

Výrobce může např.:

- snižovat nebezpečnost odpadů náhradou nebezpečných složek složkami bez nebezpečných vlastností nebo méně nebezpečnými,
- minimalizovat množství odpadů určených k odstranění využitím konstrukcí zařízení, které mohou zajistit lepší demontáž, a tím lepší využití materiálu,
- mít povinnost zajistit maximální využití výrobku po ukončení jeho životnosti.

Zatím je známo relativně málo o vlivech odpovědnosti výrobce na podporu ekologického designu výrobků. Účinky odpovědnosti jednotlivých výrobců, tak jak je tento institut aplikován u směrnic o autovracích a o odpadních elektrických a elektronických zařízeních, zatím zpravidla nejsou známy vzhledem k nedávnému datu přijetí těchto předpisů. Odpovědnost je stimulem k úpravě designu produktů s cílem podpořit jejich recyklovatelnost nebo omezit produkci odpadů. ČR doporučila jako vhodné kombinovat přístup toků odpadů a materiálů, a rovněž stanovit minimální recyklační cíle a zohlednit ekonomické vlivy a ekonomickou úroveň jednotlivých členských států. Princip rozšířené odpovědnosti výrobců za výrobek po celý jeho životní cyklus, včetně řešení odpadu z výrobku, je jedním ze základních principů rámce programů udržitelné spotřeby a výroby, který v tomto roce ČR připravuje.

Irský ministr Cullen položil svým kolegům i další otázky. Jakou úlohu mají ekonomické nástroje při zvyšování úrovně prevence, minimalizace a recyklace pomocí internalizace nákladů? Jak mohou být řešena možná narušení trhu a další překážky pocházející z používání ekonomických nástrojů tak, aby umožnily efektivní chod jednotného trhu?

Ve svých reakcích kolegové z členských a kandidátských států Evropské unie potvrdili, že ekonomické nástroje hrají významnou úlohu při prevenci, minimalizaci a recyklaci, např. daňové zvýhodnění při využívání odpadů je značným stimulem pro využívání odpadů. Možná narušení trhu mohou být řešena:

- jednotnou politikou nakládání s odpady,
- stanovením recyklačních standardů,
- stanovením norem pro recykláty a jejich využívání.

Ekonomické nástroje v odpadovém hospodářství

Vedoucí delegace ČR doporučil připravit koncepci ekonomických nástrojů jako strategický dokument, který bude souborem možných a v praxi využitelných nástrojů pro aplikaci v oblasti odpadového hospodář-

ství, včetně modelů monitoringu a průběžného hodnocení účinnosti nástrojů. Navrhl zvážit zavedení značení výrobků za účelem možnosti recyklace (ekonomická a technická reálnost znovuvyužití odpadů). Hierarchie nakládání s odpady určuje systém zpoplatňování jednotlivých způsobů odstranění, např. vzhledem ke zvyšujícím se poplatkům za skládkování a zpřísnění limitů pro skládkování by se měl snižovat objem odpadů ukládaných na skládky. Recyklační trh je závislý na řadě ekonomických faktorů. To zahrnuje náklady na alternativní možnosti zpracování odpadů a poptávku po výstupech recyklace.

Toky odpadů mají nejvyšší potenciál pro recyklaci a ekonomické využití v závislosti:

- na objemu odpadů (popílek pro stavby, stavební odpad)
- na kvalitě odpadů (autobaterie)
- na cenových relacích (fotografické lázně)

Potenciální environmentální přínosy recyklace těchto toků odpadů:

- ochrana neobnovitelných zdrojů surovin
příklad: využití stavebních odpadů vede ke snížení těžby vápence a kameniva
- využití druhotných surovin (kovů) přináší omezení spotřeby primárních přírodních zdrojů, snížení objemu odpadů a jejich nebezpečnosti (těžké kovy)
- toky odpadů, pro které je poměr environmentálních/ekonomických přínosů vysoký, jsou především těžební, stavební a demoliční odpady.

Závěr jednání

Ministři na závěr jednání zdůraznili nutnost a potřebu vyjasnit definici odpadu, definovat nově používané pojmy – např. zbytkový odpad, druhotná surovina, využitelný odpad apod. (především požadavek ze strany ministrů nových členských států EU), důsledně zavést Evropský katalog odpadů ve všech státech EU, zároveň provést jeho přehodnocení, resp. doplnění, stanovit jednotné indikátory prevence vzniku odpadů, kombinovat přístup toků odpadů a materiálů a stanovit pro ně minimální recyklační cíle, zavádět a realizovat systémy čistší produkce, seřadit odpady podle jejich vlivu na životní prostředí, podpořit minimalizaci odpadu, např. zmenšováním poměru hmotnosti obalu k celkové užité hodnotě, zřídit databanku odpadů, které by mohly být využity jako druhotné suroviny, zvážit vytvoření evropské databáze oborových manuálů pro prevenci a minimalizaci, vždy vyžadovat odpovědnost výrobce, připravit koncepci ekonomických nástrojů jako strategický dokument EK, posoudit, zda některé odpady z obnovitelných zdrojů je vhodné recyklovat nebo jinak využít – energeticky, jako biohnojivo apod., a zamezit znečištění komunálních odpadů drobnými nebezpečnými odpady (bateriemi, žárovkami) tím, že bude zaváděn separovaný sběr pro tyto odpady (obdobně jako je na sklo, papír a plasty).

Diskuse ministrů životního prostředí na neformálním zasedání Rady vyústila v podporu zpracování Strategie prevence odpadů a recyklace, která by měla být předložena Evropskou komisí na podzim 2004, a pro společné standardy pro recyklační operace. Výrazná byla podpora pro stanovení cílů recyklace podle jednotlivých materiálů, a proto i pro odklon od cílů pro jednotlivé výrobky, což by však se zatím nemělo projevit

v již přijaté legislativě. Podpora byla vyslovena také většímu využití ekonomických nástrojů, nebyla však vyjádřena jednoznačná podpora harmonizaci takových opatření vzhledem k tomu, že např. daňová opatření musí být odsouhlasena všemi členskými státy jednomyslně. Plné shody nebylo dosaženo v otázce kvantifikace cílů prevence odpadů na úrovni celé EU s ohledem na specifika jednotlivých členských států.

Předsedkyně Výboru Evropského parlamentu pro životní prostředí, zdraví a ochranu spotřebitele Caroline Jackson upozornila ministry životního prostředí a komisařku Evropské unie pro životní prostředí, že veškeré návrhy environmentální legislativy musí být předklá-

dány parlamentu s vyhodnocením ekonomických, sociálních a environmentálních dopadů v zájmu jejich konstruktivního projednávání. Varovala Evropskou komisi i členské státy před snahou, aby směrnice byly příliš detailní a technické, protože ve svém důsledku pak nejsou členské státy tyto podrobné a technické úkoly schopny splnit a jsou vystaveny postihům. Doporučila stanovit všeobecný kontrolovatelný cíl a způsoby jeho dosažení včetně harmonogramů a kvantifikovaných cílů, standardů ponechat na národních státech s ohledem na jejich specifické podmínky.

JUDr. Jiří Hlaváček,
ředitel odboru Evropské unie MŽP

Neziskové organizace před vstupem ČR do EU

Nadace Partnerství, jako nejvýznamnější česká ekologická nadace, uskutečnila v minulém roce výzkum ekologicky orientovaných neziskových organizací v České republice.

Výsledky výzkumu zpracovala Mgr. Kateřina Kepáková z Fakulty sociálních studií MU v Brně. Výzkum byl finančně podpořen Nadací Open Society Fund Praha, Radou vlády pro nestátní neziskové organizace a spolupracovala na něm Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Na internetové stránce **www.nadacepartnerství.cz** najdete jak celkovou zprávu z výzkumu, tak její zkrácenou verzi.

Výzkum je v rámci nestátního neziskového sektoru ojedinělým zdrojem informací. Po 14 letech od „znovuzrození“ občanské společnosti v České republice zkoumá, čím se ekologické neziskové organizace zabývají, o co se mohou ve své práci opřít, jaká je jejich vnitřní kapacita a jaké problémy musí řešit. Zpráva se dotýká také jejich pohledu na stav životního prostředí v České republice a očekávané přínosy našeho vstupu do Evropské unie.

Očekávané i překvapivé výsledky

Výsledky výzkumu potvrdily některé očekávané předpoklady, přinesly však i mnoho velmi zajímavých zjištění. Jedním z nich je trend k profesionalizaci chodu organizací. V situaci, kdy z regionu střední Evropy odcházejí zahraniční nadace, které od počátku 90. let pomáhaly rozvoji občanských iniciativ, lze říci, že po organizační stránce je hlavní prioritou úsilí o stabilizaci. Celá třetina respondentů spontánně uvedla stabilizaci organizace (po finanční, personální nebo organizační stránce) mezi svými nejdůležitějšími úkoly pro nadcházející dva tři roky a i další se vědomě snaží o posun od „party kamarádů“ k profesionálnímu fungování. Nejpevnějším pilířem, o který se neziskové organizace opírají, jsou jednoznačně lidé a jejich nadšení. Přestože se organizace profesionalizují, stále 58 % všech pracovníků na klíčových postech vykonává svou práci bez nároku na odměnu.

Druhým důležitým momentem je jasný nárůst důrazu na odbornost. Zjednodušeně můžeme hovořit o trendu „od negativismu k odbornosti“. Řada organizací dospěla k poznání, že se ve společnosti lépe prosadí, pokud budou jejich aktivity – včetně kritických a protestních – podpořeny odbornými argu-

menty a pokud budou schopny předkládat konstruktivní návrhy řešení problémů životního prostředí. Stereotyp „ekoteroristů“, „protestantů a křiklounů“ se tak díky klidnému dialogu a nabízení alternativ řešení pomalu přetváří.

Limit: nedostatek peněz

Všudypřítomným limitujícím problémem sektoru je tradičně nedostatek finančních prostředků, který se může ještě prohlubovat po odchodu zahraničních dárců z Česka. I přes finanční nejistotu se organizace snaží o zajištění diverzifikace zdrojů, což dokazuje následující tabulka. Stále však některé zdroje (české nadace, veřejné rozpočty) výrazně převažují, organizace jsou závislé na projektovém financování (tedy prostředcích vázaných na konkrétní aktivity) a nedostává se jim kapacit na vnitřní rozvoj. Oproti jejich západoevropským protějškům tvoří jen malou část rozpočtu českých ekologických neziskových organizací příspěvky od individuálních a firemních dárců.

Průměrný podíl finančních zdrojů na rozpočtu organizací:

české nadace	27 %
vlastní činnost	21 %
stát	14 %
zahraniční fondy	11 %
obce, kraje	9 %
EU	7 %
individuální dárci	6 %
členské příspěvky	3 %
firmy	2 %

Výzkum přinesl široké spektrum informací, které jsou důležité nejen pro vlastní činnost Nadace Partnerství, ale i pro další grantové agentury, výzkumná pracoviště, samotné neziskové organizace i zainteresovanou veřejnost.

Kontakt:

Jana Tesařová, Nadace Partnerství, tel. 542 422 767,
jana.tesarova@ecn.cz

Miroslav Bohdál, Nadace Partnerství, tel. 542 422 762, **mirek.bohdalek@ecn.cz**

Informace o zasedání Rady EU pro životní prostředí v Lucemburku

Dne 28. června 2004 se uskutečnilo řádné zasedání Rady EU pro životní prostředí. Hlavní body, které mělo zasedání na programu, jsou uvedeny dále v článku.

1. Návrh směrnice novelizující směrnici 1999/32/ES o obsahu síry v námořních palivech

Cílem novely je snížením obsahu síry v námořních palivech omezit emise oxidu siřičitého a prachových částic z námořních plavidel. Součástí předkládaného návrhu jsou také požadavky týkající se vnitrozemské plavby, na jejichž základě má být od 1. ledna 2010 omezen maximální obsah síry v palivech užívaných plavidly vnitrozemské plavby a plavidly kotvícími v přístavech EU na 0,1 % podle hmotnosti. Pokud jde o těžký topný olej používaný ke spalování ve stacionárních zdrojích, návrh respektuje požadavky směrnice 2001/80/ES o emisích z velkých spalovacích zařízení. Předložená novela směrnice také počítá s ustanovením regulačního výboru k odsouhlasení budoucích technických dodatků směrnice, které nevyžadují politické spolum rozhodování.

Česká republika neměla k předložené novele směrnice námitek. Ustanovení týkající se požadavků na námořní paliva (potažmo plavidla) se ČR přímo nedotknou, neboť ČR není přímořským státem a ani žádné námořní lodě se pod vlajkou ČR neplaví. ČR splňuje požadavek, který vyžaduje, aby námořní paliva nemohla být užívaná plavidly vnitrozemské plavby v přístavech Evropské unie – vnitrozemská plavidla lodního parku ČR nepoužívají k pohonu námořní paliva, ale motorovou naftu distribuovanou v běžné síti distribuce kapalných motorových paliv. Paliva používaná vnitrozemskými plavidly v České republice splňují a budou splňovat požadavky stanovené v předložené novele směrnice. Předložený návrh směrnice novelizující směrnici 1999/32/ES o obsahu síry v námořních palivech *Rada přijala kvalifikovanou většinou, politické shody bylo dosaženo.*

2. Návrh směrnice o kvalitě koupacích vod

Cílem směrnice je revize existující směrnice 76/160/ES o koupacích vodách. Na rozdíl od směrnice z roku 1976, která zavedla 19 parametrů pro hodnocení kvality koupacích vod, předložený návrh směrnice obsahuje pouze dva klíčové mikrobiologické ukazatele fekálního znečištění, doplněné o vizuální kontrolu (řasy, ropné látky a jiné vizuálně zjištěné cizorodé látky či materiály). Návrh směrnice ukládá členským státům zajistit alespoň „dobrou“ kvalitu koupacích vod a tam, kde je to dosažitelné přiměřenými prostředky, pak „vynikající“ kvalitu koupacích vod podle klasifikace založené na přípustném množství bakterií ve vzorcích.

Na zasedání Rady bylo diskutováno zejména zavedení nové kategorie mikrobiologického hodnocení jakosti vody - „uspokojivá“ či „přijatelná“ jakost vody. Terminologické otázky budou nadále řešeny při jazykovém ověřování textu. Evropská komise slíbila, že prostřednictvím epidemiologických a dalších vědeckých studií ověří do roku 2008 rizika pro lidské zdraví, která jsou spojená s jednotlivými přijatými limity mik-

robiologického znečištění, a pokud se ukáže jako nutné upravit přijaté limity, předloží příslušné návrhy.

Česká republika předložený návrh směrnice o kvalitě koupacích vod podpořila. Většina směrnic požadovaných parametrů je již nyní vyhovujícím způsobem v legislativě ČR upravena. O návrhu směrnice o kvalitě koupacích vod *bylo dosaženo politické shody.*

3. Sdělení Evropské komise k Tematické strategii o prevenci a recyklaci odpadů

Východiskem Tematické strategie o prevenci a recyklaci odpadů je 6. akční program pro životní prostředí obsahující opatření, která jsou zaměřena na omezení dopadů využívání zdrojů na životní prostředí v souladu se Strategií udržitelného rozvoje. Tematická strategie se zaměřuje na způsoby zlepšení podpory udržitelného rozvoje v oblasti nakládání s odpady cestou minimalizace dopadů na životní prostředí, bere v úvahu rovněž ekonomické a sociální důsledky, vychází z dosavadních úspěchů a pokouší se najít kroky, které by zvýšily přínosy pro životní prostředí způsobem, který by byl efektivní z hlediska vynaložených nákladů. V Tematické strategii by se měl uplatnit ucelený přístup zaměřený na ekodesign, integrovanou výrobovou politiku založenou na životním cyklu výrobků.

Na zasedání Rady byl dosažen kompromis u zbývajících sporných otázek. Závěry Rady nyní kupříkladu obsahují ustanovení o přípravě kritérií rámcové směrnice o odpadech a výzvu Evropské komisi, aby se nadále zabývala hodnocením nástrojů a přípravou preventivních cílů v odpadovém hospodářství, a v souladu s Tematickou strategií a stávající odpadovou legislativou předložila také relevantní standardy pro některé typy odpadů a recyklačních zařízení. Evropská komise přislíbila, že Tematickou strategii o prevenci a recyklaci odpadů podrobí analýze dopadu. Členskými státy byly k tomuto bodu *jednomyslně odsouhlaseny závěry Rady.*

4. Návrh nařízení o přepravě odpadů

Návrh nařízení o přeshraniční přepravě odpadů má za cíl:

- transponovat do komunitární legislativy rozhodnutí Rady OECD C(2001)107/FINAL o kontrole přeshraničních pohybů odpadů určených k využití a změněné seznamy Basilejské úmluvy o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování.
- odstranit problémy při aplikaci a prosazování dosud platného nařízení Rady 93/259/ES o dozoru nad přepravou odpadů v rámci Evropského společenství, do něj a z něj a o jejich kontrole.
- globální harmonizaci v oblasti přeshraniční přepravy odpadů.
- zjednodušit strukturu nařízení.

Přestože pro jednotlivé zbýající sporné otázky byly členskými státy přijaty kompromisní návrhy, *předpokládané politické shody nebylo dosaženo.* Evropská komise trvala na tom, aby právním zákla-

dem nařízení byly články 175(1) a 133 Smlouvy o založení ES. Členské státy (včetně České republiky) naopak prosazovaly, aby právním základem nařízení byl pouze článek 175(1) Smlouvy. K prosazení tohoto návrhu je nutná jednomyslnost všech členských států. Této jednomyslnosti nebylo dosaženo, protože Itálie si nadále zachovala všeobecnou výhradu k dalšímu prostudování návrhu. *Návrh nařízení o přepravě odpadů proto bude znovu předložen k jednání na Coreperu a řešení ve druhé polovině roku 2004 již za nizozemského předsednictví EU.*

5. Návrh nařízení o registraci, hodnocení, autorizaci a omezování použití chemických látek (REACH), ustavující Evropskou chemickou agenturu a novelizující směrnici 1999/45/ES, a návrh směrnice novelizující směrnici 67/548/ES

Návrh nové právní úpravy REACH zavádí právní úpravu, která povede ke zvýšení ochrany lidského zdraví a životního prostředí a zjednodušuje stávající legislativu tím, že zavádí stejný postup pro bezpečné používání všech chemických látek.

Na zasedání Rady EU byly k diskusi navrženy následující okruhy problémů:

- autorizace a restrikce
- úloha substitute
- zajištění kvality dat
- další otázky (klasifikace a označování).

Většina delegací členských států, včetně ČR, předložila k jednotlivým okruhům problémů písemné komentáře a zdůraznila ze svého pohledu klíčové body. Rada ocenila dosavadní vývoj projednávání nové chemické politiky REACH a vyzvala ad-hoc pracovní skupinu k pokračování hodnocení návrhu Evropské komise. Nizozemí potvrdilo, že *ve druhé polovině roku 2004 se bude pokračovat v intenzivním jednání o návrhu*. Cílem je dosáhnout jednoduchého, účinného a všeobecně akceptovatelného řešení.

6. Návrh rozhodnutí týkající se uvedení na trh geneticky modifikované kukuřice v souladu se směrnicí 2001/18/ES (Zea mays L NK 603)

V souladu s článkem 13 směrnice 2001/18/ES byl návrh rozhodnutí o uvedení na trh geneticky modifikované kukuřice (ke krmným a průmyslovým účelům) projednán ve Výboru komitologie v únoru tohoto roku, kde byl odmítnut – při hlasování nebylo dosaženo kvalifikované většiny (Česká republika a další nově přistupující státy se zasedání Výboru zúčastnily jako pozorovatelé a neměly právo hlasovat).

V tom případě podle článku 5(6) rozhodnutí 1999/468/ES týkajícího se procedury implementace a pravomocí propůjčených Evropské komisi a v souladu s článkem 30(2) směrnice 2001/18/ES může Rada EU během 3 měsíců v odůvodněných případech o návrhu rozhodnutí rozhodnout kvalifikovanou většinou.

Evropská komise zaslala hodnotící zprávu pro kukuřici NK 603 k posouzení členským státům, návrh rozhodnutí postoupila Radě EU pro ŽP a informovala Evropský parlament.

Na zasedání Rady se pro tento návrh vyslovilo 11 států včetně například ČR, Estonska a Francie. Proti návrhu rozhodnutí bylo 8 států, například Lotyšsko, Maďarsko, Itálie, Řecko a Dánsko. Delegace 3 států se zdržely hlasování. *Návrh rozhodnutí nezískal potřebnou kvalifikovanou většinu a vrací se proto ke*

konečnému rozhodnutí Evropské komisi, podobně jako v předchozích případech obchodování s geneticky modifikovanými druhy kukuřice (např. BT 11).

7. Návrh závěrů Rady pro životní prostředí k biologické rozmanitosti a biologické bezpečnosti

Návrh závěrů Rady vychází ze závěrů COP 7 a MOP 1 (Kuala Lumpur, 9. - 27. 2. 2004), závazku EU ze zasedání WSSD v Johannesburgu v roce 2002 (zpomalit do roku 2010 snižování biologické rozmanitosti) a v návaznosti na závěry Rady EU pro ŽP přijaté na jejím prosincovém zasedání. Návrh rovněž vychází ze závěrů konference v Killarney (Evropská bioplatforma, 21. - 24. 5. 2004) a konference v Malahide („Message from Malahide“, Biodiversita a EU, 25. - 27. 5. 2004).

Česká republika na zasedání Rady zdůraznila důležitost vytváření soustavy Natura 2000 a vyzvala k urychlenému vytvoření vhodného finančního nástroje k jejímu financování. Na zasedání Rady se podařilo dosáhnout kompromisu ve sporných bodech návrhů závěrů Rady – nelegální těžba dřeva a financování sítě Natura 2000. V otázce nelegální těžby dřeva byla Evropská komise vyzvána k předložení legislativního opatření zabraňující nelegální těžbě dřeva, resp. předložení návrhu na implementaci akčního plánu FLEGT, jehož cílem je omezit dovozy z nelegálních zdrojů a zajistit rovné postavení dovozcům, kteří ctí zákony. Akční plán FLEGT dále mimo jiné vyzývá členské státy Evropské unie k uzavírání bilaterálních či multilaterálních dohod pouze o nákupech legálně těženého dřeva a k zavádění dobrovolných licenčních schémat pro obchodování s vytěženým dřevem. Závěry Rady také obsahují zmínku o financování sítě Natura 2000. Tuto otázku bude detailněji řešit připravované Sdělení Evropské komise, které by mělo být v blízké době předloženo Radě EU a Evropskému parlamentu. Členskými státy byly k tomuto bodu *jednomyslně odsouhlaseny závěry Rady*.

8. Návrh směrnice o nakládání s odpadem z těžebního průmyslu

Předmětem jednání Rady byla politická diskuze ke čtyřem předloženým otázkám, které byly orientovány na zjištění názorů členských zemí na to, zda mají pod působnost směrnice spadat odpady z průzkumu, neznečištěná zemina a nerizikové inertní odpady, zda má směrnice zahrnovat také ostatní vytěžené materiály při jejich ukládání do vytěžených prostor, zda by z působnosti směrnice měly být vyjmuty dočasně uložené odpady, jaká by měla být doba dočasného uložení a pro která úložiště by měly být uplatněny požadavky na prevenci závažných havárií. Členské státy předložily svá písemná stanoviska, která budou podkladem pro další jednání pracovní skupiny během nizozemského předsednictví.

Česká republika patří k zemím, které podporují deklarované základní principy právní úpravy, která má vést ke zvýšení ochrany lidského zdraví a životního prostředí, při současném zachování úrovně stávající právní úpravy činností produkujících odpady z těžebního průmyslu. Politické shody o návrhu směrnice o nakládání s odpadem z těžebního průmyslu by mělo být dosaženo na říjnovém zasedání Rady.

**Mgr. Kamila Kriegová,
odbor Evropské unie MŽP**

Biologická rozmanitost a Evropská unie: zpráva z Malahide

Již v září 2001 si nejvyšší představitelé členských států EU vytyčili v dobré víře značně ambiciózní cíl. Zavázali se totiž, že do r. 2010 zastaví v EU i ve světovém měřítku úbytek biodiverzity.

V důsledku pokračující globalizace EU svou spotřebou nezanedbatelným způsobem ovlivňuje biologickou rozmanitost i mimo náš kontinent, zejména v rozvojových zemích. Připomeňme, že vrcholní politici, kteří se na přelomu srpna a září 2002 sešli v jihoafrickém Johannesburgu na Světovém summitu o udržitelném rozvoji (WSSD), byli přece jen skromnější. Přihlásili se totiž k tomu, že ke stejnému datu v globálním měřítku významně omezí rozsah a rychlost mizení biodiverzity na všech jejích základních úrovních (geny/jedinci, populace/druhy, ekosystémy/krajina).

Prioritní cíle

Jednou ze smluvních stran celosvětové Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD) se kromě všech 25 dnešních členských států EU stala i Evropská společenství (ES) jako celek. Již r. 1998 byl přijat koncepční dokument *Strategie biodiverzity ES*. O tři roky později na něj navázaly čtyři podrobnější akční plány, konkrétně pro přírodní zdroje, zemědělství, rybářství a hospodářskou a rozvojovou spolupráci.

Formulovat prioritní cíle v péči o biologickou rozmanitost v rámci EU se pokusila konference, která se pod vzletným názvem *Biodiverzita a Evropská unie – udržitelný život, udržitelné žití* uskutečnila ve dnech 25. - 27. 5. 2004 v irském městěčku Malahide nedaleko Dublinu. Od řady obdobných akcí se malahidské rokování podstatným způsobem odlišovalo. Zatímco na obdobných konferencích, seminářích či kulatých stolech se setkávají většinou zástupci resortu životního prostředí, kam obvykle ve státní správě péče o biodiverzitu spadá, v tomto případě přijali pozvání pořadatelů i zástupci dalších zainteresovaných stran. V jednacím sále proto nechyběli ani představitelé jiných resortů členských států EU jako je zemědělství, lesní hospodářství či územní plánování, profesních organizací, akademických pracovišť, mezinárodních mezivládních a nevládních organizací a soukromého sektoru.

Klíčovým výstupem konference se stal dokument *Zpráva z Malahide*. Obsahuje výčet konkrétních cílů, jejichž realizace by měla výrazně napomoci dosáhnout zmiňovaného odvážného politického záměru. Oprávněný důraz se v něm klade na důsledné naplňování obou základních směrnic ES, zaměřených na péči o přírodu – směrnice č. 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků (směrnice o ptácích) a směrnice č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (směrnice o stanovištích), na jejichž základě se vytváří moderním způsobem koncipovaná soustava chráněných území ES NATURA 2000. Není žádným tajemstvím, že realizace obou právních norem členskými státy EU nabrala nemalé zpoždění a že směrnici o ptácích patří smutný primát nejhůře naplňované součásti legislativy ES vůbec. Bouřlivá diskuse se rozpoutala i kolem Spo-

lečné zemědělské politiky (CAP), která dnes spolýká na nejrůznější dotace téměř polovinu celkového rozpočtu ES. I když poslední z řady pokusů o reformu CAP předpokládá, že od r. 2005 budou muset všichni příjemci přímých zemědělských dotací udržovat své pozemky v dobrém stavu z pohledu péče o životní prostředí, řada nedávno uveřejněných studií včetně rešerší odborných institucí ES upozorňuje, že současný stav zemědělské výroby v západní a jižní Evropě přispívá k snížení početnosti nebo zmenšení areálu rozšíření některých druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Zatímco početnost mokřadních ptáků v EU se ve většině případů v důsledku ochrany a obnovy těchto biotopů i přes občasně chladné zimy zvyšuje, současné stavy opeřenců zemědělské krajiny nadále klesají a představují dvě třetiny jejich početnosti ze začátku 80. let 20. století. Po vstupu deseti nových členů tvoří pětinu celkové zemědělsky využívané plochy v Unii přírodovědecky cenné plochy. Přitom právě mimoprodukčními funkcemi zemědělství zdůvodňuje EU při vyjednáváních v rámci Světové obchodní organizace (WTO) svou neochotu snížit celkové dotace do zemědělství (*přístup zelené skříňky*). Zástupce Irského sdružení rolníků v diskusi zdůraznil, že zemědělec v EU se musí vyrovnat s nejpřísnějšími normami kvality potravin, chránícími zdraví spotřebitele, na světě. Naproti tomu v r. 2004 pocházelo 70 % v USA pěstovaných plodin z geneticky modifikovaného osiva.

Nemáme dostatečné znalosti

I přes značný pokrok ochranné biologie, molekulární genetiky, taxonomie, nauky o ekosystémech a dalších přírodovědeckých disciplín zůstávají naše znalosti o biologické rozmanitosti i v evropském měřítku stále nedostatečné.

Někteří odborníci proto upozorňují, že vyhodnotit, zda se vládám členských zemí EU a institucím ES skutečně podařilo zastavit úbytek biodiverzity, bude obtížné, ne-li přímo nemožné. Střízlivý odhad hovoří o tom, že jen shromažďování potřebných údajů a pravidelné, dlouhodobé a standardními metodami prováděné sledování (monitorování) biodiverzity v rozšířené EU za období 2005 – 2010 si vyžádá přinejmenším 10 milionů euro (315 milionů Kč). Zatím se přes několik opakovaných pokusů nedaří vytvořit v rámci EU funkční a veřejnosti dostupný informační systém o biodiverzitě. Určitou naději by v tomto směru mohl být mechanismus výměny informací o biodiverzitě (CHM) ES. Kromě současných členských států EU se do jeho přípravy postupně zapojují jako pozorovatelé i některé další státy na našem kontinentě, kupř. Norsko. Koordinátorem aktivit zahájených v roce 2000 se stala odborná instituce ES, Evropská agentura životního prostředí (EEA), sídlící v Kodani. Zájemci mohou mechanismus výměny

informací o biodiverzitě ES nalézt na adrese <http://www.biodiversity-chm.eea.eu.int>.

Konference potvrdila, že problematika probíhající a očekávané změny podnebí patří v západní části našeho kontinentu mezi politicky ožehavá témata, zajímavější daňové poplatníky i politiky. Podle zprávy EEA, uveřejněné v červnu 2004, se počet přírodních katastrof, souvisejících s počasím nebo podnebím, v Evropě v 90. letech 20. století ve srovnání s předcházejícím desetiletím zdvojnásobil.

Zahájeno odpočítávání

Regionální úřad IUCN – Světového svazu ochrany přírody pro Evropu v Malahide slavnostně zahájil novou iniciativu *Odpočítávání do roku 2010*. Jejím cílem je ozřejmit nejen politikům a řídicím pracovníkům, ale i nejširší veřejnosti závazky, které na sebe převzaly vlády evropských zemí na mezinárodním fóru. Současně by měla průběžně vyhodnocovat, jak se daří zmiňované cíle naplňovat.

Právě Evropská agentura životního prostředí se pokusí přiřadit ke každé z navržených priorit snadno srozumitelný (titulkový) indikátor, který by měl umož-

nit vyhodnotit její skutečné plnění. Otázkou zůstává, zda pro navržené indikátory existují hodnověrné využitelné údaje. Evropská platforma pro strategii výzkumu biodiverzity (EPBRS), jejíž činnosti se pravidelně účastní vědci a pracovníci státní správy ze 32 evropských zemí, vytyčila nedlouho před jednáním v Malahide celkem osm nepochybných priorit pro výzkum a vývoj technologií, souvisejících s biodiverzitou, na našem kontinentě. Evropská komise bude ve vědě a výzkumu v nejbližším období upřednostňovat mj. výzkum vlivu biodiverzity na fungování ekosystémů nebo vzájemných vazeb mezi společenskými, ekonomickými a přírodními vědami.

Cíle, stanovené v Malahide, jsou natolik odvážné, že jejich splnění není možné, pokud budou členské státy EU k péči o biologickou rozmanitost přistupovat až dosud obvyklým způsobem (*business as usual*). Zpráva z Malahide bude postoupena Radě ministrů životního prostředí a následně i Evropské radě a Evropskému parlamentu, vzešlému z voleb 11. - 12. června 2004.

**RNDr. Jan Plesník, CSc.,
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR**

V Evropském parlamentu o monitorování biologické rozmanitosti

Zatímco na Světovém summitu o udržitelném rozvoji (*World Summit on Sustainable Development, WSSD*), konaném na přelomu srpna a září 2002 v jihoafrickém Johannesburgu, se politici shodli na tom, že členské státy OSN do r. 2010 významně omezí rychlost a rozsah ubývání biologické rozmanitosti, nejvyšší představitelé Evropské unie (EU) si o rok dříve v Göteborgu stanovili mnohem ambicióznější cíl.

V rámci 6. akčního plánu Evropských společenství (ES) pro životní prostředí přijali závazek, že ke stejnému datu zastaví úbytek biodiverzity v EU i v globálním měřítku. Dosáhnout toho chtějí důsledným naplňováním již existující legislativy a realizací programů ES a uskutečněním celé řady nových akcí, na nichž se budou podílet různé resorty jako je životní prostředí, zemědělství, územní plánování nebo výzkum a vývoj.

Na rozdíl od nakládání s odpady nebo znečišťování ovzduší, vody a půdy představuje biologická rozmanitost abstraktnější a hůře uchopitelný pojem. Ve srovnání s jinými složkami životního prostředí zůstávají naše znalosti o ní značně omezené. Na druhou stranu samotný pojem v uplynulém desetiletí úspěšně pronikl do právního řádu řady zemí a stal se součástí agendy alespoň některých politiků a řídicích pracovníků.

Evropský parlament (EP), jehož poslance volí občané členských zemí EU přímo, se v lednu 2003 obrátil na výkonný orgán ES, Evropskou komisi (EK), s dotazem, zda by bylo možné každoročně vydávat objektivní zprávu o stavu přírody a biodiverzity v Evropské unii. Členka EK zodpovědná za životní prostředí Margot Wallströmová tuto iniciativu uvítala. Současně ale upozornila, že je nejdříve nutné vyhodnotit, nakolik je uvedená myšlenka vůbec proveditelná.

Potřebujeme hodnověrné informace

Odpovědět na tuto otázku se pokusil seminář, který se pod názvem *Evropa spojuje síly pro dosažení cíle v péči o biodiverzitu v roce 2010 – potřeba koordinovaného monitorování* uskutečnil 23. března 2004 v bruselském sídle EP. Z podnětu poslanců EP jej uspořádaly dvě organizace s obdobnými názvy, ale rozdílným postavením. Zatímco kodaňská Evropská agentura životního prostředí (*European Environment Agency, EEA*) představuje odbornou instituci ES, Evropské středisko ochrany přírody (*European Centre for Nature Conservation, ECNC*) se sídlem v nizozemském Tilburgu má statut mezinárodní nevládní organizace, jehož partnery se mohou stát státní odborné instituce, akademická pracoviště a nevládní organizace v různých zemích našeho kontinentu.

Získání aktuálních a hodnověrných informací o stavu, změnách a vývojových trendech biologické rozmanitosti se neobejde bez dlouhodobého, pravidelného a standardním způsobem prováděného sledování jejích modelových složek (monitorování biodiverzity). Protože řada organizací si obdobně jako v případě informačního systému a databank začala vytvářet nebo si již vytvořila vlastní monitorovací programy, probíhá dnes jenom v zemích, které jsou členskými státy EEA, 50 nejrozličnějších mezinárodních monitorovacích programů. Dalších 200 obdobných

aktivit uskutečňují rozmanité instituce v jednotlivých evropských zemích. A výsledek? Značná část těchto monitorovacích aktivit je krátkodobých, většinou v podobě projektů s časově omezeným financováním a úzkým předmětem zájmu jako je kupř. monitorování určitého taxonu či ekologické (funkční) skupiny. Získané údaje se obvykle jen zřídka dají porovnat s jinými daty. Zatímco některé taxony jako jsou ptáci nebo typy prostředí (lesy, sladkovodní ekosystémy) se z tohoto hlediska těší značnému zájmu badatelů, u jiných nám scházejí jakákoli kvantitativní data. Stejná situace nastala i z geografického pohledu. Zejména ve střední a jihovýchodní části našeho kontinentu se s monitorováním druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů, biotopů či celých ekosystémů srovnatelnými metodami začalo teprve nedávno. Je zřejmé, že získání rozumného přehledu o stavu biodiverzity v EU či šířeji pojaté Evropě není dost dobře myslitelné bez účinné koordinace.

Indikátorů je už 700

Jedním z tradičních způsobů, jak hodnotit stav, změny a vývojové trendy biologické rozmanitosti, zůstávají její indikátory. Obecně se indikátory používají pro zjednodušení, vyčíslení (kvantifikaci) a poskytování informací o stavu určité veličiny. V případě biologické rozmanitosti se jedná vlastně o informační nástroje, shrnující údaje o složitých procesech v prostředí tak, aby naznačovaly celkový stav a trendy biodiverzity. Indikátorem biologické rozmanitosti mohou být trendy rozlohy vybraného typu prostředí (les) či biotopů (květnatá bučina), početnosti a rozšíření modelových druhů či poměr mezi rozlohou přirozených (přírodních) lesů k celkové rozloze tohoto typu prostředí v určitém, jednoznačně vymezeném území.

Také v případě indikátorů biodiverzity se opakuje situace, známá z programů, zaměřených na monitorování vybraných složek biologické rozmanitosti. Šetření, prováděné nedávno ECNC, odhalilo, že evropské vlády používají jen při podávání zpráv v rámci rozmanitých mezinárodních vícestranných úmluv, dohod a protokolů nebo členství v mezinárodních mezivládních organizacích jako jsou odborné instituce OSN (UNEP – Program OSN pro životní prostředí, UNESCO – Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu, FAO – Organizace Spojených národů pro výživu a zemědělství) či OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) na 700 indikátorů biodiverzity různé vypovídací hodnoty a srozumitelnosti. Mnohé z nich jsou sice z vědeckého hlediska zpracované, ale ukazuje se, že k nim chybějí požadované údaje, nejlépe v podobě souvislých časových řad.

Tři hladiny indikátorů

Evropská komise používá na návrh EEA pro informování EP, vlád členských států i nejširší veřejnosti od r. 2004 soubor vybraných indikátorů stavu životního prostředí. Současně se v EU hledají indikátory, které by pomohly vyhodnotit naplňování, účinnost a oprávněnost klíčových politických dokumentů, *Strategie biodiverzity ES* a na ni navazujících čtyř akčních plánů. Představa je při tom taková, že budou navrženy tři odlišné hladiny indikátorů. První by zahrnovala specifické *podrobné indikátory* sloužící různým resortům

a dalším zainteresovaným stranám. *Titulkové indikátory* budou vybrány tak, aby byly srozumitelné politikům, řídicím pracovníkům i široké veřejnosti a současně poskytovaly co nejvíce informací, aniž bychom sáhli k nežádoucímu zjednodušování dotčených jevů. Úkolem *strukturálních indikátorů*, což nejčastěji bývají různé indexy, pak bude ozřejmit stav a trendy biologické rozmanitosti vrcholným představitelům EU.

Někteří diskutující upozorňovali, že na 7. zasedání konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD), konaném 9. - 20. února 2004 v malajském Kuala Lumpur, byl po několika letech přijat soubor několika málo indikátorů, které by měly být ověřeny smluvními stranami. Navíc 21. - 23. května 2003 se v Kyjevě ministři životního prostředí na 5. konferenci Hospodářské komise OSN pro Evropu *Životní prostředí pro Evropu* shodli v rezoluci o biologické rozmanitosti na tom, že do r. 2008 ustaví komplexní celoevropský program monitorování biodiverzity. Ještě předtím, už do r. 2006, by měla být odsouhlasena celoevropská sada indikátorů biodiverzity. V návaznosti na kyjevský závazek připravily EEA a ECNC ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR akční plán pro celokontinentální monitorování a indikátory biologické rozmanitosti, který by měl být postupně realizován v rozvíjejícím se *Evropském rámci monitorování a indikátorů biodiverzity (EBMI-F)*. Návrh byl poprvé představen na 3. mezivládní konferenci *Biodiverzita v Evropě* (Madrid, 19. - 21. ledna 2004) a po zapracování připomínek bude předložen k schválení řídicímu výboru Rady pro Celoevropskou strategii biologické a krajinné rozmanitosti (PEBLDS). Účastníci bruselského semináře proto oprávněně volali po nezbytném sladění uvedených aktivit, uskutečňovaných v EU a v celoevropském a globálním měřítku. Vyjít by se při tom mohlo právě ze souboru indikátorů, odsouhlasených CBD.

Poslankyně EP Dr. Dorette Corbeyová vyslovila názor, že by bylo ideální, kdyby instituce ES měly k dispozici jediný indikátor, pomocí něhož by bylo možné každoročně informovat nejširší veřejnost o stavu, změnách a vývojových trendech biodiverzity. Takový indikátor by vypovídal o zdraví ekosystémů stejně jako lékař, usuzující na základě diagnostických znaků na stav pacientova organismu.

V závěrech ze semináře, postoupených Margot Wallströmové, účastníci doporučují, aby se při každoročním hodnocení stavu biodiverzity v Evropské unii a v Evropě jako celku používal omezený počet indikátorů, aby EU důsledně podporovala koordinaci obdobných činností a aby příslušné instituce ES zabezpečily dostatečné a stabilní financování dlouhodobého monitorování biodiverzity. Evropská komise by spolu s UNEP, Radou Evropy a jinými organizacemi měla hrát v péči o biodiverzitu v celoevropském měřítku významnější roli než dosud.

A nakonec malou poznámku. Přestože se během semináře jednalo nezřídka o Evropu jako celku a akce se uskutečnila pouhých pět týdnů před rozšířením EU, byl autor článku jediným účastníkem, nepocházejícím z tehdejších členských států EU.

**RNDr. Jan Plesník, CSc.,
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR**

Otázky životního prostředí v mezinárodních vztazích a rozšířená Evropská unie

Vstupem do Evropské unie (EU) se deset kandidátských zemí stalo 1. května 2004 součástí většího geopolitického, ekonomického a sociálního celku. Ačkoliv Evropská společenství (ES) zatím nemají oficiální společnou zahraniční politiku, zejména v případě mnohostranných mezinárodních úmluv, dohod a protokolů, jejichž smluvní stranou se stala ES, zastávají členské státy EU k projednávaným otázkám jednotné, předem dojednané stanovisko.

Představitel zástupců nových členských zemí EU aktuální otázky životního prostředí v mezinárodních vztazích měl za cíl seminář, který ve dnech 6. - 7. května 2004 uspořádalo ve svém renovovaném sídle v centru Berlína Spolkové ministerstvo zahraničních věcí. Akce byla určena pracovníkům ministerstev životního prostředí a zahraničí deseti nových členských států EU.

Pro Německo je životní prostředí důležité

Proč právě Spolkové ministerstvo zahraničních věcí? Současný spolkový ministr Joschka Fischer jako jedna z vůdčích osobností Zelených prosazuje v činnosti svého resortu nejrůznější aspekty péče o životní prostředí a udržitelného rozvoje. V současnosti patří mezi priority jeho úřadu globální změna podnebí, obnovitelné zdroje, pokračování Světového summitu o udržitelném rozvoji, zejména naplňování přijatého Implementačního plánu a činnost Komise OSN pro udržitelný rozvoj (CSD), a otázka, jakým způsobem má fungovat mezinárodní fórum, zaměřené na klíčové problémy životního prostředí. Z 200 velvyslanectví a misí, které má SRN v zahraničí, věnuje pětina zvýšenou pozornost otázkám životního prostředí. Intenzivní „zelená diplomacie“ se týká lidnatých zemí jako je Čína a Indie, které významně ovlivňují celou biosféru, a sousedních zemí, s nimiž Německo uzavřelo bilaterální dohody o přeshraniční spolupráci a mezi něž patří i ČR. Stranou zájmu nezůstávají ani státy, z nejrůznějších důvodů představující „horká místa“ globálního prostředí. Vhodný příklad takové země představuje Indonésie, zejména pro pokračující velkoplošné ničení dešťných pralesů a ohrožení ojedinělé druhové bohatosti tamějších ekosystémů. Němečtí diplomaté jsou také obzvláště aktivní ve státech, které jsou sídlem odborných agentur OSN nebo hostí sekretariáty mezinárodních mnohostranných úmluv (např. UNEP – Nairobi, Keňa; Úmluva o biologické rozmanitosti – Montreal, Kanada).

Vláda SRN se netají názorem, že mezinárodní instituce, zaměřené na životní prostředí, nefungují uspokojivě. Chybí jim totiž nezbytná politická moc, dlouhodobě se potýkají s viditelným nedostatkem nutných kapacit a v neposlední řadě je jejich činnost málo koordinována. Určitou naději by v tom směru mohla být reforma OSN. Spolkové ministerstvo zahraničních věcí proto v krátkodobém horizontu podporuje posílení UNEP. Z dlouhodobého hlediska se ale přiklání k názoru francouzského prezidenta Jacquese Chiraca, že by měla být ustavena OSN pro životní prostředí. Francouzský model nepředpokládá, že by se součástí nové organizace staly sekretariáty mezinárodních mnohostranných úmluv, zabývajících se životním prostředím: těch dnes existuje víc než 500. Nová organizace by měla být více založena na vědeckém základě než je tomu v případě UNEP.

Složitý německý systém a zelený kabinet

Komplikovaný systém státní správy v SRN se odráží v koordinaci záležitostí, týkajících se EU, na domácí politické scéně. Každé tři týdny se scházejí generální ředitelé útvarů, které na jednotlivých ministerstvech zodpovídají za problematiku EU, a snaží se shodnout na společném stanovisku k projednávaným záležitostem. Jednou za měsíc zasedá Výbor státních tajemníků pro záležitosti EU. V rámci konkrétního resortu bývá státní tajemník nejvyšší nepolitickou, úřednickou funkcí. Úkolem výboru je formulování jednotné strategie SRN pro další jednání v EU. Ve chvíli, kdy ve výboru nepanuje k určitému projednávanému tématu shoda, je problémová otázka postoupena přímo spolkové vládě. Na rozdíl od Nizozemska nebo Dánska Spolkový sněm neformuluje stanoviska ke společným politikám a strategiím EU. Jednotlivé spolkové země mají v Bruselu u institucí ES stálá zastoupení a jejich představitelé se pravidelně setkávají s předsedou a členy Evropské komise. V organizační jednotce, která má na Spolkovém ministerstvu zahraničních věcí na starosti právě agendu EU, tvoří třetinu zaměstnanců pracovníci, delegovaní sem přímo spolkovými zeměmi.

V činnosti CSD prosazují vyjednavací SRN stejně jako EU názor, že problematika udržitelného rozvoje není záležitostí jen resortu životního prostředí, ale měla by být začleněna do všech odpovídajících oddělení. Již zmiňovaní státní tajemníci těchto resortů tvoří „zelený kabinet“, který řídí státní tajemník Úřadu spolkového kancléře. Úkolem kabinetu je definovat celostátní strategii udržitelného rozvoje a důsledně dohlížet na její naplňování.

Vrcholem semináře bylo vystoupení známého německého biologa a filosofa, předsedy výboru pro životní prostředí Spolkového sněmu prof. Ernesta Ulricha von Weizsäckera (špičkový odborník na globální problémy a spoluautor kultovní knihy Faktor čtyři). Prof. Weizsäcker připomněl, že parlamenty členských států EU obvykle jen berou na vědomí přijetí nové právní normy ES, ale podrobně se nezabývají jejich realizací. V další části přednášky se fundovaně zabýval probíhající globalizací a zmínil svůj názor na některé globální problémy lidstva včetně úbytku biologické rozmanitosti.

V závěru semináře seznámili zástupci německých nevládních organizací účastníky se svými zkušenostmi, jak může neziskový sektor ovlivňovat instituce, zabývající se životním prostředím, nejen v rámci jednotlivých členských států EU, ale i v EU jako celku. Je zřejmé, že úloha občanských iniciativ v řídicích a rozhodovacích procesech se bude při péči o životní prostředí nadále zvyšovat.

RNDr. Jan Plesník, CSc., AOPK ČR

Postupné kroky k omezování rizika znečišťování životního prostředí rtutí v globálním měřítku a v České republice

1. Úvod

Dlouhodobé nekontrolované nakládání se rtutí a jejími sloučeninami v nejrůznějších oblastech lidské činnosti (doly, hutě, chemický a zpracovatelský průmysl) přináší zřetelné negativní důsledky: postupně na Zemi vzrůstá hladina koncentrace rtuti v ovzduší, vodě a půdě a následně, prostřednictvím potravy, vzrůstá i v živých organismech. Prokazatelně dochází ke koloběhu rtuti v životním prostředí v globálním měřítku. Ke zvýšené pozornosti k vysokému riziku rtuti a jejích sloučenin pro lidský organismus přispěly také negativní zkušenosti s nedostatečným zabezpečením okolí před následky havárií nebo přírodních katastrof.

Mezinárodní organizace se začaly cíleně zabývat otázkou, jak nebezpečné trendy zastavit. Na úrovni OSN vyvíjí aktivity UNEP Chemicals. Tato organizace vydala v prosinci 2002 obsáhlou studii „Global Mercury Assessment“, v níž podrobně analyzuje současné zdroje a formy znečišťování i rizika, jež tento kov v lidském organismu znamená. Studie byla připravena pro 22. zasedání Řídící rady UNEP v únoru 2003 a vedla k vydání rozhodnutí Rady č. 22/4 ze 7. 2. 2003 - „Mercury Programme“, zavazující signatáře k přehodnocení všech průmyslových i ostatních aktivit, jejichž důsledkem emise rtuti a jejích sloučenin vznikají.

V evropském měřítku poskytl podnět k intenzivnějšímu sledování znečištění rtutí, vedle společných závazků v rámci programu UNEP, diskuse týkající se názorů na využití velkých zásob rtuti, kumulujících se z postupně odstavovaných zařízení výroby chloru a alkalických hydroxidů technologií elektrolýzy s amalgamovými elektrodami. Evropská komise připravuje dokument „EU Mercury Strategy“, v němž budou navržena opatření zajišťující bezpečné uložení rtuti z elektrolýz i další doporučení, vedoucí ke snižování rizika znečišťování složek životního prostředí.

2. Formy znečištění, riziko

Největší objem rtuti se uvolňuje do ovzduší, ale v současnosti je větší dynamika zaznamenána v růstu koncentrací ve vodě a v půdě. Mezi jednotlivými složkami životního prostředí rtuť cirkuluje a stává se persistentním polutantem. V ovzduší se rtuť vyskytuje převážně jako elementární kov nebo ve formě plyných anorganických sloučenin (např. chloridy, sulfidy) nebo je adsorbována na polévatých prachových částicích. Všechny formy rtuti v ovzduší mohou být transportovány na velké vzdálenosti (uvádí se 100 až 1000 km od zdroje znečištění) a následně jsou deponovány v půdě nebo ve vodě. Působením mikroorganismů obsažených v půdě nebo bahně pod vodní hladinou se velmi snadno transformuje elementární, i v solích vázaná rtuť na organokovové sloučeniny s monomethyl-, dimethyl-, ethyl-, fenyl- nebo s obdobným radikálem. Chemicky vázaná rtuť má schopnost bioakumulace. Dostává se z vodných roztoků do

potravního řetězce především prostřednictvím ryb a vodních živočichů nebo ptáků či savců konzumujících tyto živočichy. Zvláště methylrtuť se velmi dobře hromadí v jakékoli organické hmotě.

Rtuť má nevratné negativní důsledky na lidské zdraví a životní prostředí. Elementární rtuť i všechny formy jejích sloučenin jsou vysoce toxické, zvláště pro nervový systém živých organismů. Nejvýraznější riziko pro člověka představuje methylrtuť, jež může způsobit nevratné změny v mozku nebo kardiovaskulárním systému. Je zvláště nebezpečná pro těhotné ženy, novorozence a malé děti. Potenciální riziko otravy rtutí je nejvyšší u části lidské populace, závislé na potravě s převažujícím množstvím mořských nebo obecně vodních živočichů.

V důsledku nových vědeckých poznatků o riziku rtuti (především ve formě methylrtuti), FAO/WHO zpřísnily v červnu 2003 přípustnou hodnotu týdněního příjmu Hg z 3,3 µg/kg lidské váhy na 1,6 µg/kg. Mezi obecná doporučení patří omezit konzumaci predátorů rybí potravy, měnit druhy ryb v jídelníčku, omezit konzumaci ryb dětmi a těhotnými ženami.

3. Popis současného stavu v Evropě

Role rtuti jako primárního polutantu napříč složkami životního prostředí (voda, ovzduší, půda) v evropských zemích sice klesá, především se v 90. letech snížila koncentrace rtuti v ovzduší díky legislativnímu tlaku na omezování zdrojů znečišťování, avšak v důsledku časového zpoždění a bioakumulativním vlastnostem má koncentrace sloučenin rtuti v potravinách stále vzrůstající tendenci. Statistiky Evropské environmentální agentury (EEA) zaznamenávají nebezpečné trendy ve zvyšujícím se obsahu rtuti v evropských potravinářských produktech: rybách, zelenině a ovoci. Následně roste průměrný roční příjem rtuti obyvateli Evropy.

Legislativa v Evropském společenství

Problematika rtuti zahrnuje v současnosti přibližně 30 regulovaných oblastí, jimž odpovídá zhruba 40 směrnic Evropského společenství (ES), a dále několik nařízení a rozhodnutí ES. Jde o průřezovou legislativu, týkající se emisí a imisí v životním prostředí (voda, ovzduší, půda), nebezpečných chemických látek (uvádění na trh, rizika apod.), nebezpečných odpadů, kontaminace potravin, zavádění nových technologií v rámci IPPC, používání čistírenských kalů v zemědělství, omezování sortimentu výrobků s obsahem rtuti (hračky, kosmetika, laboratorní přístroje a zařízení) atd.

Nové směrnice a nařízení ES vznikaly v posledních cca 20ti letech spontánně podle reálné potřeby regulovat účinek nejrůznějších polutantů, mezi nimiž je též rtuť a její sloučeniny. Pokud povedou jednání Evropské komise a Evropského parlamentu, související s inovací legislativy týkající se chemických látek, k nastartování procesu REACH (Registration, Evaluation and Authorisation of Chemicals), pak by mělo být nahrazeno cca

40 existujících směrnic a nařízení obsahujících omezení pro nakládání se rtutí novou přehlednější legislativou ES. Následně ji bude třeba zohlednit i v národních legislativách členských zemí EU.

Zdroje znečištění a snaha o jejich omezování

Všeobecně lze konstatovat, že na rozdíl od ostatních částí světa emise rtuti v ovzduší v Evropě klesají. Podle údajů EHK/OSN z roku 2003 se v dekádě 1990 až 2000 snížila koncentrace rtuti v ovzduší o 60 %. Důsledný monitoring a kontrola dodržování předepsaných limitů koncentrací v posledních letech byly zaměřeny především na velká zařízení s výrazným příspěvkem k celkové úrovni znečištění ovzduší (tepelné elektrárny, spalovny, hutě, cementárny). Mezi státy, jež se v nejvyšší míře podílely na emisích rtuti a jejích sloučenin z velkých zdrojů, jsou v Evropě uváděny Polsko, Španělsko, SRN, Itálie, Rumunsko.

Vedle nejvíce sledovaných velkých zařízení, v nichž jsou zdrojem emisí rtuti převážně fosilní paliva, však existují ve všech evropských zemích doposud méně sledované objekty, mezi něž patří např. krematoria. Příspěvek emisí rtuti z krematorií je rok od roku výraznější. Je to způsobeno postupně se zvyšujícím relativním podílem kremací proti klasickým pohřbům do země a dále vyšším průměrným věkem dožití obyvatel Evropy (více zubního amalgamu, srdečních stimulatorů). Odhadované současné množství rtuti v zubních výplních obyvatel Evropy, které představuje pro příští léta potenciální zdroj znečištění ovzduší z krematorií, je asi 2000 tun. Nejsou zanedbatelné ani emise rtuti z nově se rozvíjejících komerčních aktivit, jako je spalování druhotných surovin (např. používaných jako zdroj energie v cementárnách).

Největším původcem znečištění rtutí pro evropské řeky byla zařízení na elektrolyzu chloridů alkalických kovů s amalgamovými elektrodami. To se týká většiny velkých chemických továren (včetně českých), vyrábějících chlor a alkalické hydroxidy. Na druhém místě v žebříčku znečišťovatelů odpadních vod jsou zubařské amalgamy a na třetím místě, co do objemu rtuti emitované do životního prostředí, jsou výrobci měřících a řídicích zařízení a výroby světelných zdrojů – zářivek.

V Evropě v současnosti existuje značný přebytek rtuti z odstavených jednotek amalgamové elektrolyzy, popř. z demerkurizačních stanic provozovaných elektrolyzérů, dále z odlučovačů amalgamů v zubních laboratořích a vyřazených elektrotechnických výrobků v podobě ne vždy bezpečně uložených zásob (odhad 12 – 15 tis. t). Předpokládá se, že dalších 10 – 20 tis. t rtuti bude k dispozici s pokračující likvidací zastaralých evropských provozů elektrolyzy chloridu sodného. Země EU nyní uvažují o tom, co s přebytečnou rtutí. Většina zásob by byla vhodná pro recyklaci, avšak nadměrné zásoby stlačily cenu rtuti na tak nízkou hodnotu, že se mnohdy nevyplácí ji čistit na prodejnou úroveň. Omezuje se těžba rtuti v současnosti v jediném evropském dole ve Španělsku (Minas de Almaden SA).

Z pohledu světové bilance rtuti jsou země EU jednoznačným exportérem velmi levné kovové rtuti. Např. v roce 2000 to bylo cca 1 tis. t rtuti ve prospěch exportu z Evropy. Vyváží se především do zemí tře-

tího světa, v nichž se využívá při těžbě zlata a stříbra v menších dolech. Hlavními příjemci evropské rtuti jsou země východní a jižní Asie a severní Afriky (Čína, Alžír atd.). Evropští vývozci takto bezprostředně přispívají ke globálnímu zamořování životního prostředí v rozvojových zemích.

V rámci kompetencí Evropské komise probíhá diskuse představitelů členských zemí a zainteresovaných průmyslových i environmentálních organizací o dalším postupu, který by vyústil do návrhu společné strategie také v otázce likvidace nebo recyklace přebytečných zásob rtuti. Existují dva základní diskutované návrhy: trvalé uskladnění rtuti jako odpadu nebo dočasné uskladnění, než se světové trhy začnou o evropské zásoby ucházet. Zaznívají požadavky na větší kontrolu soukromých společností, které se rtutí obchodují, a na větší popularizaci evropských zásob. Nevyřešena zůstává také otázka předběžných opatření pro redukci emisí z krematorií: jako neetické a z hygienického hlediska neschůdné je zbavování zemřelých implantátů obsahujících rtuť.

Většina předběžně navrhovaných řešení bude finančně náročná, a proto členské země EU zaujmají velmi obezřetný postoj při rozhodování o podpoře jednotlivých námětů v rámci připravované „Mercury Strategy“. Rozdílný postoj mají přímořské země, které obchodují s rybami. Tato komodita je vzhledem ke znečištění rtutí málo konkurenceschopná na světových trzích. Týká se to hlavně severovýchodních zemí, které budou formulovat společné stanovisko (Nordic Council of Ministers). Především představitelé Švédska zastávají variantu, že přebytečná rtuť v Evropě by se měla trvale ukládat jako nebezpečný odpad, nemělo by se s ní dále manipulovat, např. recyklovat. Jiné problémy má Slovinsko: nedostatek finančních prostředků na likvidaci starých zátěží rtuti v okolí uzavřených dolů.

Všeobecná shoda mezi zeměmi EU není ani v názorech na zpřísnění emisních limitů pro odpadní vody (výrobní podniky, zubaři) nad rámec stávající legislativy ES nebo na významnější finanční podporu výzkumu alternativních technologií pro zubařské výplně či některá měřící a regulační zařízení. Např. zaznívají názory, že další zpřísnění emisních norem pro vodu nebo legislativy pro nakládání s nebezpečnými odpady by mohlo vést k obcházení zákonů.

4. Situace v České republice

Česká republika přispívá k omezování rizika vyplývajícího s nakládáním se rtutí řadou postupných kroků v souladu se závazky členské země EU. Kromě toho, že harmonizovala legislativu, má zavedený monitoring pro kontrolu dodržování limitů přípustných koncentrací v jednotlivých složkách životního prostředí, v potravinách atd. Existuje dobrovolná dohoda mezi MŽP a Českou stomatologickou komorou o zavádění účinných odlučovačů rtuti. Představitelé výrobců chloru amalgamovou elektrolyzou podepsali dobrovolnou dohodu s organizací EUROCHLOR, sdružující výrobce, v níž deklarují, že jsou připraveni respektovat evropskou strategii týkající se nakládání se rtutí.

ČR v posledních letech rtuť (v množství nad 10 t ročně) nedováží, ale využívá vlastní recyklované zdroje přepracované specializovanými firmami.

Harmonizace relevantní legislativy ES v České republice

Legislativa České republiky, související s možným znečišťováním životního prostředí rtuť a jejími sloučeninami, se postupně přizpůsobovala evropské legislativě. Zvláště v posledních dvou letech se novelizovala řada českých právních předpisů tak, aby k datu vstupu ČR do Evropské unie, tedy 1. květnu 2004, byly harmonizovány se stávající legislativou Evropského společenství ve všech výše zmíněných regulovaných oblastech. Přijetí novely zákona o odpadech pokrylo oblast elektrických a elektrotechnických zařízení (směrnice 2002/95/EC) a odpadu z automobilových vraků (směrnice 2000/53/EC). Ministerstva životního prostředí, zdravotnictví, průmyslu a obchodu, zemědělství a vnitra dokončila vyhlášky k zákonu č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích. V posledních dvou letech (2003 – 2004) Česká republika přijala následující novely zákonů a příslušných prováděcích předpisů souvisejících se znečišťováním životního prostředí rtuť:

Voda

- Zákon č. 20/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon), s účinností od 23. 1. 2004.
- Nařízení vlády č. 61/2003 Sb., o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech.
- Vyhláška MZ č. 252/2004 Sb., kterou se stanoví požadavky na pitnou vodu a rozsah a četnost její kontroly.

Ovzduší

- Zákon č. 92/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší. Vstoupil v platnost 3. 3. 2004.
- Nařízení vlády č. 60/2004, kterým se mění nařízení vlády č. 350/2002 Sb., kterým se stanoví imisní limity a podmínky a způsob sledování, posuzování a hodnocení a řízení kvality ovzduší.

Odpady

- Zákon č. 188/2004 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů (185/2001 Sb., 477/2001 Sb., 76/2002 Sb., 275/2002 Sb., 320/2002 Sb.), s účinností od 23. 4. 2004.

Obaly

- Zákon č. 94/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 447/2001 Sb., o obalech, s účinností od 3. 3. 2004.

Chemické látky, integrovaný registr znečištění (IRZ)

- Nařízení vlády č. 368/2003, o integrovaném registru znečištění, platné od 1.1. 2004

- Zákon č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích, kterým se mění zákon č. 157/1998 Sb., s účinností od 1. 5. 2004.
- Vyhláška MŽP č. 220/2004 Sb., kterou se stanoví náležitosti oznamování nebezpečných chemických látek a vedení jejich evidence.
- Vyhláška MŽP č. 221/2004 Sb., kterou se stanoví seznamy nebezpečných chemických látek a nebezpečných chemických přípravků, jejichž uvádění na trh je zakázáno nebo jejich uvádění na trh, do oběhu nebo používání je omezeno.
- Vyhláška MŽP č. 223/2004 Sb., kterou se stanoví bližší podmínky hodnocení rizika nebezpečných chemických látek pro životní prostředí.
- Vyhláška MPO č. 231/2004 Sb., kterou se stanoví podrobný obsah bezpečnostního listu k nebezpečné chemické látce a chemickému přípravku.
- Vyhláška MPO č. 232/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o chemických látkách a chemických přípravcích, týkající se klasifikace, balení a označování nebezpečných chemických látek a chemických přípravků.

Ochrana zdraví, kontaminace potravin, ochrana spotřebitele

- Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví ve znění zákona č. 274/2003 Sb.
- Zákon č. 79/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a změnách některých souvisejících zákonů.
- Zákon č. 317/2004 Sb., o hnojivech, pomocných půdních látkách, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech a o agrochemickém zkoušení zemědělských půd (zákon o hnojivech).
- Nařízení vlády č. 19/2003 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na hračky.
- Nařízení vlády č. 336/2004 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na zdravotnické prostředky.
- Zákon č. 348/2004 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků.
- Vyhláška MZ č. 305/2004 Sb., kterou se stanoví druhy kontaminujících a toxikologicky významných látek a jejich přípustné množství v potravinách.
- Vyhláška MZ č. 306/2004 Sb., kterou se stanoví chemické požadavky na zdravotní nezávadnost jednotlivých druhů potravin a potravinových surovin, podmínky použití látek přídatných, pomocných a potravních doplňků.
- Vyhláška MZ č. 329/2004 Sb., o přípravcích a dalších prostředcích na ochranu rostlin.

Opatření k mezinárodním závazkům ČR

Česká republika v roce 2002 ratifikovala Protokol o těžkých kovech k Úmluvě o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států, jímž jsou v současnosti ošetřeny rtuť, kadmium a olovo. Emise rtuť jsou pro účely požadavků na inventarizaci těžkých kovů stanovených Protokolem jednorázově měřeny u zdrojů nad 50 MW, při prvním uvedení zdroje do provozu, při změně paliva nebo zásahu do konstrukce a dále pak jednou za 3 roky. Emisní limity při spalování paliv upravuje nařízení vlády č. 352/2002 Sb. Emisní limity pro výrobu chlóru, v souladu s požadavkem Protokolu o těžkých kovech, uvádí nařízení vlády č. 353/2002 Sb. Pod toto nařízení vlády spadají také

krematoria. Emisní limity pro těžké kovy při spalování odpadu (požadavky směrnice 2000/76/ES) jsou transponovány v nařízení vlády č. 354/2002 Sb.

V oblasti ochrany vod je z hlediska ochrany před znečištěním rtuť pro ČR významný Akční program Labe pro období 1996 – 2010, který rozpracovává Úmluvu o mezinárodní ochraně Labe (MKOL). Dne 14. dubna 2004 projednala vláda ČR Program na snížení znečištění povrchových vod nebezpečnými látkami, jež zahrnuje i soubor legislativních i nelegislativních opatření k omezování vnosu rtuti do vodního prostředí. Usnesením č. 339/2004 vláda uložila realizaci cílů a opatření formulovaných v Programu.

Česká republika podepsala Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek (PRTR) k Aarhuské úmluvě. Důležitým krokem k zavedení systému ohlašování znečišťujících látek v České republice, včetně rtuti a jejích sloučenin, je nařízení vlády č. 368/2003 Sb., o integrovaném registru znečišťování (dále IRZ). Pro látky uvedené v příloze nařízení jsou stanoveny ohlašovací prahy pro emise do ovzduší, vody a půdy, včetně prahových hodnot mimo provozovny. Pod IRZ budou spadat nejen provozovatelé v rámci IPPC, ale i uživatelé registrované látky, kteří překročí ohlašovací prah. Data z IRZ budou také sloužit ke splnění povinnosti České republiky jako členského státu Evropské unie ohlašovat údaje o znečištění do Evropského registru znečištění (European Pollutant Emission Register – EPER) a následně do Evropského registru úniků a přenosů znečišťujících látek (European Pollutants Release and Transfer Register – E-PRTR).

Zdroje znečištění a jejich budoucnost

Amalgamová elektrolýza

Rtuť se ve větším množství v České republice používá pouze při elektrolytické výrobě chloru. Jde o dva výrobní podniky (Spolek pro chemickou a hutní výrobu, a.s. v Ústí nad Labem a Spolana, a.s. Neratovice), v nichž se vyskytuje po jedné jednotce amalgamové elektrolýzy chloridů alkalických kovů. Technologickou součástí obou jednotek jsou demerkurizační stanice. Spolana a.s. má zabudované dvoustupňové čištění odpadních vod, které vyhovuje předepsaným technickým normám. Spolana přijala dobrovolný závazek Euro Chloru snížit emise rtuti z výroby Cl_2 na úroveň 1 g Hg/t instalované kapacity do roku 2007.

Od začátku roku 2003 jsou dočišťovány veškeré odpadní vody Spolku pro chemickou a hutní výrobu a.s. v městské čistírně odpadních vod. Pro rtuť to představuje účinnost 89 %. Z dřívějšího odtoku z areálu závodu 76 kg Hg/rok je nyní sníženo na 8,3 kg Hg/rok. V dubnu 2004 byl nákladem cca 14,7 mil Kč uveden do trvalého provozu druhý, ionexový stupeň, zachycující rtuťnaté ionty. Účinnost odstraňování Hg bude podle projektu cca 97 % oproti stavu v roce 2002, takže se sníží koncentrace v odpadních vodách z provozu elektrolýzy z 1,7 mg Hg/l na 0,05 mg Hg/l, a tím také celkový odnos z areálu Spolku.

Z hlediska vodohospodářského se tak obsah rtuti v odpadních vodách z obou výrobních podniků dostal na předepsanou úroveň (viz směrnice EHS 82/176/EEC).

Spolana a.s., vzhledem k legislativnímu tlaku, uvažuje o konverzi amalgamové elektrolýzy na membránový proces, který je k životnímu prostředí mnohem šetrnější. Vzhledem k enormní finanční náročnosti konverze (odhadované náklady 530 EUR na 1 t kapacity chloru) je přechod pro podnik realizovatelný až v horizontu roku 2010 a následných let.

Spolchemie, vedle obdobných finálních problémů, uvádí také další překážku pro okamžitou konverzi amalgamové elektrolýzy: stávající technologie považované za BAT nejsou schopny vyprodukovat výrobky používané dále pro potravinářské účely nebo v oblasti léčiv v kvalitě požadované zákazníky.

Likvidace starých zátěží

Problémem v obou závodech je prokázané znečištění rtuť, která se kumulovala v bezprostředním okolí desítky let od začátku výroby chloru touto technologií. Likvidaci starých zátěží v provozech amalgamové elektrolýzy financuje stát, neboť byly součástí státních podniků. Sanace je hrazena z prostředků Fondu národního majetku České republiky.

Spolana, a.s., Neratovice: sanuje privátní firma s celkovým rozpočtem přibližně 666 mil. Kč. Předmětem sanace je objekt a okolí bývalé amalgamové elektrolýzy, kde byl zastaven provoz před řadou let. Znečištěny jsou stavební konstrukce, podložní zeminy a podzemní vody. Odhad bilance rtuti je 260 t. Projektováno je uzavření lokality podzemní stěnou, demolice objektů a odtěžení do 5 m hloubky podložních zemín. Likvidace odpadů bude provedena při nízkém obsahu rtuti uložením na skládky, s vyššími koncentracemi rtuti pak metodou termické desorpce. Odhadovaná doba sanace včetně monitoringu je do roku 2013.

Ve Spolku pro chemickou a hutní výrobu, a.s., Ústí nad Labem, sanaci provádí sdružení firem s celkovým rozpočtem přibližně 1500 mil. Kč. V prostoru bývalé amalgamové elektrolýzy bylo prokázané znečištění rtuť stavebních konstrukcí, podložních zemín a podzemní vody, odhad bilance rtuti je 267 – 445 t. V projektu je plánována demolice objektů a odtěžení zemín do cca 5 m hloubky a sanace odpadů se rtuť metodou termické desorpce.

Odpady

V České republice se kovová rtuť (např. odloučená z prvního demerkurizačního stupně elektrolýzy) částečně recykluje a znovu uvádí na trh, zbytek se ukládá na zabezpečené skládky.

Množství vyprodukovaného odpadu s obsahem rtuti bylo následující:	
Rok	Celkový objem odpadů s Hg [t]
1999	2 116
2000	2 391
2001	1 000
2002	1 077

Zdroj: V.Ú.V. TGM

Pozn. V tabulce jsou uvedeny odpady s kódy:

050701, 0604040 – odpady s obsahem Hg,

160603 – baterie s obsahem Hg,

170901- stavební a demoliční odpady s obsahem Hg,

200121 – zářivky nebo ostatní odpad s obsahem Hg

V novele zákona o odpadech č.188/2004 Sb., který nabyl účinnosti 23. dubna 2004, je rtuť zohledněna především:

- při nakládání s bateriemi a akumulátory,
- při nakládání s autovraky,
- rtuť a sloučeniny rtuti, které činí odpad nebezpečným.

Dobrovolné závazky

Oba podniky provozující výrobu chloru, Spolana, a.s. i Spolek pro chemickou a hutní výrobu a.s., podepsaly dobrovolný závazek evropské asociace EURO CHLOR i smlouvu mezi EURO CHLOR a Minas de Almaden SA, které představují rámec pro budoucí strategii pro snížení negativního dopadu rtuti na životní prostředí:

- nezvyšovat kapacitu produkce v amalgamových elektrolyzérách,
- realizovat program pro snižování emisí rtuti a emise monitorovat,
- postupně ukončovat činnost stávajících elektrolyzérů,
- po odstavení neposkytovat elektrolyzéry třetím stranám ke znovupoužití,
- bezpečně zajistit rtuť z odstavených elektrolyzérů.

V roce 2001 byla ministrem životního prostředí a prezidentem České stomatologické komory (dále ČSK) podepsána Dobrovolná dohoda mezi MŽP a ČSK o omezování zatížení životního prostředí rtutí ze stomatologických zdravotnických zařízení, která zpracovávají zubní amalgam. V České republice se jedná o cca 6000 těchto zařízení s více než 8000 pracovišti, přičemž každé pracoviště zpracuje ročně několik kg amalgamu. ČSK vyjádřila připravenost realizovat v postupných krocích do roku 2005 vybavení všech stomatologických pracovišť odlučovači amalgamu s ověřenou minimální účinností 95 % a s náklady v celkové výši 400 mil. Kč (cca 13 mil. EUR). Dohoda obsahuje konkrétní harmonogram postupu.

Do konce roku 2003 bylo v souladu s Dobrovolnou dohodou vybaveno rtuťovými odlučovači 49 % stomatologických laboratoří z celkového počtu 6506 v ČR.

Dne 13. dubna 2004 byl podepsán ministrem ŽP a předsedou ČSK Dodatek k Dohodě, v němž se k Dohodě připojuje Sdružení oboru vodovodů a kanalizací (SOVAK).

5. Plánovaná opatření k omezení rizika rtuti na mezinárodní úrovni

Přes velký rozsah směrnic a nařízení, legislativa Evropského společenství plně nepokrývá všechna stadia cyklu rtuti životním prostředím. Především nejsou řádně popsány oblasti produkce a zásob, řízení obchodu se surovinou rtutí a nedostatečně je zakotvení rtuti v Rotterdamské úmluvě. Zákazy se nevztahují explicitně na zubařské amalgamy, laboratorní použití a sloučeniny rtuti ve farmacii. V rámci IPPC legislativa nepokrývá malé tepelné elektrárny a krematoria.

Během diskuse o podobě dokumentu EU „Mercury Strategy“ se ukazuje, že v poměrně složité situaci, v níž se Evropa v současnosti z hlediska naklá-

dání s přebytky rtuti nachází, jsou jednotlivé členské země EU ne vždy stejně zainteresovány na jejím radikálním řešení.

Postupné vyřazování výrobků obsahujících rtuť a odstavování provozů elektrolyzy je již v současnosti podloženo příslušnými směrnicemi ES a v tom směru se o rozšíření zatím neuvažuje.

Diskutují se přednosti a zápory zákazu používání amalgamu v zubařské technice. Všeobecně se soudí, že v současnosti veškeré náhradní (bezrtuťové) technologie (zubaři, měřicí zařízení, zdroje energie) by si vyžádaly obrovské náklady na výzkum a investice. Bylo doporučeno, aby EU odhadla výši těchto nákladů, dále nákladů na recyklaci a možnost prodeje vyčištěné rtuti.

EK uvažuje o rozšíření PIC (Prior Informed Consent) procedury v Rotterdamské úmluvě o kovovou rtuť, aby se stal mezinárodní obchod se rtutí transparentnější.

Jako o levnějším způsobu zmírnění dopadů znečištění rtutí lze uvažovat o osvětě, zlepšení metodik pro měření imisí ve vodě a pečlivém prověření zásob Hg v evropských zemích, a dále povzbuzování členských zemí EU k dobrovolným dohodám.

Očekává se, v rámci přípravy „Mercury Strategy“ a v souladu s 6. environmentálním akčním plánem EU, že Evropská komise rozpracuje další iniciativy v následujících oblastech:

- zdraví a životní prostředí,
- podpora ochrany mořského životního prostředí,
- ochrana půdy,
- čisté ovzduší pro Evropu (CAFE – Clean Air for Europe),
- prevence a recyklace odpadů, udržitelné využívání zdrojů surovin a integrovaná produktová politika.

Časový horizont je přibližně v rozmezí let 2004 – 2010. Pravděpodobně půjde o aktualizaci některých směrnic ES nebo vydání nařízení v souvislosti se zpřísněním maximálních hodnot povolených limitů rtuti ve složkách životního prostředí, v potravinách nebo některých spotřebních výrobcích. Jak bylo řečeno výše, další perspektiva procesu Mercury Strategy bude též ovlivněna rozhodnutím o zavedení procesu REACH.

6. Zdroje informací

- Dokument UNEP Chemicals: „Global Mercury Assessment“, Ženeva, prosinec 2002, přístupno na www.chem.unep.ch/mercury/,
- dokument EK: „Consultation Document Development of EU Mercury Strategy Invitation to Comment“, přístupno na europa.eu.int/comm/environment/chemicals/mercury/,
- dokumenty odborných útvarů resortu životního prostředí, přístupno na www.env.cz,
- další užitečné adresy k danému tématu: europa.eu.int/comm/dgs/health, who.int/pes/jecfa/, www.efsa.eu.int, www.eper.cec.eu.int, www.unece.org/env.

**Ing. Marta Černá, CSc.,
odbor environmentálních rizik MŽP**

Konference Realizace národní strategie rozvoje cyklistické dopravy v ČR

Ministerstvo dopravy spolu s Centrem dopravního výzkumu Brno, ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí, Ministerstvem pro místní rozvoj a Ministerstvem zdravotnictví uspořádalo 25. a 26. května konferenci v Bohdanči u Pardubic na živé téma Realizace národní strategie rozvoje cyklistické dopravy v ČR.

Konference byla určena pro zaměstnance státní správy a samosprávy, odbornou i širokou veřejnost. Zároveň byla plánována jako příležitost pro konferenční meziresortní vypořádání připomínek do vlády předkládané Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy ČR a jako další možnost diskuse široké veřejnosti s předkladateli strategie. Vzhledem k dynamickému vývoji cyklistické dopravy v Česku též navazovala na Národní strategii rozvoje cyklistické dopravy ČR již směrem k praktické implementaci jejich jednotlivých cílů a opatření.

Společný dokument

Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy ČR byla vypracována jako společný dokument resortů MD, MŽP a MMR, za přispění regionů, zástupců obcí, akademické sféry, nevládních organizací a SEA týmu. Jelikož se jedná o zásadní, dobře rozpracovaný a do příslušných akčních detailů jdoucí dokument, je velice žádoucí, aby byl co nejdříve vládou projednán a schválen. MŽP má eminentní zájem, vzhledem k environmentální funkci cyklistické dopravy jako významné alternativy osobní automobilové dopravy, o její zásadní rozvoj jako prostředku pro hromadné a samozřejmě denní využívání na celém území ČR v obcích, mezi obcemi i ve městech. Ministerstvo dopravy a Centrum dopravního výzkumu (CDV), které se podstatnou měrou podílelo na přípravě Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy, vykonaly záslužný kus práce.

Ke strategii navíc příkladně proběhla procedura SEA posouzení včetně veřejných slyšení a průběžná spolupráce SEA týmu s předkladateli. Schválení Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy ČR se může stát úspěšným příkladem spolupráce mezi resorty MŽP, MD, regiony a krajskou a komunální politikou.

Konference se nejprve věnovala představení Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy ČR z pozice předkladatelů MD, MMR a MŽP. Zdravotní přínos vyzdvihl zástupce Rady pro zdraví a ŽP a proceduru strategického environmentálního posouzení přiblížil zástupce SEA týmu. Další vystoupení se zaměřila na realizaci cyklostrategie ze strany partnerů, jimiž jsou Centrum dopravního výzkumu (projekt CYCLE 21, MOBILITA a ALARM), Státní fond dopravní infrastruktury, BESIP a Česká centrála cestovního ruchu.

Synergický efekt podpořil Olomoucký kraj. Memorandum o spolupráci představili zástupci Ústí nad Labem. Na environmentální přínos zelených stezek upozornila Nadace Partnerství – Greenways a prezentovala rovněž využitelnost drážních těles pro cyklistiku ve světě. Svoji roli v cyklistice prezentovaly též

Lesy ČR s.p., Národní síť zdravých měst ČR a Klub českých turistů.

Po programu prvního dne se konala cyklistická exkurze do Rybitví. Cílem bylo shlednout výsledky projektu zklidňování dopravy v obci s odborným výkladem projektanta a předkladatele projektu do soutěže, kterou pořádají NNO ve spolupráci s MD.

Projekty a cíle

Dále byly představeny projekty a cíle, které se budou významným dílem podílet na realizaci celé cyklostrategie: projekt CYCLE 21, Zřízení informačního portálu, Na kole jedine s přílbou, WEST goes to EAST, Vypracování metodické příručky cyklistické infrastruktury, Bezpečné cesty do škol, GIS a sběr dat, BYPAD – auditu cyklistické politiky, Analýza vlivu vybraných způsobů řešení cyklistické infrastruktury na bezpečnost provozu na pozemních komunikacích.

Dalším cílem konference bylo vzájemně se informovat o nových aktivitách krajů, měst a mikroregionů, které byly realizovány od poslední Cyklokonference v Srní na Šumavě, která se konala v květnu 2003. Na řadu přišly pro posílení cestovního ruchu: Aktivita Moravskoslezského kraje, novinky z Libereckého, Plzeňského a Karlovarského kraje, Nadace Jihočeských cyklotras, Labská stezka – iniciativa ČEZ Mělník, příklad podpory z Královéhradeckého kraje, Krásná země 2003 a 2004 – ČCCR, Cykloserver a cykloatlas – SHOCART, cyklostezka Klatovy – Vrhavěc – Běšiny – Železná ruda, cyklostezka Bečva, integrovaný systém cyklostezek přes povodí Oslavy a Jihlavy, Slovácko. Rozvoj cyklistiky pro posílení ochrany zdraví a životního prostředí byly ukázány na opatřeních: Metodika cyklistických stezek, Evropský den bez aut / Evropský týden mobility, Dny zdraví a Osvětové programy pro veřejnou správu.

Důležité jsou i veškeré finanční možnosti a zdroje, kdy například Společný operační program MD a MŽP Infrastruktura může otevřít cesty i pro další kofinancování cyklodopravy z prostředků Evropské unie. Je třeba též využívat veškerých stavebních projektů a prací a včlenit cyklodopravu jako samozřejmou organickou součást do těchto záměrů, projektů a prací.

Konference ukázala, že je obrovský zájem o cyklistiku v Česku a že probíhá řada konkrétních činností, které postupně na území státu zvyšují zajištěnost cyklistické dopravy. Zároveň je zřejmé, že hlavní rozvoj vedoucí k výstavbě husté bezpečné sítě cyklostezek pro každodenní využívání na území České republiky je teprve před námi.

**RNDr. Jiří Bendl, CSc.,
odbor strategií MŽP**

7. zasedání konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti: globální péče o biodiverzitu na křižovatce

Úmluva o biologické rozmanitosti (CBD) představuje mezinárodní vícestrannou úmluvu s celosvětovou působností, zaměřenou na širokou problematiku biodiverzity. Poté, co byla na známé Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji (United Nations Conference on Environment and Development, UNCED), konané v červnu 1992 v brazilském Rio de Janeiro (Summit o Zemi), vystavena k podpisu, se jejími smluvními stranami stala naprostá většina členských zemí OSN a také Evropská společenství (ES).

Úmluva si vytýčila tři základní cíle:

1. ochranu biodiverzity na všech třech základních úrovních (geny/jedinci, populace/druhy, ekosystémy/krajina)
2. udržitelné využívání jejích složek
3. spravedlivé rozdělování přínosů, vyplývajících z využívání genetických zdrojů včetně soudobých biotechnologických postupů.

Tematické programy a průřezové činnosti

Vzhledem k značně široké problematice, kterou CBD řeší, rozpracovávají její naplňování tematické programy, zaměřené na biologickou rozmanitost základních biomů nebo typů prostředí (lesní ekosystémy; zemědělské ekosystémy; mořské a pobřežní ekosystémy; ekosystémy s nedostatkem srážek a subhumidní ekosystémy včetně travinných ekosystémů; vnitrozemské vodní ekosystémy; horské ekosystémy). Do r. 2010 k nim přibude pouze jeden nový tematický program – biodiverzita ostrovních ekosystémů.

Kromě těchto pravidelně aktualizovaných tematických programů smluvní strany realizují Úmluvu o biologické rozmanitosti prostřednictvím průřezových činností. Průřezové činnosti označují aktivity, které by měly – samozřejmě tam, kde je to vhodné, a v různé míře – prostupovat všemi tematickými programy. V současnosti jich existuje 20 a patří mezi ně přístup ke genetickým zdrojům a rozdělování přínosů z jejich využívání včetně soudobých biotechnologických postupů, udržitelné využívání složek biodiverzity, biologická bezpečnost a Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti, předávání a výměna technologií, chráněná území (a ekologické sítě), ekosystémový přístup, indikátory a monitorování biodiverzity, biodiverzita a globální změna podnebí, Světová strategie ochrany rostlin, hodnocení vlivu člověka na životní prostředí (EIA), Světová taxonomická iniciativa (GTI), invazní vetřelecké druhy, biodiverzita a turistika, úloha domorodého obyvatelstva a komunit při naplňování CBD, odpovědnost a náhrada škod za poškozování biodiverzity, ekonomika, obchod a motivační opatření, finanční zdroje a financování realizace CBD rozvojovými zeměmi a zeměmi s transformujícím se hospodářstvím, vědeckotechnická spolupráce a mechanismus výměny informací o biodiverzitě včetně informačního systému (CHM), výchova, vzdělávání a informování veřejnosti (CEPA), spolupráce s ostatními úmluvami a iniciativami. Podle schválené agendy pro zasedání COP je zřejmé, že průřezové činnosti budou do r. 2010 rozšířeny o ochranu druhů a biotopů a o obnovu ekosystémů (ekologie obnovy, řízená péče o ekosystémy).

O konkrétním naplňování CBD jednájí zástupci zemí, které na sebe převzaly závazky úmluvy, jednou za dva roky na zasedáních konference smluvních stran. Na nich se podrobněji diskutují doporučení, připravená vědeckým panelem – Poradním orgánem pro vědecké, technické a technologické záležitosti (SBSTTA), a přijímají se politická rozhodnutí o dalším směřování úmluvy.

Konference v Malajsii

V pořadí již 7. zasedání konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti se uskutečnilo ve dnech 9. - 20. února 2004 v malajské metropoli Kuala Lumpur. O jeho významu vypovídá nejlépe skutečnost, že se jej zúčastnilo více než 2300 delegátů, zastupujících 164 vlád a ES, mezivládní a mezinárodní či národní nevládní organizace, místní a domorodé komunity, vědeckovýzkumná pracoviště, univerzity a soukromý sektor.

Moderní architektura v Kuala Lumpur. Foto J. Brožová

Delegáti v průběhu dvoutýdenního maratónu přijali celkem 33 podrobných rozhodnutí. Proto se budeme podrobněji věnovat jen některým z nich.

Bezesporu největší pozornost byla věnována problematice **chráněných území a ekologických sítí**.

Úmluva o biologické rozmanitosti chráněným územím rozumí geograficky vymezenou oblast, která je navržena, regulována a spravována vlastníky tak, aby se dosáhlo specifických cílů její ochrany. V současnosti existuje na světě více než 100 000 obdobných ploch s odlišným stupněm ochrany, které v suchozemském prostředí zabírají 17,1 milionu km² (11,5 % celkové rozlohy souše). Pro porovnání, toto území přibližně odpovídá rozloze Číny a Indie dohromady. Přitom téměř třetina této plochy se dostalo ochrany v posledním desetiletí. Ačkoliv světový oceán tvoří více než 70 % zemského povrchu, méně

než 0,5 % jeho celkové rozlohy (1,64 milionu km²) je v současnosti odpovídajícím způsobem chráněno. V chráněných územích nejsou v celosvětovém měřítku odpovídajícím způsobem zastoupeny ani vnitrozemské vodní ekosystémy a travinné ekosystémy mírného pásu (stepi).

Tropický prales v Malajsií.

Foto J. Brožová

Chráněná území a papírové parky

Na první pohled bychom mohli být s popsáním celosvětovým rozvojem chráněných území, alespoň v suchozemském prostředí, spokojeni. Podařilo se totiž naplnit závazek, vytyčený na zmiňované Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji – chránit 10 % celkové rozlohy souše. Bohužel skutečnost je poněkud prozaičtější. Řada chráněných území, zejména v rozvojových a postkomunistických zemích, existuje pouze ve výkazech a představách vládních činníků. Podle střízlivých odhadů jen pětina chráněných území na Zemi má schválený plán péče, bez ohledu na jeho kvalitu. Jinak řečeno, odpovídající úřady státní správy či soukromí vlastníci mají alespoň rámcovou představu, jak by měla péče o konkrétní chráněné území vypadat. A to již nehovoříme o tom, zda pro obdobnou péči existují odpovídající kapacity. Aby bylo možné chráněná území v rozvojových zemích nejen udržovat, ale i rozšířit tak, aby pokrývala ekosystémy rozhodující z hlediska péče o biologickou rozmanitost, musely by na jejich správu příslušné vlády vynakládat ročně 12 – 13 miliard USD (318 – 345 miliard Kč). Přitom v současnosti činí tyto náklady 800 milionů USD (21 miliard Kč), zejména jako rozvojová pomoc poskytovaná Světovou bankou, Programem OSN pro rozvoj (UNDP) a vládami hospodářsky vyspělých zemí. Navíc jsme až dosud uvažovali o chráněných územích jako o celku. V některých základních typech prostředí jako jsou lesy zůstává situace ještě méně příznivá. Není divu, že v angličtině se pro obdobná chráněná území vžilo označení papírové parky (*paperparks*).

Co jsou ekologické sítě?

Od začátku 70. let 20. století doplňuje koncepci chráněných území v Evropě a v Severní Americe myšlenka **ekologické sítě**.

Přestože pro vytváření a následnou péči o ekologické sítě existují tři rozdílné přístupy, představuje ekologická síť soustavu reprezentativních jádrových území, koridorů, nášlapných kamenů (*stepping sto-*

nes) a ochranných pásem, navrženou a obhospodařovanou tak, aby udržovala biologickou rozmanitost, zachovávala nebo obnovovala ekosystémové služby a umožňovala vhodné a udržitelné využívání přírodních zdrojů. *Ekosystémové služby* jsou procesy a podmínky přírodních ekosystémů, které podporují činnost člověka a udržují existenci člověka na Zemi (kupř. fotosyntéza, vytváření zásob vody, tvorba půdy, udržování poměru prvků v atmosféře, opylování apod.)

Chránit také oceány

Vyhlašování nových chráněných území v **mořském prostředí** by se přitom nemělo soustředit jen na člověkem dlouhodobě negativně ovlivňované pobřežní vody, ale stranou zájmu by neměly zůstat ani zdánlivě nedotčené mezinárodní vody. Mezinárodní vody jsou podle Úmluvy OSN o mořském právu (UNCLOS) části světového oceánu, obvykle se nacházející ve vzdálenosti větší než 200 mezinárodních námořních mil (390,4 km) od pobřeží. Protože se z velké části jedná o moře, kam již nedosahuje kontinentální šelf, bývají značně hluboké.

Hluboká moře zaujímají 85 % plochy a 90 % objemu světového oceánu. Na skutečnost, že ohroženy jsou i hlubokomořské ekosystémy, upozornili vědci teprve nedávno. Protože početnost průmyslově využívaných mořských organismů, zejména ryb, v blízkosti pobřeží v důsledku nadměrného lovu výrazně poklesla a jejich populace trpí přelovením (*overfishing*), vydávají se rybáři stále častěji do mezinárodních vod a chytají mořské organismy ve značných hloubkách. Soudobá technika dnes rybářským flotilám umožňuje bez obtíží zaměřit a lovit ryby i v dříve nedostupných oblastech jako jsou podmořské hory a hlubokomořské příkopy a kaňony. Nepřekvapí nás proto, že 40 % lovišť lodí s vlečnými sítěmi, taženými po mořském dně, se již dnes nachází v hloubce větší než 200 m. Lov vlečnými sítěmi (nevody) má na hlubokomořské ekosystémy přinejmenším trojí negativní dopad. Při tomto způsobu rybolovu lodě táhnou po mořském dně sítě, zatížené kovovými řetězy a deskami, a to až do hloubky 2 km. Tím se výrazně snižuje počet útočišť právě pro hlubokomořské obchodně zajímavé druhy ryb. Vlečení těžkých sítí po mořském dně hubí necílové organismy, z nichž většinu vědci ještě ani nestačili objevit a popsat. Uvedený způsob rybolovu navíc ničí celý biotop. Střízlivý odhad uvádí, že vlečné sítě ročně poškodí 15 milionů km² mořského dna, což je 150x více než činí roční úbytek lesů v důsledku kácení. Celková rozloha mořského dna je přitom 362 milionů km².

Poškození hlubokomořských ekosystémů vlečnými sítěmi může výrazně pozměnit i produkční procesy, probíhající u mořského dna. S lovenými živočichy je z potravně chudého prostředí odstraňováno velké množství biomasy, možné potraviny pro další organismy. Současný lov mořských živočichů vlečnými sítěmi v hloubkách větších než 200 m tak ani zdaleka nerespektuje známé zásady udržitelného rybolovu, přijaté FAO již v roce 1995.

Globální program pro chráněná území

Průmyslové pěstování nebo chov ryb, korýšů, měkkýšů, řas a rostlin ve slané vodě již dnes v celosvětovém měřítku zabezpečuje 11 % všech potravin, pro-

dukovaných mořem. Na druhou stranu právě budování chovných a pěstitelských zařízení v mělkých pobřežních vodách může prostředí, zejména mangrovové porosty v tropických oblastech, nevratně poškodit.

Po únavném a místy značně vzrušeném vyjednávání se nakonec podařilo zejména díky vyjednávačům ES přijmout značně ambiciózní globální program pro chráněná území. Podle něj vlády vybudují a budou udržovat účinně spravované, ekologicky reprezentativní soustavy chráněných území. Ty by měly do r. 2010 na souši a do r. 2012 v mořském prostředí vytvořit ucelenou globální soustavu, významným způsobem napomáhající zpomalit v globálním rozsahu rychlost a rozsah ubývání biodiverzity.

Hory – třetina souše

Po 7. zasedání konference smluvních stran přibyl mezi tematické programy činnosti CBD, zaměřené na biodiverzitu hlavních biomů nebo typů prostředí, další, věnovaný tentokrát **horské biodiverzitě**.

V současnosti hory zabírají celou třetinu souše a žije v nich 12 % veškeré lidské populace. Přitom si je nutné uvědomit, že hory nevymezuje jen nadmořská výška, ale také zeměpisná poloha, podnebí a v neposlední řadě i sklon svahu. Mnohá pohoří na naší planetě se stále ještě řadí k člověkem málo dotčeným oblastem. Zmiňovaný typ prostředí poskytuje obživu milionům lidí, zůstává důležitým zdrojem sladké vody a uchovává si značný kulturní a náboženský význam. Především v důsledku působení podnebí vznikla v horách řada naprosto odlišných biotopů. Nepřekvapí nás proto, že horské ekosystémy poskytují útočiště plné třetině dosud známých cévnatých rostlin a že zcela nebo částečně vytvářejí četné oblasti s vysokou druhovou bohatostí (počtem druhů) a značným podílem endemických druhů, kriticky ohrožené lidskou civilizací („horká místa“ globální biodiverzity).

Spolupráce v oblasti technologií

Jednání se dále zabývalo i politicky ožehavou otázkou, jak zlepšit **výměnu a přenos technologií a vědeckotechnickou spolupráci** mezi signatářskými zeměmi CBD.

Malajsie patří mezi země s megadiverzitou.

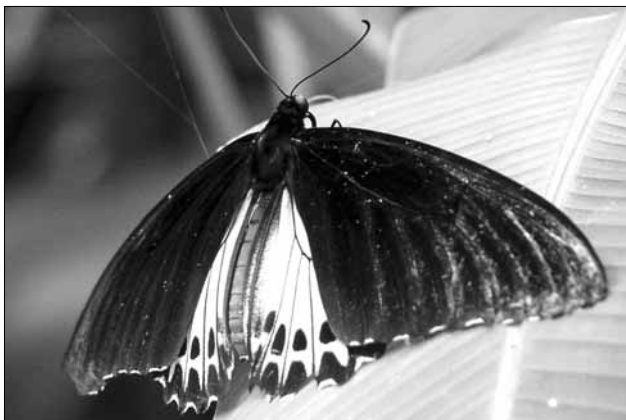

Foto F. Hass

Pod pojmem *technologie* máme v této souvislosti na mysli nejen vlastní hmotné technologie (*hardware*) jako jsou nejrůznější přístroje nebo počítačové sítě, ale i rozmanité metody, dovednosti a postupy (*software*), kupř. patenty, metodiky pro hodnocení stupně ohrožení taxonů či ekologických (funkčních) skupin, geografické informační systémy (GIS), postupy moderní biosystematiky či genetické analýzy nebo způsoby řízené péče (managementu) o chráněné druhy, biotopy a území. Z hlediska přístupu ke genetickým zdrojům a spravlivého rozdělování přínosů vyplývajících z jejich využívání je podstatné, že technologie zahrnují i biotechnologii.

Smluvní strany CBD se zavazují, že poskytnou nebo usnadní přístup ostatním smluvním stranám k technologiím nebo jim předají technologie, související s ochranou biologické rozmanitosti a udržitelným využíváním jejích složek, využívající genetické zdroje a nezpůsobující vážnější poškození životního prostředí. Přitom takové předávání technologií by mělo být zejména v případě rozvojových zemí spravedlivé a pro ně co nejvíce výhodné. Usnadnění přístupu k technologiím se v úmluvě nevztahuje jen na vládní instituce rozvojových zemí, ale zahrnuje i tamější soukromý sektor. U biotechnologií by rozvojové státy, které poskytují genetické zdroje pro biotechnologický výzkum, měly mít možnost účastnit se tohoto výzkumu. Opět po dohodě by se státy Jihu měly přednostně dostat k výsledkům a přínosům z biotechnologií, založených na genetických zdrojích, které samy poskytly jiným smluvním stranám.

Přestože se o potřebě výměny technologií pro ochranu životního prostředí hovoří v rámci OSN již od poloviny 80. let 20. století, teprve v Kuala Lumpur se jí dostalo prioritního postavení, zastřešujícího tematické programy činnosti a řadu průřezových aktivit. Tomu odpovídá přijatý detailní program činnosti pro tuto oblast, z větší části připravený na v pořadí již 4. konferenci Norska a OSN o biodiverzitě, která proběhla v červnu 2003 v historickém městě Trondheimu.

Biodiverzita a udržitelnost

Vůbec poprvé ve více než desetileté historii Úmluvy o biologické rozmanitosti máme k dispozici praktické zásady a podrobnější návod na **udržitelné využívání složek biodiverzity**, připravené v květnu 2003 na pracovním semináři v Addis Abebě.

Udržitelné využívání znamená využívání složek biologické rozmanitosti způsobem a v míře, které nevedou k dlouhodobému poklesu biologické rozmanitosti. Tím se zachovává jejich možnost naplňovat potřeby a cíle současných a budoucích generací. Dlouhodobý pokles biodiverzity se vztahuje k časovému úseku, souvisejícím s bionomií, dynamikou nebo vývojem dotčené složky biodiverzity. Protože se ekosystémy a ekologické procesy v nich probíhající mění v čase bez ohledu, jestli je lidé využívají, měla by být tato skutečnost brána v úvahu při péči o biologickou rozmanitost tak, aby bylo

možné se vyrovnat s těmito změnami včetně náhodných událostí, které mohou ovlivňovat udržitelnost takového využívání. Přitom je zřejmé, že udržitelné využívání konkrétních složek biologické rozmanitosti není dost dobře myslitelné bez adaptivního managementu, tedy mimořádně pružné péče o ně. Udržitelné využívání biologické rozmanitosti tak zůstává nedílnou součástí koncepce udržitelného rozvoje.

Udržitelné využívání složek biodiverzity

Zatímco pro ochranu biologické rozmanitosti dnes máme k dispozici řadu rozmanitých postupů, ať už v místě výskytu (*in situ*) nebo mimo něj (*ex situ*), poněkud jiná situace nastává právě v případě udržitelného využívání jejích složek. V praxi se setkáváme spíše s oběma krajními přístupy. Na jedné straně zastánci protekcionářského přístupu vycházejí z názoru, že přinejmenším ohrožené populace nebo celé druhy by měly být chráněny co nejprísněji. Naproti tomu odpůrci této koncepce tvrdí, že nejlepším způsobem, jak do budoucna zachovat populace komerčně zajímavých druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů, je jejich bezprostřední využití na přísně tržním základě. Podle nich si vlastník či uživatel určitého biologického zdroje sám nejlépe pohlídá, aby jej nevyčerpal a nepřišel tak o budoucí zisky.

I přes značný rozvoj ekologie, ochranné biologie a dalších příbuzných disciplín nám často chybí znalosti nutné k tomu, abychom pro konkrétní populaci co nejobjektivněji určili optimální a současně udržitelný výtěžek. Nepochybnou nevýhodou zůstává, že informace o tom, jakou největší část populace můžeme dlouhodobě odebírat, získáme většinou až poté, co v důsledku jejího nadměrného využívání dojde k určitým problémům. Ochranný výzkum by proto v budoucnu měl věnovat zvýšenou pozornost praktickým metodám, jak vyčíslit složky biologické rozmanitosti a včas zachytit jejich úbytek.

Výměna informací a rozdělování přínosů

Pokud chceme být objektivní, musíme přiznat, že **mechanismus výměny informací** (CHM), souvisejících s péčí o biodiverzitu, vytvářený v rámci CBD, zatím zůstává spíše propojením webových stránek vládami pověřených institucí než bezplatným tržištěm, kde zájemce snadno získá rozmanité požadované aktuální a věrohodné údaje.

Rovnoprávné a spravedlivé rozdělování přínosů plynoucích z využívání genetických zdrojů včetně odpovídajícího přístupu k nim (ABS) sice patří k třem hlavním cílům CBD, nicméně na rozdíl od zbývajících dvou cílů nepanuje mezi smluvními stranami CBD shoda, jak a kdy jej dosáhnout. Zatímco některé státy zastávají názor, že by ABS měl upravovat samostatný právně závazný protokol, podobný Cartagenskému protokolu o biologické bezpečnosti, jiné se domnívají, že stačí dobrovolné směrnice.

V pojetí Úmluvy o biologické rozmanitosti znamená výraz *genetický materiál* jakýkoli materiál rostlinného, živočišného, mikrobiálního nebo jiného původu obsahující funkční jednotky dědičnosti (geny). Pod pojmem

genetické zdroje chápeme genetický materiál skutečné nebo potenciální hodnoty, a to včetně produktů soudobých biotechnologických metod. Genetické zdroje jsou součástí *biologických zdrojů*.

Úmluva uznává suverénní právo smluvních stran stanovit legislativou přístup ke svým genetickým zdrojům. Současně by ale státy, které na sebe převzaly závazky CBD, měly usilovat o vytvoření takových podmínek, které usnadňují přístup ke genetickým zdrojům, a o jejich využití, vhodné z hlediska životního prostředí, jinými smluvními stranami. Přístup ke genetickým zdrojům je založen v rámci CBD na vzájemně schválených podmínkách smluvní stranou, která genetické zdroje poskytuje, a smluvní stranou, která je přijímá. Podstatné je, že každá smluvní strana, pokud si nevymíní jinak, musí s přístupem ke svým genetickým zdrojům předem souhlasit.

Mezinárodní mechanismus pro ABS

6. zasedání konference smluvních stran CBD (Haag, duben 2002) přijalo Bonnské směrnice, vypracované pracovní skupinou pro ABS na jejím 1. zasedání v říjnu 2001. Rozhodnutí konference smluvních stran doporučuje, aby je smluvní strany využily při přípravě vlastních právních norem a dalších opatření státní správy. Na rozdíl od Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti, který je pro své smluvní strany závazný, se Bonnské směrnice realizují na základě dobrovolnosti. Zasedání Úmluvy o biologické rozmanitosti k víceletému programu činnosti (Montreal, březen 2003) opětovně diskutovalo o ABS a doporučilo, aby smluvní strany předložily své představy o procesu, charakteru, rozsahu, složkách a prostředcích uvažovaného mezinárodního mechanismu pro ABS. Ostatně v tomto duchu hovoří i implementační plán Světového summitu o udržitelném rozvoji, který vyzývá členské státy OSN, aby začaly o zmiňovaném mechanismu ABS vyjednávat. Otázkou, jakou má mít podobu, se podrobně zabývalo 2. zasedání pracovní skupiny pro ABS (Montreal, prosinec 2003). 7. zasedání konference smluvních stran CBD pověřilo svým rozhodnutím pracovní skupinu pro ABS připravit a sjednat uvedený mechanismus přístupu ke genetickým zdrojům a rozdělování přínosů z jejich využívání. Podařilo se dosáhnout shody, že by měl zahrnovat také tradiční znalost využívání biologické rozmanitosti. Stejně jako v případě Cartagenského protokolu je zatím prostor pro dojednání obdobného mechanismu značně široký, takže jeho konečnou podobu lze dnes jen obtížně odhadnout.

Z nástrojů mezinárodního práva je v tomto smyslu významná Mezinárodní smlouva o rostlinných genetických zdrojích pro výživu a zemědělství (*International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture*), přijatá konferencí členských zemí FAO v listopadu 2001. ČR se stala smluvní stranou této úmluvy v březnu 2004.

Problematika biopiráctví

Většina genetických zdrojů, používaných pro komerční účely, pochází z rozvojových a postkomunistických zemí, zisky z jejího využívání ale plynou do hospodářství vyspělých zemí. Na rozdíl od představ ze začátku 90. let 20. století, kdy byla Úmluva o bio-

logické rozmanitosti v rámci OSN sjednávána, je dnes zřejmé, že se CBD nemůže vztahovat na genetické zdroje, získané smluvními stranami před nabytím její účinnosti. Zejména státy s megadiverzitou (Cancúnská skupina) upozorňují, že průmysl, založený na **biopiráctví**, vytváří v některých smluvních stranách i ve státech, které dosud CBD neratifikovaly (USA), značnou část hrubého národního produktu. Jako biopiráctví označujeme činnost, kdy je genetický zdroj získán bezplatně v rozvojové nebo postkomunistické zemi a poté patentován v určitém hospodářsky vyspělém státě, nejčastěji nadnárodní farmaceutickou nebo zemědělskou firmou. Proto připravovaný mechanismus ABS bude muset představovat kompromis mezi snahou zabránit biopiráctví a současně respektovat suverenitu jednotlivých smluvních stran. Otevřenou otázkou podle některých smluvních stran zůstává, jaký bude vztah připravovaného mechanismu k posláním Světové organizace duševního vlastnictví (*World Intellectual Property Organization, WIPO*).

Indikátory biodiverzity

Pokud chceme objektivně hodnotit stav, změny a vývojové trendy biodiverzity, měli bychom mít k dispozici informace, získané dlouhodobým, pravidelným a standardními metodami prováděným sledováním jejích modelových složek (monitorováním). Pro zjednodušení, vyčíslení (kvantifikaci) a poskytování informací o často složitých procesech v prostředí tak, aby naznačovaly celkový stav a trendy biodiverzity, využijeme indikátory biodiverzity.

Obdobně jako v případě dalších mezinárodních vícestranných úmluv v péči o životní prostředí, mezivládních a nevládních organizací a akademických pracovišť také v rámci CBD proběhlo v uplynulých letech hned několik pokusů připravit soubor indikátorů, které by smluvní strany informovaly nejen o stavu a trendech biodiverzity, ale také o tom, do jaké míry jsou či nejsou úspěšné při realizaci úmluvy, zejména při **naplňování cíle do r. 2010 významně omezit rychlost a rozsah ubývání biodiverzity v celosvětovém měřítku**. K tomuto cíli se zavázali nejen delegáti předchozího, 6. zasedání konference smluvních stran CBD v přijatém Strategickém plánu úmluvy, ale i vrcholní politici během již vzpomínaného Světového summitu o udržitelném rozvoji (WSSD). Teprve v roce 2003 byl Poradním orgánem pro vědecké, technické a technologické záležitosti vybrán soubor několika málo indikátorů, které by měly být ověřeny smluvními stranami v různých biogeografických, společenských a politických podmínkách. Konference smluvních stran s tímto návrhem souhlasila, takže Úmluva o biologické rozmanitosti má po několikaletém přešlapování na místě odsouhlasenou, vědecky podloženou sadu indikátorů biodiverzity.

Jednání ministrů

Ve dnech 18. - 19. února 2004 uspořádala vláda Malajsie ministerskou část zasedání konference smluvních stran. Ta hostila víc než 120 ministrů a dalších vysokých státních úředníků z jednotlivých zemí.

Na programu jednání měli problematiku spravedlivého a rovnoprávného rozdělování přínosů plynoucích z genetických zdrojů, výměnu technologií v péči o biologickou rozmanitost, biotechnologie a biologickou bezpečnost a v neposlední řadě i úlohu vědeckého hodnocení v péči o biodiverzitu a udržitelného využívání jejích složek. Vyjednávači ES se postarali o to, že se výsledná deklarace ministerské části zasedání zabývá i vytvářením soustavy chráněných území a indikátory, umožňujícími vyhodnotit, zda se skutečně do r. 2010 podařilo významně omezit rychlost a rozsah ubývání biodiverzity v celosvětovém měřítku.

Na 7. zasedání konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti navázalo 1. zasedání konference smluvních stran Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti (Kuala Lumpur, 23. - 27. února 2004).

Celkové hodnocení

Jak můžeme celkově hodnotit současný stav a perspektivy Úmluvy o biologické rozmanitosti? 7. zasedání konference smluvních stran vyslalo v tomto směru dva zřetelné signály. První, pozitivní, že se podařilo pohnout s některými otázkami, jejichž řešení v rámci CBD určitou dobu stagnovalo. Na druhou stranu jednání v Kuala Lumpur potvrdilo, že úmluva do budoucna bude pro svůj nesmírně široký záběr jen těžko říditelná. Navíc přes úpornou snahu některých smluvních stran nadále mohutní agenda úmluvy, zatímco pro její skutečnou realizaci stejný poznatek ani zdaleka neplatí.

Existuje nějaké řešení, jak z tohoto bludného kruhu ven? Podle našeho názoru ano. Místo vršení nových a nových témat nebude od věci vyhodnotit, nakolik jsou rozhodnutí konferencí smluvních stran plněna, a to nezávislým auditem. Větší realizaci CBD by nepochybně prospělo, kdyby se na zasedáních smluvních stran neprobíraly podrobně všechny tematické programy a průřezové činnosti, ale jen nepochybné priority. Protože se úmluva uskutečňuje v rámci OSN, jsou její smluvní strany rozděleny geopoliticky do několika regionálních skupin. Výraz *region* v tomto smyslu neznamená vnitrostátní územní jednotku státní správy jako je kraj, provincie nebo spolková země. V mezinárodních vztazích jím obvykle máme na mysli určitý kontinent nebo jeho část. Právě přenesení aktivit Úmluvy o biologické rozmanitosti více do regionálních skupin, sdružujících státy podle obdobných geografických či ještě lépe biogeografických podmínek, může napomoci poněkud rozbředlé naplňování CBD usměrnit.

Obsáhlou zprávu o zasedání, podkladové dokumenty i všechna rozhodnutí lze najít na internetové adrese Úmluvy o biologické rozmanitosti <http://www.biodiv.org>.

Příští zasedání Konference smluvních stran CBD se uskuteční v květnu 2006 v jedné ze zemí s mimořádnou druhovou bohatostí – v Brazílii.

**RNDr. Jan Plesník, CSc.,
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR Praha,
Mgr. Jana Brožová,
odbor mezinárodní ochrany biodiverzity MŽP**

Vyjádření k Memorandu Svazu průmyslu a dopravy k současnému stavu v legislativě a péči o životní prostředí

V březnu 2004 Svaz průmyslu a dopravy zahájil vydáním svého Memoranda k současnému stavu v legislativě a péči o životní prostředí v České republice systematickou kampaň, kterou prosazuje škrtý v klíčových zákonech, jež chrání zdraví a kvalitu života české veřejnosti. Ministerstvo životního prostředí, odbor legislativy (OL), vypracovalo k Memorandu stanovisko, které se zabývá jednotlivými výhradami uplatňovanými Svazem průmyslu a dopravy.

Stanovisko k dopadům navrhované změny zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci)

Ve vztahu k připomínkám Svazu průmyslu a dopravy týkajícím se nedostatků zákona o integrované prevenci je nutno uvést několik poznámek, které mohou být určitou protiváhou k výše zmíněnému Memorandu.

Při transpozici problematiky integrované prevence do českého právního řádu byl zvolen a odsouhlasen dále naznačený přístup, přičemž je zřejmé, že v praxi přináší řadu komplikací a věcných i právních nesrovnalostí. Tento stav bezpodmínečně vyžaduje určité změny, ale pouze v mezích zachování základních principů integrované prevence.

Reálné problémy, které v praxi při integrovaném povolování existují, nelze řešit dílčí změnou jednoho ustanovení zákona, ale je nutno využít cestu komplexního pohledu na problematiku tak, aby na sebe dílčí úpravy vhodně navazovaly a celková změna přinesla skutečně ulehčení praktické realizace jak na straně státní správy, tak na straně provozovatelů. Taková komplexní novela zákona č. 76/2002 Sb. je v současné době jedním z důležitých úkolů MŽP ve spolupráci s MPO a dalšími zainteresovanými resorty.

Zákon o integrované prevenci je transpoziční právní normou ve vztahu k evropskému předpisu – směrnici č. 96/61/ES o IPPC. Tato směrnice požaduje, aby zařízení, která jsou uvedena v její příloze č. 1, nebyla po datu její účinnosti (s výjimkou přechodných ustanovení) provozována bez pravomocného integrovaného povolení. Cílem právní úpravy v oblasti IPPC je snižování a pokud možno eliminace znečištění z „velkých průmyslových zařízení“ (resp. zařízení uvedených v příloze č. 1 směrnice), přičemž prioritní jsou opatření prováděná u zdroje znečištění, v souladu se zásadou „znečišťovatel platí“ a s principem prevence.

Česká republika zakotvila v zákonu o integrované prevenci podmínku, že stavební povolení nelze vydat bez pravomocného integrovaného povolení, přičemž tento přístup lze charakterizovat coby přístup nejlépe odpovídající zájmu investora, resp. provozovatele (viz níže) a zároveň pro prevenci v ochraně životního prostředí.

Znění zákona o IPPC v současné podobě, kde vydání integrovaného povolení předchází stavebnímu povolení, je nutno považovat za nejlépe vyhovující vzhledem k tomu, že podmínky integrovaného povolení (nejlepší dostupné techniky – BAT aj.) budou ovlivňovat provedení stavby a zároveň je zřejmé, že možnost provádět jakákoliv preventivní opatření až

během či po skončení zkušebního provozu by byla více než omezená.

Nastavení požadavku předložit integrované povolení před získáním stavebního povolení je tak plně ve prospěch provozovatele, resp. investora, v tom směru, že již před zahájením stavby si je vědom toho, jaké technologie musí zvolit, aby byl schopen plnit požadované limity a vyhnul se tomu, že teprve po realizaci investice bude zjištěno, že na takové zařízení nelze vydat integrované povolení, a nelze tedy zařízení provozovat.

Vedle toho je nutno připomenout, že jednou ze základních, nosných myšlenek integrovaného přístupu je zapojení všech zainteresovaných stran do procesu vydání integrovaného povolení v etapě přípravy investice s cílem dosáhnout takových řešení, která by neomezovala ekonomicko-sociální rozvoj a zároveň nepoškozovala prostředí a hledala tak postupy preventivní ochrany a nikoliv řešení až ex post.

Posunutí vydání integrovaného povolení do fáze, kdy je investice víceméně dokončena (kolaudační řízení), činí výše uvedený princip zákona o integrované prevenci v podstatě neuskutečnitelným. V této fázi by povolující orgán státní správy v době, kdy již byly proinvestovány desítky či stovky milionů korun, stál před závažným rozhodnutím zásadně zasáhnout do již dokončené investice ve smyslu zpřísnění podmínek provozu, vedoucích k dalším náročným investicím (k tomu je nutno dodat, že v praxi jsou sice nové moderní technologie splňující standardy BAT zpravidla využívány, ale nikoliv bezvýjimečně).

Cílem integrovaného povolování a důvodem jeho zakotvení do fáze před vydáním stavebního povolení tak je povolit pouze takové technologie, které samy o sobě produkují jen minimum znečištění a není tedy potřeba dodatečných nápravných opatření, přičemž nastavení provozních podmínek v integrovaném povolení je výsledkem diskuse všech zainteresovaných stran a zohledňuje jak ekologické, tak ekonomické a sociální podmínky.

Nelze popřít, že zákon o integrované prevenci je v praxi provázen aplikačními problémy, ale řešení těchto praktických problémů je legislativně technicky možné.

Není tedy nutné ani vhodné ustupovat od přijaté koncepce, která zachovává základní myšlenku zásady prevence, ale je třeba jít cestou nápravy již existujícího stavu, za současné komplexní analýzy a zhodnocení všech možných dopadů takovým způsobem, aby budoucí podoba zákona přinesla skutečně zlepšení posuzování, jakož i praktické realizace projektů, a neznamenal namísto toho spíše komplikace a nutnost opětovného hledání postupu teprve v praktickém uplatnění.

V diskusi nad připravovanou novelou zákona o integrované prevenci je možné zvažovat i koncepčně vhodnější přístupy a podoby integrovaného povolení (např. otázka, jak rozsáhlá by měla být integrace ve vztahu ke složkovým správním aktům, nebo zda není vhodné koncipovat integrované povolování jako několikafázový proces apod.), kde by se pak lépe zohlednily vazby na procesy podle stavebního zákona. V každém případě je však vhodné ponechat celistvou úpravu na zvláštním zákoně – novele (viz výše), která zohlední všechny kritické aspekty integrované prevence.

Stanovisko k dopadům zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší), ve znění pozdějších předpisů

1. **Námítka se týká povinnosti provozovatelů platit poplatky za znečišťování ovzduší ze stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší s poukazem, že tato povinnost není uložena žádnou směrnicí ES**

Stanovisko OL

Povinnost není směrnicemi ES uložena, ale také není zakázána žádnou směrnicí ES. Skutečností je, že současná úroveň např. u znečišťující látky SO₂ je v České republice o 40 % vyšší než je průměr EU a u NO_x je současná úroveň vyšší o 39 % než činí průměr v zemích EU. Sazby poplatků jsou v podstatě ve stejné výši už téměř 10 let a v principu platí, že pokud znečišťovatel snižuje objem znečišťujících látek, snižuje se také výše poplatků. V návaznosti na připravovanou koncepci ekologické daňové reformy a její schválení je uvažováno s útlumem souvisejících poplatků za znečišťování ovzduší.

2. **V zákoně o ochraně ovzduší je uvedena problematika světelného znečištění a pachových látek, kterou směrnice ES neřeší.**

Stanovisko OL

Povinnost není směrnicemi ES uložena ani zakázána. Problematika světelného znečištění byla zákonem č. 92/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů, redukována jen na opatření obce v samostatné působnosti, které může nebo nemusí uskutečnit, a to v souvislosti s ochranou před promítáním světelných reklam a efektů na oblohu nebo zákazem používání laserové techniky při kulturních akcích. Opatření se vůbec nedotýká žádné skupiny podnikatelů.

Pokud jde o problematiku zápachu, byla zahrnuta do zákona o ochraně ovzduší a do prováděcího právního předpisu na základě zkušeností z vyspělých zemí ES, např. z Německa, aby bylo možné ochránit obyvatelstvo před zápachem. Pro zjišťování přítomnosti zápachu jsou stanovené objektivní metody. Podle přílohy č. 8 k vyhlášce MŽP č. 356/2002 Sb., jsou provozovatelé uvedených zdrojů povinni provést do 4 let od účinnosti této vyhlášky jednorázové měření emisí pachových látek. Jde o vybrané zdroje s největším objemem vnášení pachových látek do vnějšího ovzduší, jako jsou např. čistírny odpadních vod, kompostárny, impregnace dřeva, některé potravinářské provozy, chemické provozy, výroba krmných směsí, rafinerie ropy, výroba

hnojiv apod. Povinnost neobtěžovat zápachem platila i v právních předpisech na ochranu ovzduší do roku 2002 (viz vyhláška č. 117/1997 Sb.).

3. **V návrhu novelizace zákona o ochraně ovzduší jde nad rámec směrnice ES požadavek na obsah bioproduktů ve všech druzích motorového paliva nad 5 %.**

Stanovisko OL

V přijaté novele zákona o ochraně ovzduší, která byla vydána ve Sbírce zákonů pod číslem 92/2004 Sb., bylo příslušné ustanovení týkající se biopaliv pod bodem č. 9 upraveno a konkrétní hodnoty v procentech byly vypuštěny s tím, že je uvede nařízení vlády vydané Ministerstvem zemědělství, které by mělo respektovat obsah příslušné směrnice ES o množství biopaliva nebo paliva z obnovitelných zdrojů v obsahu motorových benzinů a motorové nafty dodávaných na trh.

4. **Ve vyhlášce MŽP č. 356/2002 Sb., (příloha č. 14) jsou všechna zařízení spadající pod zákon o integrované prevenci zařazena jako zvláště velké zdroje znečišťování ovzduší, čímž jsou provozovatelé znevýhodněni (např. větší nároky na měření)**

Stanovisko OL

Na základě podnětu provozovatelů zdrojů se tímto problémem zabývala i výkladová komise ministerstva a došla k závěru, že kategorie zdrojů musí vycházet z faktické míry vlivu zdroje nebo zařízení na ovzduší, a tedy výlučně ze zákona č. 86/2002 Sb., v platném znění. Na základě této skutečnosti i z jiných důvodů je připravena novela předmětné vyhlášky MŽP č. 356/2002 Sb., která kritizovaný nedostatek odstraní. Účinnost novely této vyhlášky se předpokládá na konci I. pololetí tohoto roku.

Stanovisko k dopadům nařízení vlády č. 61/2003 Sb. k provedení vodního zákona

Nařízení vlády č. 61/2003 Sb. o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostí povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech (nikoliv č. 71/2003, jak je v materiálu uvedeno) - jako citlivá oblast jsou vymezeny všechny povrchové vody na území ČR:

Na základě provedených studií (VÚV T.G.M.) byla s ohledem na nepříznivou situaci ve zneškodňování fosforu a dusíku v městských odpadních vodách navržena tato varianta vymezení citlivých oblastí. Vláda na doporučení vládního výboru pro evropskou integraci tuto variantu schválila.

Vymezení kaprových a lososových vod pro většinu toků včetně silně znečištěných:

Nejde o nařízení vlády č. 61/2003 Sb., ale o nařízení vlády č. 71/2003 Sb. - nejedná se o přísnější požadavek oproti legislativě ES. Plně je transponována tzv. rybí směrnice, která požaduje vymezit jako rybí vody všechny vhodné.

Tato směrnice stanoví jednoznačné podmínky, za kterých povrchové vody spadají do kategorie kapro-

vých nebo lososových. Skutečnost, že v současné době se jedná o velmi silně znečištěný vodní tok, není důvodem pro to, aby nebyla jako rybí voda vyhlášena – v opačném případě by se ČR vystavovala riziku sankcí ze strany ES za netransponování požadavků směrnice (jako např. Velká Británie, která vydala pouze zúžený seznam).

Stanovisko k dopadům zákona č. 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Pokud jde o legislativní zabezpečení vytvoření soustavy Natura 2000, vládní návrh byl vypracován přesně podle požadavků transponovaných směrnic ES.

Podle čl. 3 směrnice 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (dále jen „habitatová směrnice“) tvoří Naturu 2000 jednak evropsky významné lokality (definované v čl. 1 písm. k) habitatové směrnice) a jednak tzv. ptačí oblasti podle čl. 4 odst. 1 směrnice 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků (dále jen „ptačí směrnice“).

Pokud jde o ptačí oblasti, z výše uvedeného článku ptačí směrnice vyplývá, že členské státy klasifikují nejvhodnější oblasti, pokud jde o počet a velikost, jako zvláště chráněné oblasti, určené pro ochranu těchto ptačích druhů.

Podle čl. 4 odst. 4 habitatové směrnice se zase evropsky významné lokality vyhlásí jako zvláštní oblasti ochrany. Má tedy jít v obojím případě o specificky chráněná území podle předmětu ochrany ve smyslu směrnic.

Pokud jde o evropsky významné lokality, stanovují se v souladu s čl. 4 habitatové směrnice tak, že nejprve členský stát připraví seznam lokalit obsahujících typy přírodních stanovišť z příloh I a II, vyskytujících se na jeho území (národní seznam), z něhož pak Evropská komise po dohodě s členským státem vybírá a schvaluje reprezentativní evropsky významné lokality důležité pro Společenství.

V návaznosti na směrnice je postup při vytváření soustavy Natura 2000 stanoven v novele zákona č. 114/1992 Sb. (v současné době už schválené), a to v § 45a a násl. Text návrhu novely je zcela kompatibilní s uvedenými směrnicemi a nijak je nepřekračuje. Určení celkové plochy Natury 2000 není jen čistě národní záležitostí. Evropsky významné lokality lze vyhlášovat nebo smluvně zajišťovat až po příslušném rozhodnutí Evropské komise.

Naopak byly učiněny ústupky požadavkům podnikatelů v zemědělství a lesnictví v možnostech zřízení a ochrany území Natura 2000. U evropsky významných lokalit se připouští vedle zřízení zvláště chráněných území (ZCHÚ) i možnost smluvní ochrany. U ptačích oblastí se ustoupilo od původní koncepce v tom, že nepůjde o ZCHÚ, ale o specifická chráněná území mající nižší stupeň ochrany než ZCHÚ. *Velmi významné je zakotvení práva vlastníků zemědělských a lesních pozemků na náhradu újmy způsobené zákonným omezením hospodaření.*

Stanovisko k dopadům zákona č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Bod 1.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/62/ES o obalech a obalových odpadech stanoví v čl. 8 odst. 2, že na obalech musí být pro účely identifikace a klasifikace a za usnadnění sběru, opakovaného použití a využití, včetně recyklace, uveden již v rámci výrobního procesu údaj o charakteru použitého obalového materiálu. Za tímto účelem byla vyzvána Komise, aby dodatečně stanovila způsob značení. V rozhodnutí Komise 97/129/ES je (prozatím) stanovena dobrovolnost tohoto značení. Zákon o obalech z roku 2001 stanovil v § 6 povinnost označit obaly, které jdou do oběhu spotřebiteli, údaj, z jakého materiálu jsou obaly vyrobeny a o způsobu nakládání s odpady z obalů. Ke stanovení rozsahu a způsobu značení je zmocněn prováděcí právní předpis (vyhláška č. 115/2002 Sb.), který odkazuje na příslušné technické normy týkající se označování, které stanoví dobrovolnost stanoveného způsobu značení. Evropská unie nedávno upozornila členské státy, aby z národních předpisů byla odstraněna jakákoliv povinnost značení obalů a byl stanoven pouze dobrovolný systém. Tento nedostatek bereme v potaz a budeme řešit v rámci chystané novely zákona o obalech, kterou se bude transponovat směrnice 2004/12/ES, která mění a doplňuje směrnici 92/64/ES, jež musí členské státy provést nejpozději do srpna 2005.

Bod 2.

Novela směrnice o obalech a obalových odpadech (směrnice 2004/12/ES) stanoví v novém čl. 6 kvóty pro recyklaci obalů do 31. prosince 2008 (resp. pro Českou republiku 2012), a to v případě skleněných obalových odpadů ve výši 60 % váhy. Je pravdou, že zákon, který byl přijat v roce 2001, stanovuje v příloze č. 3 kvóty pro recyklaci a celkové využití skleněných obalových odpadů ve výši 80 % do konce roku 2005. Hodnoty budou dány do souladu se směrnicí 2004/12/ES v rámci její transpozice, kterou, jak již bylo uvedeno v bodu 1, musíme jako členský stát provést do srpna 2005. Proto bude nutné novelizovat zákon o obalech.

Bod 3.

Ministerstvo životního prostředí pracuje při transpozici směrnice 92/64/ES o obalech a obalových odpadech s revidovaným překladem této směrnice. Při přejmutí pojmu obal bylo pracováno s tímto překladem, jakož i porovnáváno znění pojmů s dalšími jazykovými verzemi, např. anglickou, francouzskou, švédskou a italskou. Domníváme se, že v případě pojmu obal je definice plně v souladu s oficiálním zněním směrnice 92/64/ES.

Poznámka na závěr:

Problémy rozebírané v tomto článku mají však též svou věcnou stránku, a proto je nutno dodat, že z jiného úhlu pohledu jsou řešeny rovněž věcnými sekcemi Ministerstva životního prostředí.

(legislativní odbor MŽP)

Turisté a ministerstvo životního prostředí mají dohodu o spolupráci

Dohodu o vzájemné spolupráci mezi ministerstvem životního prostředí a Klubem českých turistů (KČT) podepsali 23. června 2004 ministr Libor Ambrozek a předseda KČT Jan Havelka.

KČT a MŽP budou podle této dohody spolupracovat především v oblasti ochrany přírody a na rozvoji ekologicky šetrné turistiky. Dohoda se vztahuje na celé území republiky včetně chráněných území a navazuje na obdobné dohody, které již v minulosti KČT uzavřel se správami národních parků České Švýcarsko, Šumava a Krkonoše a na dohodu o spolupráci při značkování turistických cest v chráněných územích.

KČT bude v rámci svých možností a v průběhu a plánování svých akcí pomáhat při ochraně životního prostředí a klást při organizaci turistických aktivit

důraz na environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu (např. pochody spojené se sběrem odpadků, čištění studánek, potoků a řek, apod.). Zástupci KČT budou ministerstvem zváni jako členové pracovních a poradních skupin, které se zabývají turistikou a souvisejícími tématy. MŽP a KČT si vzájemně dají prostor ve svých publikacích a na internetových stránkách.

Celý text dohody je možné si vyžádat na odboru vnějších vztahů MŽP.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Česko-francouzský týden udržitelného rozvoje 2004

V návaznosti na úspěchy Týdne udržitelného rozvoje z června roku 2003 a v souladu se závazky z Johannesburgu uspořádalo Francouzské velvyslanectví v Praze ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí ČR a Kanceláří česko-francouzské spolupráce v oblasti životního prostředí stejnou akci i tento rok, pod názvem Česko-francouzský týden udržitelného rozvoje 2004 (TUR 2004).

Historie a kontext

Týden udržitelného rozvoje byl poprvé uveden v roce 2003 ve Francii na popud francouzského prezidenta Jacquesa Chiraca. K této vládou vyhlášené národní akci na podporu „udržitelnosti“ se připojily nejen místní zastupitelstva, prefektury a radnice, ale také školy, soukromé podniky i nevládní organizace na celém území Francie. V celonárodním seznamu akcí, shromážděným francouzským Ministerstvem ekologie a udržitelného rozvoje, bylo zapsáno přes 2100 různých akcí. Toto dění celonárodní důležitosti, odehrávající se zejména během prvního červnového týdne, který byl zvláště určen k tomuto účelu pod jménem Týden udržitelného rozvoje, doprovázely v roce 2003 navíc i zásadní politické události.

Francouzská vláda využila této slavnostní příležitosti a v červnu 2003 přijala dva strategické dokumenty: Národní strategii udržitelného rozvoje, shromažďující principy udržitelného rozvoje a zavazující zejména státní správu, a dále Chartu životního prostředí, dokument, který má sloužit k začlenění zásadních environmentálních práv do francouzského ústav-

ního bloku, aby se jim dostalo stejné právní účinnosti jako lidským a občanským právům z roku 1789 a sociálně-ekonomickým právům z roku 1946.

První ročník Týdne udržitelného rozvoje byl pořádán i v ČR díky angažovanosti francouzského velvyslanectví v tomto směru. Loňský program nabízel kromě několika přednášek i promítání dokumentárních snímků na téma udržitelného rozvoje v prostorách Francouzského institutu v Praze. Na organizaci týdne spolupracovala mimo jiné také Kancelář česko-francouzské spolupráce v oblasti životního prostředí (sídlem na MŽP) a Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí.

Ročník 2004 byl již organizován společně Francouzským velvyslanectvím v Praze a MŽP ČR, v rámci česko-francouzské spolupráce, a to na základě závěrů jednání náměstka pro zahraniční vazby JUDr. Ing. Tomáše Novotného s francouzskou státní tajemnicí pro udržitelný rozvoj Tokiou Saifi, které se uskutečnilo ve Francii koncem roku 2003. TUR je jedním z klíčových témat česko-francouzské spolupráce pro rok 2004.

Události česko-francouzského týdne udržitelného rozvoje 2004 v ČR

Hlavní blok aktivit spojených s TUR 2004 se v ČR konal v prvním červnovém týdnu, přesněji od úterý 1. června do pátku 4. června 2004. Tento termín byl vybrán, protože odpovídal nejen datu evropského „Zeleného týdne“ (Green week), který se odehrával od 1. do 5. června v belgickém Bruselu, a datu Mezinárodního dne životního prostředí (5. června), ale přímo navazoval i na první představení české národní strategie udržitelného rozvoje Radou vlády pro udržitelný rozvoj.

Nabízené akce byly velmi různorodé, vesměs probíhaly v českém a francouzském jazyce a byly volně přístupné široké veřejnosti.

Oficiální zahájení TUR 2004 proběhlo v úterý 1. června v prostorách Francouzského velvyslanectví v Praze, za přítomnosti francouzského velvyslance v Praze pana Joëla De Zorzi a předsedy Rady vlády pro udržitelný rozvoj Petra Mareše, který uvítal konání podobné akce v ČR a vyjádřil naději, že se z Týdne udržitelného rozvoje stane každoroční událost, do které se zapojí i další instituce jak v ČR, tak i jinde v Evropě. Koktejl uspořádaný k této příležitosti Francouzským velvyslanectvím shromáždil mnohé aktéry udržitelného rozvoje v ČR, organizace i jednotlivce podílející se na přípravě česko-francouzského TUR 2004, zástupce státní správy na centrální i lokální úrovni, zástupce firem i nevládních organizací a v neposlední řadě také mezinárodní a zejména evropské partnery obou zemí.

Od středy 2. června dopoledne do pátku 4. června probíhaly v prostorách Francouzského institutu v Praze a v částečně také v prostorách francouzského centra sociálních věd CEFRES v Emauzích diskusní přednášky na různá témata spojená s UR: urbanistika, GMO a potravinová bezpečnost, mezinárodní spolupráce na principech udržitelného rozvoje, doprava a energetika, ochrana biodiverzity a Natura 2000, prekarizace na trhu práce a ukazatele udržitelného rozvoje.

Společný princip většiny přednášek spočíval v setkání expertů za francouzskou i českou stranu, jejichž specializace se doplňovaly, v představení a diskusi o každém z nabízených témat. Tato organizace zaručovala nejen získání důležitých informací o způsobu řešení problematiky UR ve Francii i v ČR, včetně jejich srovnání, ale často také navázání užitečných kontaktů mezi jednotlivými odborníky a výměnu zkušeností. Letošní ročník navíc nabídl možnost rozšířit tuto tematiku za hranice EU, a to díky účasti Jeho Excellence N. N. Lehoka, velvyslance Jihoafrické republiky v ČR, který v rámci jedné z přednášek vystoupil s příspěvkem o Novém partnerství pro rozvoj Afriky (NEPAD).

Během týdne byly navíc tři večery věnovány promítání tematických filmů v kinosále francouzského institutu v Praze.

Z doprovodných akcí zaznamenala největší úspěch výstava fotografií a maleb pocházejících z portfolií pracovníků Ministerstva životního prostředí ČR a francouzského velvyslanectví v Praze. Výstava pod názvem „Prostředí k životu“ pokračovala ve foyer kina ve Francouzském institutu až do 30. června.

Účast a příslib do budoucna

Na celém týdnu se oficiálně i neoficiálně podílelo mnoho institucí jak centrální státní správy, tak i národní a mezinárodní nevládní organizace. Akce byla oficiálně zastřešena jak Francouzským velvyslanectvím v zastoupení francouzského Ministerstva ekologie a udržitelného rozvoje, které akci udělilo mimo jiné také oficiální logo TUR 2004, tak i českým Ministerstvem životního prostředí. Velkým úspěchem letošního ročníku byla vysoká účast a podpora ze strany dalších oslovených ministerstev, např. Ministerstva zemědělství, Ministerstva dopravy a Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Velmi vítána byla také účast Jihoafrického velvyslanectví v ČR.

Důležitá pro organizátory týdne byla i podpora a ochota spolupracovat ze strany partnerských organizací a nevládních subjektů. Nejvíce se v tomto směru angažovali: český Ústav pro ekopolitiku, české, francouzské a evropské zastoupení mezinárodní organizace Greenpeace, evropská organizace Energie-cités, Nadace Partnerství, Středisko pro efektivní využívání energie SEVEN, Česká společnost ornitologická a francouzská Liga na ochranu ptactva (LPO), Agentura na ochranu přírody a krajiny ČR, asociace ICOSI, jakož i Výzkumný ústav práce a sociálních věcí ČR.

První česko-francouzský týden udržitelného rozvoje se dále setkal s relativním zájmem informačních médií, která se zejména zajímala o představení konkrétních projektů, jako byla třeba přednáška pana Denis Leroy o zavedení systému udržitelné městské dopravy v městské aglomeraci La Rochelle.

Týden přednášek a příspěvků bude dále vyhodnocen a česká i francouzská verze závěrečné zprávy o Týdnu udržitelného rozvoje bude publikována na webových stránkách Francouzského velvyslanectví v ČR. Některé materiály poskytnuté přednášejícími, stejně jako i odkazy a seznam kontaktních adres českých a francouzských partnerů, budou po zpracování k dispozici zájemcům i v tiskové formě.

Kontakty navázané v rámci týdne navíc nepochybně posílí a usnadní spolupráci mezi jednotlivými subjekty, podpoří další výměnu zkušeností a tvorbu společných projektů za využití národních i mezinárodních fondů pro projekty zaměřené na podporu udržitelného rozvoje.

Druhý ročník TUR potvrdil zájem zejména nevládního sektoru a centrálních institucí na akcích tohoto typu, a jeho velký úspěch je tedy také příslibem do budoucna a pozváním na další ročník v červnu roku 2005. Pravidelné každoroční konání týdne udržitelného rozvoje, a eventuálně i jeho postupné rozšíření, ať již by se týkalo počtu zemí, ve kterých se koná, či počtu účastníků se subjektů, by totiž bylo nejen všeobecně prospěšné, ale potvrdilo by také vnímání Evropské unie ve světě jako jednoho z neprogresivnějších zastánců tzn. „kultury udržitelnosti“.

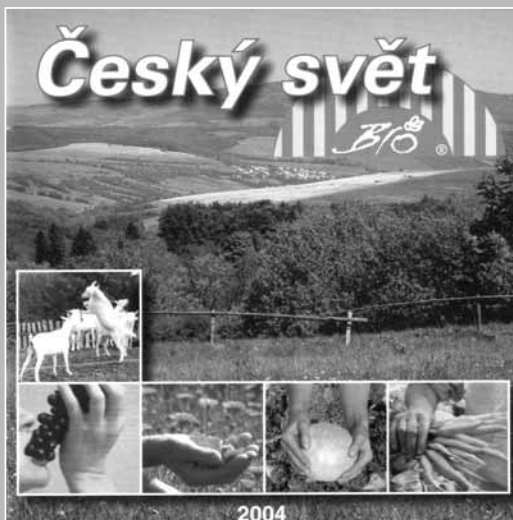
**Zdeňka Dobiášová,
Kancelář česko-francouzské spolupráce
v oblasti životního prostředí**

DvojCD Český svět BIO

- první česká elektronická encyklopedie o ekozemědělství

Ambiciózní informačně-poradenský produkt představily odborné veřejnosti na Letní bioakademii v Lednici na Moravě Nadační fond rytíře Františka Horského a Liga ekologických alternativ. Obě neziskové organizace, které přes 10 let propagují zemědělské hospodaření přátelské přírodě, připravily pro zájemce o tento obor i o biopotraviny, produkované bez chemie a za ohleduplného přístupu k půdě, krajině i zvířatům, **dva multimedialní CD ROMy doplněné bookletem v podobě 36stránkového manuálu.** Komplet s názvem

ČESKÝ SVĚT BIO, podpořený Ministerstvy zemědělství i životního prostředí, obsahuje nebývale široký komplex nejružnějšího typu informací a podnětů. Jejich paleta čítá stovky kontaktů, přehled 50 odborných i populárnějších titulů o našem, ale i zahraničním ekozemědělství, soupis zákonů, předpisů i programů finančních podpor, připojeny jsou stovky článků, desítky webů, fotografií z oboru, receptů z biopotravin či rad k biozahradničení. Na nosičích ani ve zmíněné brožurce nechybí aktualizovaný

vaný přehled dostupných míst, kde lze v ČR koupit biopotraviny. Vše doplňuje na dvě hodiny pracovních videozáznamů ze zajímavých ekofareb či akcí i ukázek z většiny našich videofilmů o ekozemědělství.

Komplet tak vlastně nabízí uživateli se zájmem o hlubší vhled do oboru v jeho historických, zahraničních i filosofických souvislostech opravdovou elektronickou encyklopedii „do kapsy“, umožňující – i díky množství hypertextových odkazů – být v maximálně poučeném kontaktu se světem BIO opravdu po léta. Zevrubný vyhledávací rejstřík pak umožňuje i dobrou orientaci v moři dat, nahrazujících na úrovni doby celé stohy tištěných titulů. Bez zajímavosti není ani fakt, že titul byl vydán nejen v přebalu z plastu, ale v „dárkové“ verzi pro náročnější ekolabužníky i z barevně potištěného recyklovaného papíru.

– mrk –

Další informace: www.lea.ecn.cz, tel. 723 573 738

V červnu se konala oslava 10. výročí fungování Solárního ekopavilonu v Praze na Barrandově. Velkému zájmu účastníků se těšil opékáný bioberan

Paní Abrlová získala s manželem cenu pro nejlepšího ekozemědělce roku 2004 – Bartákův hrnec

Foto J. Plamínková

Zpravodaj MŽP vydává Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10 – Vršovice, tel.: 267 122 549
 • Odpovědná redaktorka RNDr. Jana Plamínková, tel.: 251 817 302, e – mail: jplaminkova@volny.cz •
 Administrace a objednávky SEVT a. s., Pekařova 4, 181 06 Praha 8 – Bohnice, tel.: 233 551 711, fax: 233 553 422,
 e – mail: sevt@sevt.cz • Roční předplatné Věstník & Zpravodaj MŽP s přílohou EIA 750 Kč • Sazba: Informica,
 výtiskla Tiskárna PeMa, Praha • Vychází 12x ročně • Číslo 8–9/2004 předáno do tisku 3. 7. 2004.